STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 189/190 / Losse nummers f 8,— / Bfrs. 165

Kinder-zegels

Rochette

Franz

Tex Avery

Strips en onderwijs

Nader tot Kuifje

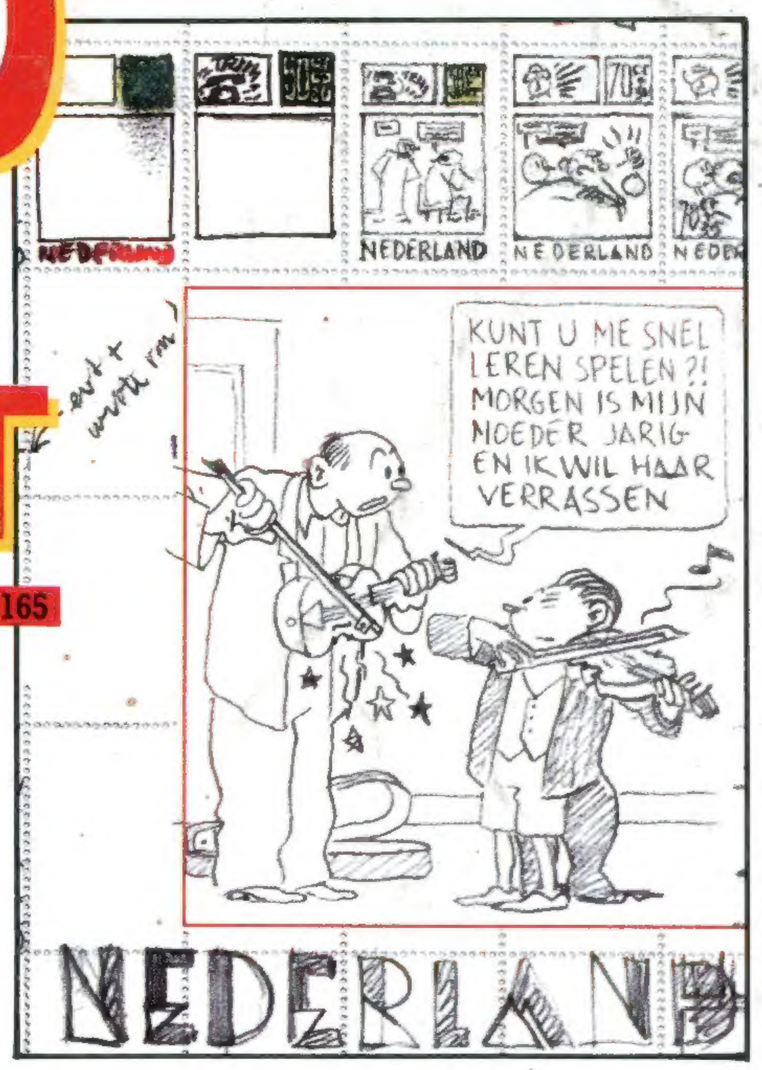

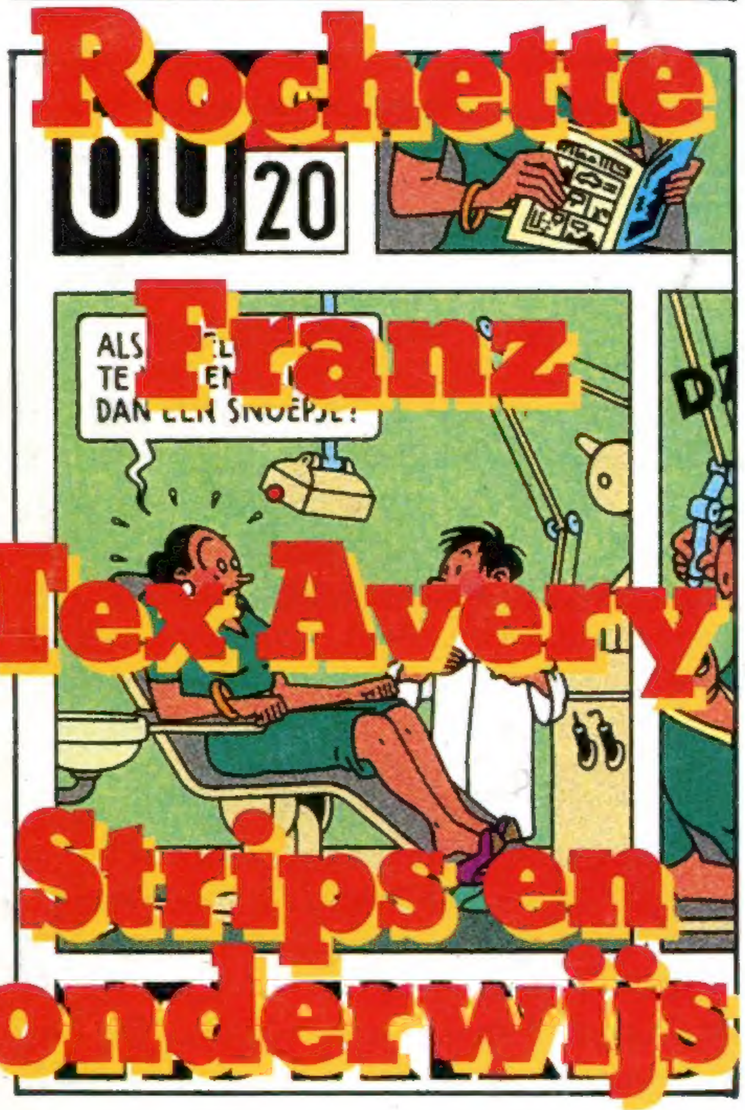

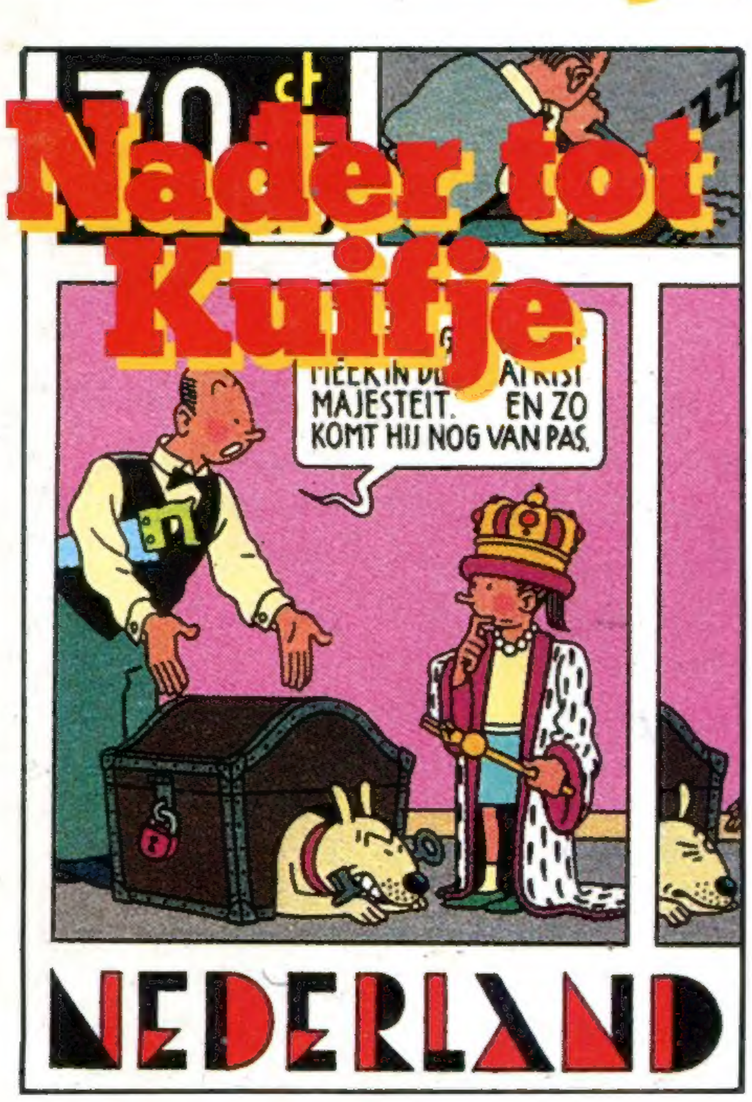

STRIP SCHRIFT

nr. 189/190 – 18e jaargang, nov./dec. 1984

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassaustraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500. U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Har Brok, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Mat Schifferstein.

Nieuwsredaktie: Donald Stroomberg.

Vaste medewerkers: Dick de Boer, Ruud Booms, Jac Drewes, Peter de Raaf, Jan Smet, H. F. Smit, René Smulders, Hennie Wesseling.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslagtekening: © Joost Swarte.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 64,50. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 49,50. (buitenland *f* 59,—.
- via een CJP-abonnement à *f* 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 6,— Dubbele nummers *f* 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSB BR. 0165-845.

Druk: Vonk Zeist.

INHOUD

Kinderzegels
In het Nederlandse taalgebied brak België een paar jaar geleden op het terrein van postzegels door met de eerste strippostzegel, uitgevoerd door Hergé. Nederland volgt nu met als antwoord de kinderzegels door Joost Swarte. Toeval? Jac Drewes neemt een stripduik in de wereld van watermerken, tandingen en eerstedagstempels. / **3**

Wie een kuil graaft...
Tot in de Hoge Raad heeft stripwinkelier Verkuil het auteursrecht van stripfiguren aangevochten. Mr. E. Wesseling-Van Gent verklaart die tocht voor leken. De wondere wereld van een koopman die zijn eigen waar niet op waarde wenst te schatten als daarin nog meer handel zit. / **6**

Rochette/Lob: De IJstrein
Rochette werd in korte tijd met **Eduard Het Zwijnen De IJstrein** in Nederland bekend. Precies tussen deze twee strips in interviewden we hem over verleden en toekomst. / **7**

Franz Drapier
Wie is de man achter Jugurtha, Bronco Texas, Hyperion, Mandrin, Korrigan, Lester Cockney en Captain Tom? In een van zijn weinige momenten van vrije tijd wist Mat Schifferstein Franz te strikken voor een interview. / **16**

Tex Avery?
In korte tijd veroverde Droopy in het tv-programma **Wordt Vervolgd** de sympathie van de Nederlandse tv-kijkers. Dit sukses sloeg ongetwijfeld terug op de populariteit van **Wordt Vervolgd**. In dit nummer een bijdrage over de maker. / **24**

Dat zoeken we op...
Sinds dit jaar heeft Kuifje zijn intrek genomen in de 'dikke' Van Dale. Een merkwaardige eer, want hij moest al zijn stripkollega's achterlaten. Al bladerend stelde Har Brok een onderzoek in. / **28**

Strip en onderwijs
In de continuing story omtrent de officiële waardering voor het beeldverhaal deelt Jan Kalker, geschiedenisleraar te Bergen op Zoom, zijn leservaringen mee in verband met strips. / **30**

Nader tot Kuifje
Na een lang intermezzo rondt Har Brok zijn bevindingen af over Kuifje's maanreis. Een vergelijking tussen de originele en albumversie van **Raket naar de Maan**. / **32**

O-sekoer
In zijn interview/artikelenreeks over kartoenisten ontmoet Peter Nieuwendijk ditmaal Luc 'O-sekoer' Deschee-maeker. / **36**

Dupuis in moeilijkheden
Het blijft rommelen in de stripuitgeverswereld. Donald Stroomberg over de kapriolen van de familie Dupuis. / **43**

Boeken in 't kort 39
Het Atelier 44
Nieuwsrubriek 47
Mededelingen
Het Stripschap 54

Onder voorbehoud:
In het komende nummer (191) besteden we aandacht aan de nieuwe **Robbedoestekenaars** Chaland, Tome en Janry met een terugblik op **Robbedoes** door de jaren heen. Geheel los daarvan, maar wel in hetzelfde nummer aandacht voor **Chantal Montellier** en de jaarlijkse redaktie-strip-tease middels de top-20-lijsten, deze keer geruggesteund door nieuwsredaktie en vaste medewerkers.

Het kind en het stripverhaal Kinderpostzegels 1984

door Jac Drewes

Nu het zover is, mag het enigszins verbazingwekkend genoemd worden, dat zo'n expliciet op kinderen gericht medium als het stripverhaal niet eerder onderwerp is geweest van de Kinderpostzegels, die dit jaar voor de zestigste keer in Nederland worden uitgebracht. Misschien dat het vermeende schadelijke karakter van strips op kinderen dat tot nu toe verhinderd heeft, en dan kunnen deze postzegels als een definitieve ommekeer in het denken over strips gezien worden.

Het initiatief om dit jaar de Kinderpostzegels het thema 'Het kind en het stripverhaal' mee te geven, is uitgegaan van het Nederlands Comité voor Kinderpostzegels. Door de Filatelistische Dienst van de PTT werd striptekenaar Joost Swarte benaderd om een ontwerp te maken. Het resultaat zal zowel postzegel- als stripverzamelaars verheugen. Strips zijn voorzover bekend, nooit eerder onderwerp van postzegels geweest. In die zin kan men dan ook spreken van een wereldprimeur. Wel hebben stripfiguren regelmatig postzegels gesierd, waarbij het meestal gaat om een tot nationale volksheld uitgegroeide stripfiguur. Zo verscheen er in 1979 in België een zegel met Kuifje en Bobbie, waarbinnen weer zegels met Haddock en Zonnebloem te zien waren, ter bevordering van de Jeugdfilatelie. Recent trad ook Adamson op op een Zweedse postzegel. Van de bekende Disneyfiguren zijn in het verleden vooral door kleinere landen series postzegels uitgebracht. Al met al toch te weinig om het verzamelen van postzegels met stripfiguren tot een apart specialisme te maken, al zullen er wel meer voorbeelden te geven zijn. Het idee om op de Nederlandse Kinderzegels het medium strip vorm te geven, mag dan ook als iets zeer bijzonders gezien worden. Ontwerper Joost Swarte kon zich hierin ook prima vinden, al zou hij, gezien het feit dat hij inmiddels op grafisch gebied zijn sporen ruimschoots verdiend heeft, zeker ander mogelijkheden hebben kunnen benutten in deze kunst op de vierkante centimeter.

Postzegels in stripverhalen

Omgekeerd komen postzegels ook in stripverhalen voor. Een enkele keer spelen ze daarin zelfs een hoofdrol, zoals de 'Blauwe Mauritius' in *het Meesterwerk* van Henk Kuijpers, het tweede Franka-verhaal. Ook in *De Schaduw van toen* van Bucquoy en Tito (Jaunus deel 1) speelt een postzegel een belangrijke rol, wanneer de hoofdfiguur een brief ontvangt met een zegel die in omloop was voordat hij geboren werd. Veel kenners zullen zich ook de brief herinneren, waarmee het verhaal *Kuifje in Tibet* van start gaat. Kees Kousemaker heeft het prachtige plan opgevat, om van deze brief een perfekte replika te maken. Daartoe zijn via een bevriende relatie in Hong Kong op grote schaal ongestempelde exemplaren van de op de brief gebruikte postzegels opgekocht, waardoor hij bijna honderd paren in handen wist te krijgen. Nog steeds krabben de Hongkongse postzegelhandelaars zich verbaasd achter de oren over deze onvermoede vraag naar vrij gewone zegels, en de prijzen van deze zegels zijn inmiddels opgelopen tot het 6- á 10-voudige, zonder dat iemand snapt waarom.
Ook van het gebruik van postzegels in stripverhalen zijn ongetwijfeld meer voorbeelden te noemen, maar dit zijn wel de meest markante.

Het ontwerp

Het hoeft geen betoog, dat Swarte bij zijn ontwerp zeer nauwkeurig te werk is gegaan. De zegels bevatten, naast de in rood en zwart uitgevoerde vermelding NEDERLAND aan de onderzijde, in de linkerbovenhoek gestileerd de frankeerwaarde en de toeslag. De afbeelding bestaat telkens uit één volledig stripplaatje, met rechtsboven en aan de rechterzijde een deel van twee andere plaatjes. Bijzonder is, dat deze doorlopen in de tanding van de zegel, wat het geheel het idee geeft van een uit een strippagina geknipte linkeronderhoek.

Swarte heeft welbewust geen bekende stripfiguren gebruikt, maar steeds een volwassene in een kinderrol en een kind in de rol van volwassene afgebeeld.
Het volledige plaatje bevat een grap op zich, maar de zichtbare gedeelten van de andere plaatjes suggereren een kontinuïteit, zodat het hier tegelijkertijd om de kortste gag-strips ter wereld handelt. De grappen zijn leuk voor kinderen, maar zeker ook voor volwassenen, al hebben de Nederlandse tandartsen zich nogal gestoord aan hun jeugdige collega, die, zoals zij eerst dachten, een snoepje belooft, als men zijn mond opendoet. In werkelijkheid gaat dit voorstel van de bange volwassene uit.

Voor verzamelaars

Leuk is, dat zowel postzegel- als stripverzamelaars zich voor deze uitgifte/-uitgave zullen interesseren. De postzegels worden dan ook begeleid met een extra hoeveelheid speciale uitgaven en aktiviteiten. Op 14 november 1984 werden de eerste zegels

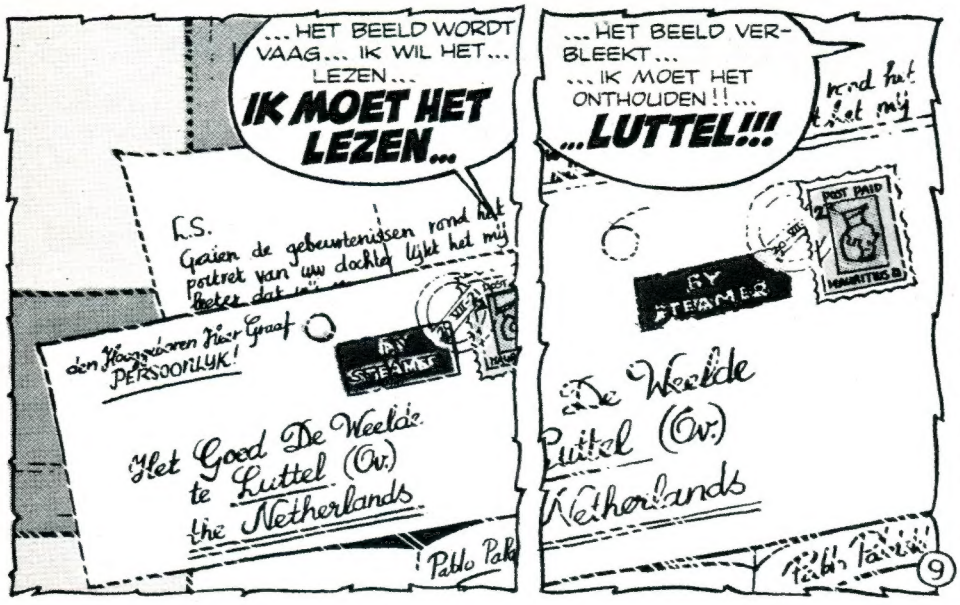

in een soort estafette in de Nieuwe Kerk in Breda ter verkoop aangeboden. De heer J. D. Smeets hoofddirekteur Post van de PTT overhandigde ze aan de heer J. Spaander, voorzitter van het Nederlands Comité voor Kinderpostzegels, die ze op zijn beurt overhandigde aan Minister Brinkman van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Deze verkocht de zegels aan niemand minder dan Frans Piët, de geestelijke vader van Sjors en Sjimmie, de oudste nog levende kinderstrip.

In zijn begeleidende toespraak deed minister Brinkman enkele opmerkelijke uitspraken, die het speciale karakter van deze gebeurtenis nog eens onderstrepen. Onvermijdelijk wees hij op het vroegere negatieve geluid, dat onder andere door zijn voorgangers, over stripverhalen was geuit.

Ze zouden leesluiheid en taalarmoede bevorderen, een redenering, die thans gebruikt wordt in de strijd tegen de computerspelletjes. De minister sloot aan bij de thans gangbare opvatting, dat stripverhalen het (leren) lezen juist bevorderen, en konstateerde, dat de strip inmiddels volwassen is geworden. In het kader van het thema van de Kinderpostzegels, en de wijze, waarop daaraan door Joost Swarte vorm is gegeven, kwam hij tot een opmerkelijke uitspraak: Niet alleen is het stripverhaal volwassen geworden, maar dat zijn ook de striplezers! Hij wees daarbij, wellicht van deskundige zijde ingesproken, op het bezoekersbestand van de jaarlijkse Strip3daagse in Breda, waarbij volwassen publiek zou overheersen. Een betere vertegenwoordiging van de jeugd op dergelijke manifestaties zou hij toejuichen. Voor een zich emanciperende stripwereld een opmerkelijke en te denken gevende uitspraak. Na jarenlang gestreefd te hebben naar een verheffing van het stripverhaal boven het niveau van de kinderwereld, zal men zich in de toekomst sterk moeten maken voor het behoud van de strip voor het kind!

Een prikkelende en voor deze kolommen lukratieve gedachtengang. Breda bevestigde met de manifestatie haar zorgvuldig opgebouwde image als stripstad van Nederland. Ten overvloede werd daartoe nog gewezen op de miniaturen in de koorbanken van de Nieuwe Kerk, die voorlopers van het stripverhaal zouden vormen. Tijdens de bijeenkomst werd aan de bezoekers een boekje op ansichtkaartformaat overhandigd, met een reproduktie van de zegels met twee steunkleuren, gegevens over het ontwerp en de maker daarvan. Dit boekje met een oplage van 750 exemplaren is in Nederland niet in de handel, maar verschijnt in het frans bij Futuropolis.

Bij de PTT verschijnen de zegels, behalve in vellen en afzonderlijke zegels, ook in een blokje van zes zegels: 4 maal 50 cent + 25 cent en 2 maal 70 cent + 30 cent. Tevens zijn er twee eerstedagsenveloppen verschenen, één met de vier zegels en één met het blokje.

Beide zijn gestempeld met een door Swarte ontworpen eerstedagsstempel en voor-

zien van een tweekleurentekening van zijn hand. De PTT heeft verder nog, ervan uitgaande dat de verhuizing van Smit, Wit en Wesseling toch wel binnen het budget blijft, reklameposters uitgebracht, o.a. voor boven brievenbussen en vier posters van de afzonderlijke zegels. Daarbij is het idee van ontwerper Swarte verlaten, en zijn de afbeeldingen van de zegels gecentreerd binnen de omkadering van de tanding.
Zoals elk jaar brengt de firma v. Rossum (Jerusalemstraat 3, 3512 KW Utrecht, 030-313864) zogenaamde maximumkaarten van de zegels uit, waarop het volledige stripplaatje van de zegel in twee kleuren wordt afgedrukt, en op dezelfde zijde de desbetreffende postzegel is geplakt.
Als bijzondere begeleidende uitgave heeft de inmiddels tot postzegelfreak bekeerde Kees Kousemaker vier kaarten uitgebracht met daarop de zeer interessante ontwikkelingsstadia van het ontwerp. Op de eerste kaart staan de eerste probeersels van Swarte op het toegestuurde blanko postzegelvel en een eerste schets, op de derde een ingekleurde tekening en een micrometrische aanduiding van de vermelding NEDERLAND. Kaart twee bevat het aangeboden volledige ontwerp, dat werd goedgekeurd. Het kwam uiteindelijk op de zegel van 60 cent terecht, waarbij op advies van de al genoemde heer Spaander de tandartsenjas op volwassen formaat werd gebracht.
De laatste kaart bevat het definitieve ontwerp van de 70 centszegel met de minutieuze aanduiding van de rasterpercentages voor de inkleuring. Swarte heeft, na zijn uiteenzetting in *Inkt* over inkleuring en kleurendruk, met deze uitgave opnieuw interessant in zijn keuken laten kijken.
Niet onvermeld mag blijven, dat voormalig Malmberg-medewerker Hans Hoekstra in zijn funktie van redakteur van *Goochem,* de jongerenpagina van *Het Parool,* een afmaakwedstrijd organiseerde waarbij het ontbrekende deel van een zegel moest worden aangevuld.

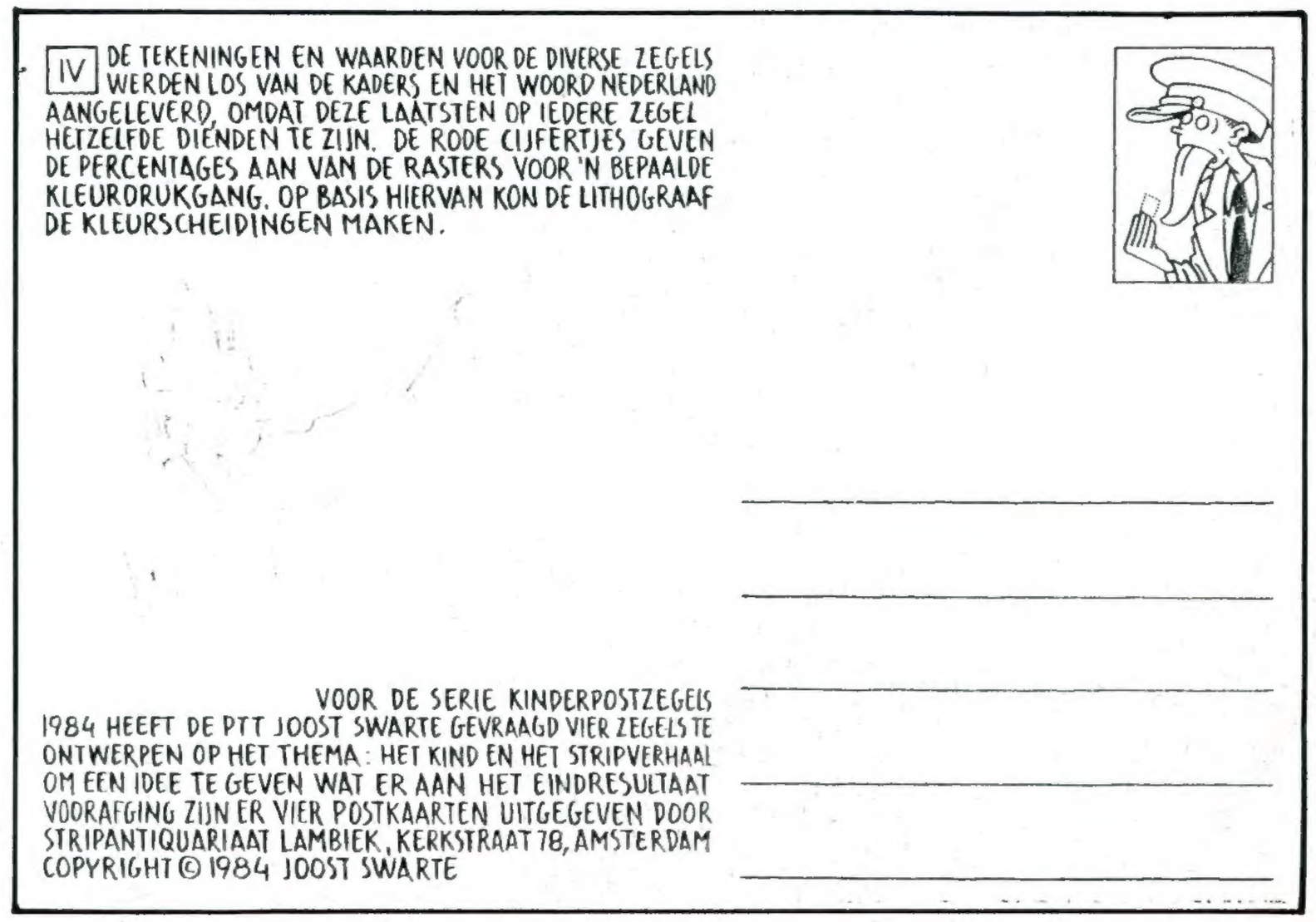
IV DE TEKENINGEN EN WAARDEN VOOR DE DIVERSE ZEGELS WERDEN LOS VAN DE KADERS EN HET WOORD NEDERLAND AANGELEVERD, OMDAT DEZE LAATSTEN OP IEDERE ZEGEL HETZELFDE DIENDEN TE ZIJN. DE RODE CIJFERTJES GEVEN DE PERCENTAGES AAN VAN DE RASTERS VOOR 'N BEPAALDE KLEURDRUKGANG. OP BASIS HIERVAN KON DE LITHOGRAAF DE KLEURSCHEIDINGEN MAKEN.
VOOR DE SERIE KINDERPOSTZEGELS 1984 HEEFT DE PTT JOOST SWARTE GEVRAAGD VIER ZEGELS TE ONTWERPEN OP HET THEMA: HET KIND EN HET STRIPVERHAAL OM EEN IDEE TE GEVEN WAT ER AAN HET EINDRESULTAAT VOORAFGING ZIJN ER VIER POSTKAARTEN UITGEGEVEN DOOR STRIPANTIQUARIAAT LAMBIEK, KERKSTRAAT 78, AMSTERDAM
COPYRIGHT © 1984 JOOST SWARTE

De afloop van de Suske en Wiske-zaak

door Els Wesseling-van Gent

In nummer 159/160 (1982) van *Stripschrift* is uit de doeken gedaan welk vonnis de President van de Amsterdamse Rechtbank in kort geding heeft gegeven in de procedure van Vandersteen/Scriptoria tegen Verkuil over *De Keizerkraker* en *De Glunderende Gluurder*. In dat artikel vermeldde ik al dat Vandersteen en Scriptoria in hoger beroep waren gegaan bij het Gerechtshof te Amsterdam. Weliswaar had de President in zijn vonnis van 29 april 1982 Verkuil verboden de beide verhalen in de omslagen, die teveel leken op die van de Suske en Wiske-stripalbums op de markt te brengen, maar Vandersteen de Scriptoria hadden ongelijk gekregen op het punt van plagiaat en van de merkinbreuk. Inmiddels heeft niet alleen het Gerechtshof, maar ook de Hoge Raad zijn mening over de Suske en Wiske-zaak gegeven. Hieronder volgt een bepreking van beide uitspraken, die van groot belang zijn voor de auteursrechtelijke bescherming van stripfiguren.

De procedure in hoger beroep bij het Hof Amsterdam

Tegen het vonnis van de President zijn door Vandersteen/Scriptoria in hoger beroep een aantal bezwaren (grieven) aangevoerd. Een daarvan was dat de President ten onrechte heeft overwogen dat *De Keizerkraker* en *De Glunderende Gluurder* parodieën zijn van de Suske en Wiske's van Willy Vandersteen. Volgens Vandersteen en Scriptoria waren de tekeningen van de stripfiguren Suske, Wiske, Lambiek, Tante Sidonia en Jerom niet geparodieerd, maar klakkeloos gekopieerd.
Naar aanleiding van deze grief overweegt het Hof het volgende. In de eerste plaats zijn de tekeningen van de stripfiguren Suske, Wiske, Lambiek, Tante Sidonia en Jerom auteursrechtelijk beschermd, omdat 'zij de verschijningsvorm zijn van datgene wat de maker tot zijn scheppende arbeid heeft bewogen'. Vervolgens stelt het Hof vast, zijn de tekeningen van deze figuren in de verhalen van Verkuil vrijwel exakt nagebootst. Volgens Verkuil is dat nodig en dus geoorloofd om de herkenbaarheid van de parodie mogelijk te maken. Dit verweer nu, zegt het Hof, moet worden verworpen: 'Niet alleen is hij bekende stripfiguren als de onderhavige maar weinig nodig om hun beeld voor ogen te roepen en gaat een vrijwel exacte nabootsing daartoe veel verder dan noodzakelijk is, maar ook op andere wijze dan door een vergaande nabootsing kan in een stripverhaal die herkenbaarheid bereikt worden', aldus het Hof.
Het bezwaar van Vandersteen/Scriptoria tegen het vonnis van de President werd dus bevonden en Verkuil in het ongelijk gesteld.

De Hoge Raad

De strijd lijkt dan te zijn gestreden. Van de uitspraak van het Gerechtshof kan men in cassatie komen bij ons hoogste rechtscollege, de Hoge Raad, maar de advokaat van Vandersteen/Scriptoria laat tijdens de konventie *Parodie of plagiaat* op de Strip3daagse van 1982 weten dat de advokaat van Verkuil heeft afgezien van cassatie.
Verkuil heeft echter toch, na kennelijk andersluidend advies te hebben ingewonnen, beroep in cassatie ingesteld. Verkuil is het niet eens met de opvatting van het Hof dat stripfiguren zijn te beschouwen als 'teekenwerk' in de zin van de Auteurswet en dus auteursrechtelijk bescherming genieten.
Volgens de Hoge Raad heeft het Hof echter geen blijk gegeven van een onjuiste opvatting van het begrip 'teekenwerk'. Anders dan Verkuil heeft aangevoerd rust auteursrecht op de stripfiguur in zijn visuele uitbeelding als zodanig en hoeft daarbij niet te worden betrokken 'wat stripfiguren in stripverhalen zeggen of de aard van de avonturen die zij in die stripverhalen beleven of de aard van de situaties waarin zij in die stripverhalen in woord en beeld worden uitgebeeld'.
De overige bezwaren van Verkuil tegen het arrest van het Hof werden eveneens verworpen.

Het belang van de Suske en Wiske-zaak

Het belang van deze kort-gedingprocedure, die tot en met de Hoge Raad is gevoerd, ligt in het feit dat nu voor het eerst is beslist dat er auteursrecht rust op stripfiguren als tekeningen. Of *De Keizerkraker* en *de Glunderende Gluurder* parodieën zijn, is door de Hoge Raad niet beoordeeld. De vaststelling van het Hof dat de exakte nabootsing onnodig en te vergaand was, is van feitelijke aard en dat wordt nu eenmaal door de Hoge Raad niet getoetst. Voor de geïnteresseerden vermeld ik nog dat het arrest van de Hoge Raad is besproken door mr. L. Wichers Hoeth in de *Nederlandse Jurisprudentie* nr. 524 (1984) en door prof. mr. H. Cohen Jehoram in *Ars Aequi* 1984, blz. 565-570.

Tweemaal een aandachtig luisterende Lambiek, door Vandersteen getekend tijdens de procesvoering. © Vandersteen

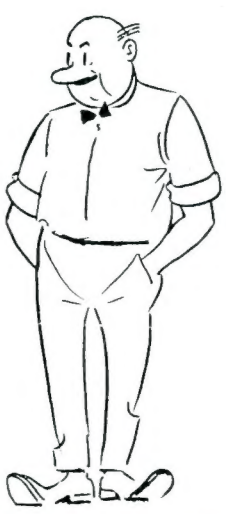

Jean-Marc Rochette: 'Ik ken mijn eigen kapaciteiten nog niet'

door Har Brok

De tekenaar en scenarist Jean-Marc Rochette uit Grenoble debuteerde vorig jaar in Nederland met het album *Eduard het Zwijn.* Eind 1984 verschijnt *De IJstrein*; twee in stijl zeer uiteenlopende strips op scenario van respektievelijk Veyron en Lob. De veelzijdigheid van zijn werk is zo verrassend dat Chaland hem in 1981 in zijn recensie van het tweede *Eduard*-album wist te vergelijken met Corben, Rembrandt, Walt Disney én Uderzo... Rochette publiceerde in het begin van de zeventiger jaren onder andere in *Actuel* en *Le Canard sauvage* en trad in 1977 toe tot de vaste groep tekenaars van *L'Echo des Savanes* op het moment dat Bretécher en Gotlib daar vertrokken. In *L'Echo* publiceerde hij *Edmond le Cochon* (album 1980, heruitgave Albin Michel 1983), *Edmond le Cochon va en Afrique* (album 1981) en *Le Continent mystérieux* (1982). In (*A Suivre*) *Le Transperce-neige.* We ontmoetten Rochette in januari te Angoulême.

Een jaar geleden hebben we hier een interview gehad met Martin Veyron, jouw scenarist bij Eduard het Zwijn. *In dat gesprek (zie:* Stripschrift *nr. 170, blz. 3-11. HB) noemt Veyron zich een soort tolk, een intermediair tussen jouw gedachtenwereld en de manier waarop die vorm krijgt.*
Een intermediair?

Ja, door zich helemaal in jouw gedachtenwereld te verplaatsen.
Oh, je bedoelt dat hij zijn scenario's aanpast aan mijn tekeningen...

Wat vind je van die uitspraak?
Veyrons tekenwerk is veel meer elitair en literair dan mijn werk. Dat geldt ook voor zijn eigen verhalen, die hebben iets elitairs. In mijn werk, in elk geval in *Eduard het Zwijn,* zoek ik naar een fysieke soort humor. Een tastbaarder soort humor, althans dat probeer ik te bereiken.

Diskussiëren jullie veel over de scenario's die hij voor je maakt?
We bespreken het in grote lijnen zonder elkaar te ontzien, maar daarna maakt Martin ervan wat hij wil: in die zin is hij de enige die het scenario bepaalt en is het ook zíjn strip.

Ik ga nog maar even door op Eduard het Zwijn. *Het is natuurlijk een humoristische strip, maar die humor is niet vrijblijvend. Er zit naar mijn smaak een duidelijk antivegetarische strekking in, om maar eens wat te noemen.*
Antevegetarisch? Dat is onzin, het zijn een soort fabels, heel kompakt, die over varkens gaan. Die worden geslacht en gegeten, dat is zo, maar daar gaat het me absoluut niet om. Antivegetarisch... hoe kom je daarbij?

Dat is dan opgelost! Maar wat vind je ervan dat men Eduard het Zwijn *antifeministisch noemt? Is dat volgens jou terecht?*
Ja...

Dat liegt er niet om.
Nou ja, wacht even. In mijn verhaaltjes spelen vrouwen wel een minder gelukkige rol, maar ik doe dat omdat ik uitga van de bestaande situatie. Het is vorm van realisme zonder te oordelen, al moet ik toegeven dat ik de situatie voor het gemak wat aandik. Ik vind absoluut niet dat vrouwen als varkens afgemaakt moeten worden, als je dat bedoelt.

Bedoel je dat je wilt laten zien dat de vrouw in de huidige maatschappij nog teveel gezien wordt als een lekker stuk in plaats van als een individu?
Een lekker stuk vlees om in de sfeer te blijven... Nou nee, grapje, laat ik me nu niet als slager gedragen!

Precies, ik bedoel dat in Eduard *de vrouw als seksueel lustobject gepresenteerd*

Foto: Har Brok

OH! MENEER HENK HEEFT Z'N PIJP VERGETEN!
WIE IS DIE VENT? WIE IS HET?
SCHUD NIET ZO HARD EDUARD! NIET IN M'IJN TOESTAND!
SLET! JE BENT TOCH WEL KLAAR GEKOMEN?
DAT LIJKT ME STERK, EEN INSEMINATIESPUIT IS NOG IELER DAN DIE PIK VAN JOU!

wordt.
Dat is niet mijn bedoeling. Ik weet precies waar je op doelt en ik moet zeggen dat ik zo overdrijf dat je dat er wel uit kunt halen, maar ik wil alleen maar een bestaande toestand uitbeelden. Ik overdrijf en maak die toestand belachelijk, maar eigenlijk alleen maar om hem te karakteriseren.

In Nederland is maar één deel van Eduard *verschenen. Hoeveel delen zijn er nu in het Frans?*
Het derde deel is nu net uitgekomen. De laatste twee albums verschillen nogal van het eerste. Er komen wel dezelfde thema's in voor en ze zijn niet minder 'hard', maar er zit meer avontuur in. Ze spelen zich ook tegen andere dékors af. Ik vind dat ook prettiger om te tekenen. Ik kan nu een verhaal in Algerije situeren als ik dat wil, bijvoorbeeld, ik kan desnoods een reis om de wereld gaan maken met *Eduard.*

Maar dat betekent misschien ook dat je meer werk moet gaan maken van de achtergronden. Je zult moeten weten hoe het er in Algerije uitziet.
Ja, ik heb natuurlijk wel wat dokumentatie nodig; ik ben naar Noord-Afrika geweest, zodat ik er wel een indruk van heb.

Speciaal naar Noord-Afrika voor Eduard*?*
Nee, ik ben daar op vakantie geweest. Maar het gaat alleen maar om een indruk. Net zoals mijn stripfiguren zijn mijn dékors niet reëel.

In Nederland verschijnt dit najaar je album De IJstrein. *Hoe is de samenwerking tussen jou en de scenarist Lob tot stand gekomen? En zou je ook wat meer kunnen vertellen over de enorme ommezwaai van tekenstijl, die in dit verhaal heeft plaatsgevonden?*
Jacques Lob is aan *De IJstrein* begonnen met de tekenaar Alexis, maar die overleed toen er 16 pagina's voltooid waren. Dat is nu zo'n zes jaar geleden. Lob heeft toen allerlei tekenaars uitgeprobeerd, maar er was er geen een die hem beviel om verschillende redenen. Intussen zag hij werk van mij, speciaal *Eduard,* en hij zag daarin een aanleg om ook realistisch te kunnen tekenen. *Eduard* was absoluut niet zo getekend, maar toch zag hij dat erin en op zekere dag vroeg hij me of ik zijn verhaal af wilde maken. Ik was daar nogal huiverig voor, omdat ik niet dacht dat ik dat zou kunnen. Ik heb toen geen ja gezegd, maar ik ben het toch maar eens gaan uitproberen. Het bleek toen heel behoorlijk en eigenlijk zonder problemen te gaan. Het enige waar ik problemen mee had was het feit dat alles zich als het ware achter gesloten deuren afspeelt op steeds dezelfde plaats. Er zijn weinig dramatische effekten en er wordt veel in gepraat, maar toch kon ik me er wel in vinden als tekenaar.

Het realistische tekenwerk van De IJsstrein *blijf ik erg verrassend vinden na wat vooraf ging. Hoe heeft Lob in godsnaam in dat eerdere werk een begaafd realistisch tekenaar kunnen vermoeden?*
Tsja, Lob zag dat er wél in...!

Ik vind dat verbazingwekkend...
Hij heeft daar dus een beter oog voor dan jij en dan ik trouwens, ik had dat ook nooit van mezelf vermoed.

Hij kent je kapaciteiten beter dan jijzelf!
Op dit moment zeker, ja. Door hem leer ik die kapaciteiten kennen.

Eduard *is een voorbeeld van zwarte humor, maar dat is nog heel wat anders dan het pessimisme dat uit* De IJstrein *spreekt. Was die overgang ook inhoudelijk niet moeilijk voor je?*
Aanvankelijk had ik wel moeite met Lobs pessimistische levensvisie in *De IJstrein.*

Vond je die visie niet realistisch?
Wat is realistisch? Je kunt dat niet zwartwit zien. Het gaat in de eerste plaats om het verhaal. De pessimistische invalshoek die

Uit: Eduard Het Zwijn

C'EST COQUET, CHEZ VOUS ! C'EST LÀ QUE VOUS PRENEZ VOS REPAS ?
QUE COMPTEZ-VOUS FAIRE ? OÙ M'EMMENEZ-VOUS ?
JUSQU'À LA LOCO. J'VOUS LAISSERAI PEUT-ÊTRE LA VIE SAUVE SI VOUS N'FAITES PAS L'CON D'ICI LÀ ET SI VOUS RÉPONDEZ À MES QUESTIONS. Y A ENCORE DU MONDE PAR LÀ ?
ICI, CERTAINS COMPARTIMENTS SONT PARFOIS OCCUPÉS... PAR DES MEMBRES DU CLERGÉ... LE CONTRÔLEUR EN CHEF, QUELQUES PRÉPOSÉS.
ET AUSSI DES MILITAIRES, J'PARIE. LA LOCO DOIT ÊTRE GARDÉE, BIEN SÛR !
OH ! MONSIEUR L'PRÉSIDENT... QU'EST-CE QUE... ?
HUM ! RÉVÉREND KRAWCZYK... EXCUSEZ-MOI, JE... HUM ! VOUS DEVRIEZ RESTER DANS VOTRE COMPARTIMENT !
NON, NON, SORTEZ, AU CONTRAIRE ! PASSEZ DEVANT !
95

Uit: De IJstrein. © *Casterman*

Lob daarbij gekozen heeft, vind ik heel verantwoord. Die invalshoek symboliseert als het ware de inhoud van het verhaal.

Vond je het een eer om met een zo bekend scenarist samen te werken?
Ik ben niet zo ondersteboven van beroemdheden. Beroemd zijn zegt nog niet zo veel. Ik vond het wel leuk dat hij me vroeg, dat natuurlijk wel, maar niet meer dan dat.

Interesseer je je veel voor strips?
Ik interesseer me er wel voor, maar niet fanatiek. Wat ik leuk vind dat is het oude Amerikaanse werk. Milton Caniff bijvoorbeeld, maar ook kolderstrips als Popeye, het werk van Herriman. Veel verder gaat dat niet. Ik ken Lob ook heus wel als scenarist, ik weet dat hij een belangrijke scenarist is en ik ben er ook wel 'n beetje trots op dat hij met mij wilde werken, maar je moet dat niet overdrijven.

Heb je die Amerikaanse strips in je jeugd leren kennen?
Nee, toen niet. In die tijd las ik Asterix en Kuifje. Mijn interesse is gekomen door Mad, door Jack Davis en zo...

Laten we dan nog maar even bij het begin beginnen: hoe ben jij met tekenen begonnen?
Ik heb eerst op een lyceum mijn eindeksamen gedaan en meteen daarna ben ik gaan publiceren in *Actuel*. Ik heb daarna nog wat onduidelijke studies geprobeerd, maar ondertussen tekende ik door. Het ging in zeker zin allemaal vàn een leien dakje. Niet dat ik enorm sukses had, maar ik had genoeg te doen.

Als striptekenaar of als illustator?
Nee, als striptekenaar. Ik maakte strips met Mandryka: vóór Mandryka moet ik zeggen, ik maakte scenario's voor hem.

Je bent dus ook stripscenarist?
Jazeker, maar ik ben ermee opgehouden omdat ik niet genoeg tijd meer heb. Waarom zou ik ook? Door Veyron en Lob beschik ik nu over scenario's, die me anders flink wat moeite zouden kosten. Ik vind dat ze prima scenario's maken, dus waarom zou ik me daar verder druk over maken? Hun scenario's voldoen voor 98% aan mijn wensen: voor die 2 resterende procenten wil ik al die moeite niet doen!

Welke strip heb je met Mandryka gemaakt?

Uit: L'Echo des Savanes nr. 30

Lob op zoek naar Rochette

Door de plotselinge dood van Alexis was Lob in 1977 de tekenaar van *De IJstrein* kwijt, zoals in bijgaand interview met de woorden van Rochette verteld wordt. Henri Filippini interviewde Lob indertijd over deze problemen. Aan het woord is hierna Lob zelf over de voortzetting van *De IJstrein*.

Sinds ik op het platteland woon reis ik vaak per trein en misschien ben ik daardoor op het idee van dit verhaal gekomen. Alexis reisde ook vaak per trein, maar dat is echt niet de enige reden dat ik hem voor dit verhaal uitkoos! *De IJstrein* is een lang verhaal dat zich afspeelt in een tijdperk, waarin de wereld is overvallen door koude en de beschaving legt het daartegen af. De laatste overlevenden zijn in een trein gevlucht, die zonder te stoppen, wellicht eeuwig doorrijdt. Men zegt dat die trein bestaat uit duizend en één wagons, een wat poëtische manier om te zeggen dat hij enorm lang is. In die wagons bevindt zich een rekonstruktie van onze maatschappij, een samenleving die dus letterlijk uit kompartimenten is opgebouwd. Zeer symbolisch! Aan de kop van de trein bevinden zich vergulde wagons, waarin de leiders van het konvooi zich ophouden: dekadente aristokraten en een soort gewijde technici. Daarachter komen de middenklassen en vervolgens helemaal aan het eind, een soort beestenwagons waarin de verschoppelingen van de beschaving opeengeperst zitten. Er ook wagons met soldaten en wagons waarin gewassen verbouwd worden die het zonlicht nooit zien...

De dood van Alexis levert ook problemen voor de voortzetting van *Superdupont,* maar Jean Solé heeft zich inmiddels bereid verklaard die voort te zetten. Wat betreft *De IJstrein* is er nog niets definitiefs beslist. Ik moet bekennen dat ik nu al een tijd amper lust meer heb om eraan te werken. Gevoelsmatig blijft dat verhaal voor mij nauw verbonden met de persoon van Alexis. Door dat verhaal heb ik hem veel beter leren kennen en ik ben er hem door gaan waarderen als tekenaar en vriend. Hoe dan ook, *De IJstrein* zal in *A Suivre* moeten gaan verschijnen. Alexis had pas de eerste 16 pagina's getekend, terwijl het verhaal wel meer dan 100 pagina's zou tellen. De nieuwe versie zal wat verschillen van de oorspronkelijke. Wie die gaat tekenen weet ik nog niet. Er zijn al verscheidenen proefpagina's gemaakt, maar tot nu toe zonder een echt bevredigend resultaat. Het moet gezegd, zo een verhaal, dat volstrekt van de buitenwereld afgesloten is, is uitzonderlijk moeilijk te tekenen. Alexis was daar op een geweldige manier toe in staat...

© Schtroumpf/vertaling: H. Brok

OUI ! OUI ! C'EST BIEN EUX ! ET L'ASTRONOME EN PLUS QUELLE CHANCE !!
PAM !! C'EST LE MOMENT DE RÉGLER SON COMPTE À CE VIEUX PORC !
QU'OUIS-JE ?
LUI MORT ! À NOUS L'HÉRITAGE !!
À NOUS ! LA GRANDE VIE !!
IGNOBLE !
LES BLONDES PLATINÉES, LES SCOTCH GLACÉS ...
LES BARS D'HOLLYWOOD, BLD, LES TANGOS ARGENTINS !!
OUAIS ! ASSEZ REVASSÉ AU TRAVAIL !
ILS N'OSERONT PAS !
PASSE MOI LA CHAINE À TRACTEUR !
COMMENT ?

Vroeg werk van Rochette uit 'L'Echo des Savanes nr. 39

Een strip die de tand des tijds niet zo goed doorstaan heeft.

En daarna?
Daarna kwam Veyron, nou ja, ook nog wat van mezelf maar dat was niet zo'n sukses.

Heb jij Eduard het Zwijn *bedacht of Veyron?*
Nee, het was mijn idee, maar Martin heeft er zich zo in ingeleefd dat je van het resultaat kunt zeggen dat het voor 50% ook zijn strip is. Absoluut.

Mandryka, om nog even op hem terug te komen, heeft veel invloed gehad op striptekenaars (zie Stripschrift *nr. 172, blz. 18-20. HB). Heeft hij jou ook beïnvloed?*

Je zou kunnen zeggen dat hij mijn tekenwerk 'geïntellektualiseerd' heeft. Op mijn tekenstijl heeft hij geen invloed gehad, maar hij heeft me wel bewust gemaakt van het medium als zodanig. De techniek van het vertellen in beelden, de opzet van een pagina.

Op de twee volgende pagina's zijn naast elkaar een tweetal platen afgedrukt van *De IJstrein,* links de versie van Alexis, rechts die van Rochette. De platen die Alexis voor deze strip tekende zijn eerder gepubliceerd in *Schtroumpf, les cahiers de la bande dessinée* nr. 38 (1978) en wijken, zoals te zien, volstrekt af van de platen van Rochette. Niet alleen wat betreft tekenstijl, wat we ten tijde van het interview vermoedde, maar ook wat betreft scenario en dékor.

UN CONVOI INTERMINABLE QUI SE MEUT DANS UNE IMMENSITÉ BLANCHE ET GLACÉE. C'EST LE TRANSPERCE-NEIGE AVEC MILLE ET UN WAGONS, LE PLUS LONG TRAIN DU MONDE ET AUSSI, LE PLEINIER, SANS DOUTE. IL ABRITE EN SES FLANCS UNE SOCIÉTÉ COMPLEXE ET COMPARTIMENTÉE. C'EST LE DERNIER BASTION D'UNE CIVILISATION VAINCUE PAR LE FROID.

HÉ LÀ! QU'EST-CE QUE C'EST?

DES PÈLERINS QUI DEMANDENT À PASSER!

POUR ALLER OÙ?

EN TÊTE DU CONVOI

TIENS DONC! ET POURQUOI ÇA?

VOUS NE TROUVEZ PAS QUE LE TRAIN VA MOINS VITE DEPUIS QUELQUE TEMPS? ON DIRAIT QUE LA MACHINE S'ESSOUFFLE... ET CEUX QUI SONT EN TÊTE DU CONVOI POURRAIENT BIEN AVOIR PENSÉ L'IDÉE DE DÉCROCHER NOS WAGONS POUR SOULAGER SAINTE LOCO!

QUOI? JE VOIS CE QUE VOUS VOULEZ DIRE. CES SALAUDS N'HÉSITERAIENT PAS À NOUS SACRIFIER POUR CONTINUER À ROULER. JE SAIS QU'ON Y A DÉJÀ PENSÉ, SEULEMENT ON NE PEUT RIEN Y FAIRE...

PEUT-ÊTRE QUE SI! C'EST ÇA LE BUT DE NOTRE VOYAGE!

NOUS ALLONS PROPOSER AU GRAND PULLMAN DE LARGUER NOUS-MÊMES NOS WAGONS ET NOUS EXIGERONS D'ÊTRE RECASÉS AILLEURS!

NOUS EN AVONS ASSEZ DE VIVRE DANS DES WAGONS À BESTIAUX! PAS VOUS?

IL Y A DE LA PLACE POUR TOUT LE MONDE DANS LES SECONDES ET LES PREMIÈRES! ALORS? VOUS NOUS LAISSEZ PASSER?

IL Y A QUAND MÊME EU DES WAGONS PLUS ACCUEILLANTS, MAIS LES GENS SONT MÉFIANTS. ILS ONT PEUR QU'ON S'INSTALLE. C'EST TERRIBLE TOUS CES WAGONS SURPEUPLÉS. ÇA POSE DES PROBLÈMES! JE ME SOUVIENS, QUELQUE PART, UN PEU PLUS LOIN...

VOUS POUVEZ ENTRER, MAIS SURTOUT NE FAITES PAS DE BRUIT!

OH! QU'IL EST MIGNON. ON DIRAIT UN PTIT JÉSUS!

CHUT!

A-REUH!

OUIN HHAN!

GROMPH ?

HÉ!

LOULOUTE! VIENS ICI!

OUIN

OUIIIIIIN

MÉÉÉUH...

OUIIIN

OOUUUIIIIN OOUUUIIIIN

ÇA Y EST! VOUS LES AVEZ RÉVEILLÉS!

OH! IL Y A D'AUTRES BÉBÉS?

C'EST MALIN! POUR UNE FOIS QU'ON AVAIT RÉUSSI À LES CALMER!

ILS NE SONT MÊME PAS D'ICI! LA MÈRE VIENT D'UN AUTRE WAGON LÀ BAS, ON NE VOULAIT PLUS D'ELLE VU SON ÉTAT ET QU'ELLE NE VOULAIT RIEN FAIRE POUR EMPÊCHER ÇA! ELLE A FINI PAR ATTERRIR ICI. NOUS, ON A PAS EU LE CŒUR DE LA RENVOYER DEHORS! ON NE SE DOUTAIT PAS QU'ELLE ALLAIT METTRE AU MONDE...

PAS QUADRUPLÉS!

VOUS VOUS RENDEZ COMPTE?... COMME SI ON N'ÉTAIT PAS ASSEZ NOMBREUX COMME ÇA!...

ÇA EN FAIT DES BOUCHES À NOURRIR!

SI AU MOINS, ILS SE TAISAIENT! ÇA FAIT HUIT JOURS QU'ON N'A PAS FERMÉ L'ŒIL!

OOIIINN OIIIN OIIIN

DOOR DE WITTE UITGESTREKTHEID VAN EEN EINDELOZE, IJZIGE WINTER RIJDT, KRUISEND VAN DE ENE KANT VAN DE PLANEET NAAR DE ANDERE, EEN TREIN DIE NOOIT STOPT....

DE IJSTREIN, MET ZIJN DUIZEND EN EEN WAGONS.

GORE STAARTLING !! IK SLA JE VERROT !!!

OUCH ....

HET LAATSTE BOLWERK VAN DE BESCHAVING!

'T ZAL JE BEKOMEN DAT JE UIT DIE ROTWAGON GEKROPEN BENT.

TBAP

HEE, HO! KALM AAN. HOU 'M TOONBAAR TOT DE CHEF 'M HEEFT GEZIEN!

EEN VERJAARDAG?

JA, IN DE STAART. TOEN WE 'T LEVEN NOG 'N BEETJE DRAAGLIJK PROBEERDEN TE MAKEN...

O, LEUK WAS 'T NIET. 'T WAS VERSTIKKEND, EEUWIG EN ALTIJD MENSEN OM JE HEEN, BIJ ELKE STAD DIE JE ZETTE..

BU MIJ IN DE WAGON ZAT EEN BRAVE, DOORDRUSTIGE OUDE MAN, IEDEREEN MOCHT HEM EN OP 'N DAG BESLOOT IEMAND DAT Z'N VERJAARDAG GEVIERD MOEST WORDEN...

HEE, OPA! WAAR ZOUDEN WE JE NOU 'N PLEZIER MEE KUNNEN DOEN?

WAT MIJ EEN PLEZIER ZOU DOEN,

JA, WAT ZOU U NOU LEUK VINDEN?

NOU.., K ZOU 'T F..N VINDEN ALS JULLIE ME 'N UURTJE ALLEEN LIETEN, EEN UURTJE MAAR, OM OP ADEM TE KOMEN EN WEER MEZELF TE WORDEN, SNAPPEN JULLIE?

TEGENOVER MIJ STAAT EEN PRACHTIG HUIS IN HET MIDDEN VAN EEN GROOT PARK, DAT BEWOOND WORDT DOOR EEN ZEER VROME FAMILIE...

ZE WORDEN REGELMATIG BEZOCHT DOOR GEESTELIJKEN KARMELIETEN, ARMENZUSTERTJES, CLARISSEN, DOMINIKANEN EN BENEDIKTIJNEN!

ALLES ADEMT EEN JOODS-CHRISTELIJKE SFEER UIT, VOLGENS DE APOSTOLISCHE- EN ROOMSE LEER. TOT DE HOND TOE DIE JOZEF HEET!

DIE VROME FAMILIE ONTVING OP EEN GEGEVEN DAG EEN GROEPJE NONNEN, DAT EEN INZAMELING HIELD VOOR HUN EREDIENSTEN...

EEN VAN DE NONNEN WAS MARIE-ANGE, EEN GROTE KNAPPE BRUNETTE MET GROENE OGEN. MAAR ZEER INGETOGEN..

MARIE-ANGE MERKTE OP DAT JOZEF, DE BRETONSE PATRIJSHOND, VERSTOKEN WAS VAN ENIGE LIEFDE. DE MELANCHOLIE STRAALDE UIT Z'N GROTE OGEN!

THUISGEKOMEN ZAKTE ZUSTER MARIE-ANGE HUILEND OP HAAR BED NEER, TOT WANHOOP GEDREVEN DOOR DE VERWARRENDE GEDACHTEN DIE DOOR HAAR HOOFD SCHOTEN

ARME ZUSTER, ZE MOCHT ZELFS HAAR ZWEEP NIET GEBRUIKEN, OF HAAR SPIJKERSORDEL. GESELINGEN WAREN VERBODEN DOOR HET LAATSTE CONCILIE

MOEDIG KEERDE ZUSTER MARIE-ANGE TERUG NAAR DE PLAATS DER KWELLING. HET HART VERVULD VAN ONTLICHT, MAAR VASTBESLOTEN NIET AAN DE VERLEIDING TOE TE GEVEN

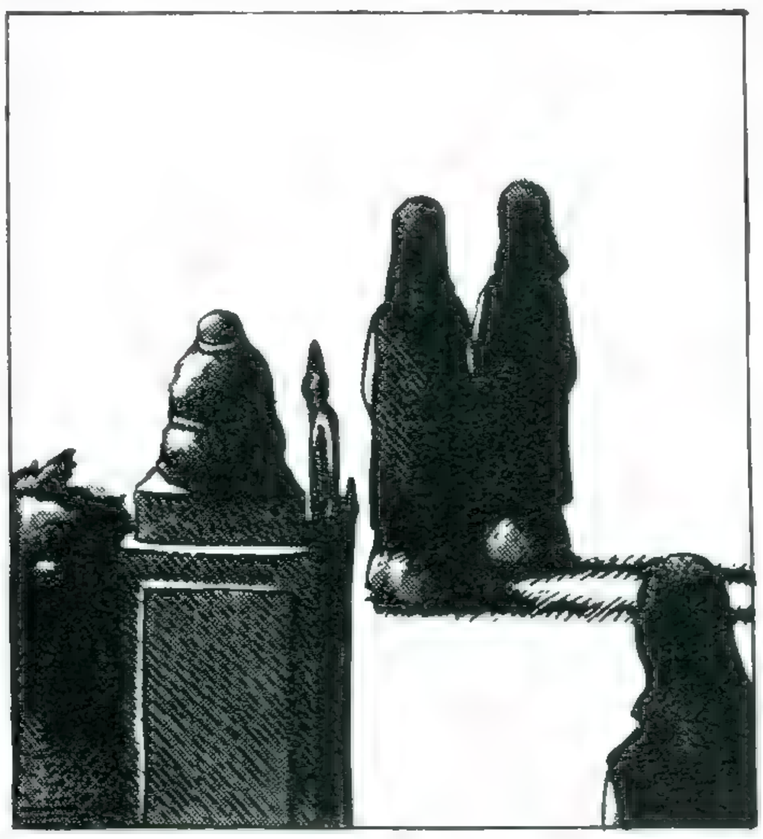

MAAR TOEN ZIJ DE NAAM VAN HAAR DWAZE LIEFDE VERNAM, GELOOFDE ZIJ AAN EEN TEKEN UIT DE HEMEL .

DIE NACHT TWIJFELDE ZE NIET MEER , ZE GING NAAR JOZEF, IN DE ZEKERHEID DAT HUN LIEFDE WEDERZIJDS WAS./

EN INDERDAAD, JOZEF WAS DOL VAN BLIJDSCHAP./

DIE NACHT VERENIGDEN DE HOND EN DE NON ZICH MAAR ALLEEN GEESTELIJK, NIETS VLEESELIJKS. DAT VERZEKER IK U

'S OCHTENDS WERDEN HUN INNIG VERSTRENGELDE LICHAMEN GEVONDEN EN NIEMAND WILDE GELOVEN DAT HUN VERHOUDING SLECHTS PLATONISCH WAS

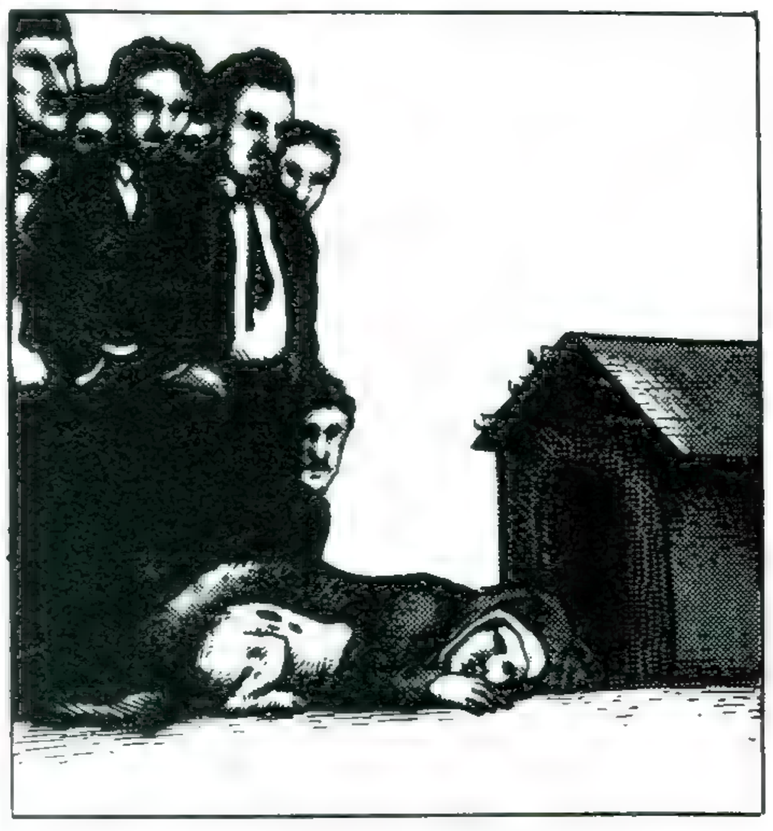

MARIE MOEST HAAR AMBT AFLEGGEN EN WERD OPGENOMEN IN EEN PSYCHIATRISCHE INRICHTING./

EN MEN ONTDEED ZICH VAN JOZEF DOOR 'M IN DE RIVIER TE GOOIEN /

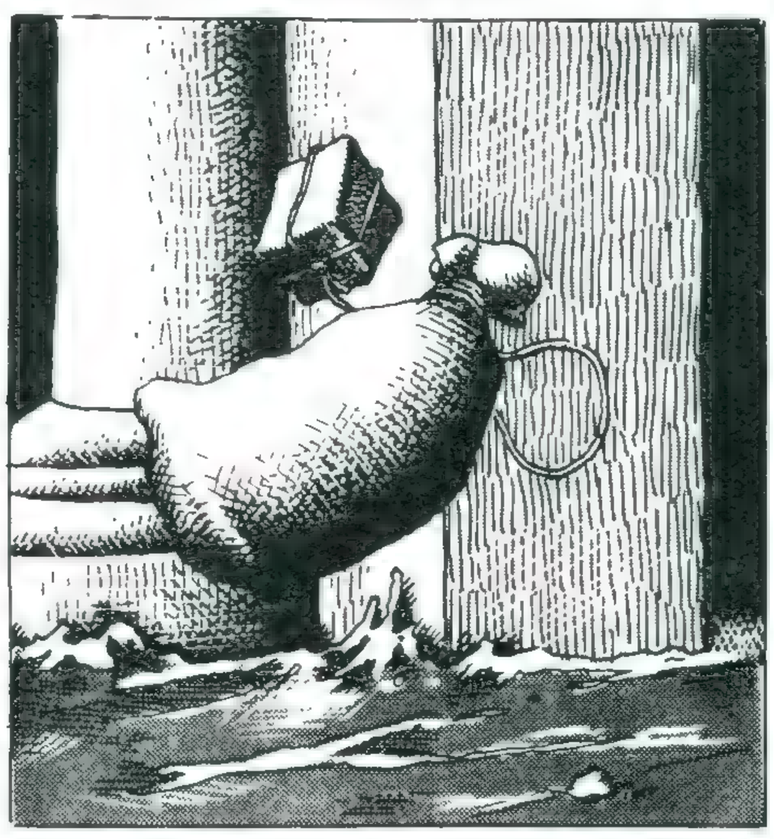

VERTALING: MARIJKE DEKKER/LETTERING: PETER DE RAAF

Franz: 'Ik haat deze tijd: Overal bestrate wegen en beton!'

door Mat Schifferstein

Franz Drappier, voor stripliefhebbers Franz, werd in 1948 in Charleroi (België) geboren. Op de vraag hoe lang hij al stripverhalen tekent kan hij alleen zeggen dat hij altijd al getekend heeft, en altijd zin heeft gehad om vooral ook verhalen te vertellen. De vraag naar zijn voorkeur voor paarden wordt op een vergelijkbare manier beantwoord: 'Ik ben een paardenliefhebber. Toen ik geboren werd had ik al een houten hobbelpaard. Als ik oud ben heb ik er ook een.'
Tussen 1965 en 1968 werden zijn eerste strips gepubliceerd. Franz is nu zo'n 18 jaar professioneel auteur en zijn produktie van nieuwe titels groeit snel: na *Korrigan* (vanaf 1971, met Vicq), *Jockey Kris* (uit 1973, met Duval), *Jugurtha* (vanaf 1978, met Vernal), *Hyperion* (uit 1981, met Duchateau) en *Lester Cockney* (vanaf 1982) verschenen dit jaar twee nieuwe reeksen in album: *Captain Tom* en *Thomas Noland.*
We praten met Franz over zijn voorliefdes, de gruwelen van de paardenraces, en zijn nieuwe projekten.

Uit: Hyperion © Lombard

Uit: Korrigan (vroeg werk van Franz).
© Lombard.

Stripschrift: Aan je strips te zien hou je erg veel van de natuur, en van paarden in het bijzonder.
Franz: Ja, ideaal is een kleine ranch, enkele paarden, het cowboyleven van Fred Harman (de auteur van *Red Ryder*). Dat is de droom: een plaats om te tekenen, een machine om mee te schrijven. Maar ik mag niet klagen: ik werk thuis, op het platteland, vlakbij de Franse grens, bij Mabuse. Ik kan de vogeltjes horen, en we hebben enkele paarden. Maar je kunt bijna nergens heen: overal zijn bestrate wegen en beton. Ik haat deze tijd.
Als ik een verhaal schrijf refereert het altijd aan de natuur, aan bos, wind en regen. Ik hou niet van beton; daar ben ik bang voor. Ik schrijf ook scenario's voor Denayer voor strips die zich in de toekomst afspelen. Dat bevalt me wel; dan kan ik alles vernietigen. We vernielen de huizen, gooien zand in de straten. Er zijn overal bomen, planten overwoekeren alles, grote monumenten zijn ingestort, autowegen, bruggen... alles gaat eraan!
Dus ik maak liever geen aktuele strips. *Thomas Noland* is een uitzondering, maar hij interesseert me ook minder.

SS: Jugurtha *was je eerste belangrijke, min of meer historische, strip. Kun je wat vertellen over je samenwerking met de scenarist, Vernal? Wordt er van te voren over het verhaal gepraat?*
FR: Nee, helemaal niet. We hebben dat wel geprobeerd, maar dat heeft niets opgeleverd. Als ik voorstelde bepaalde zaken te verwerken (leeuwen, giraffen, paarden, negerstammen), vond hij dat vaak wel een goed idee, maar als ik dan het uiteindelijke scenario zag bleek dat totaal verschillend te zijn; ik kon bijvoorbeeld geen enkel dier terugvinden in het hele boek.
Maar misschien is het ook beter zo. Als hij de scenario's helemaal op mij afgesteld schreef zou ik nooit de kans krijgen mijzelf te ontwikkelen. Als je geen problemen tegen komt kom je ook niet verder.
Met Jugurtha weet ik nooit hoe het verhaal gaat lopen; ik krijg het per 2, 3 pagina's binnen.
Dat geeft af en toe kleine problemen overigens: op een gegeven moment schrijft hij: 'Ze zet een bloem in een vaas'. Maar ik heb al vijf platen getekend en er staat geen vaas in die kamer, en er is ook geen bloem. Maar dat zijn kleine dingen. Die los ik wel op.

Thomas Noland is een verhaal apart. De scenarist, Pecqueur, schrijft veel meer dan ik kan tekenen: zo'n 4, 5 pagina's scenario voor één plaat. Soms moet ik twintig keer hetzelfde stuk lezen als hij voor één plaatje een hele pagina tekst schrijft. Pecqueur werkt heel gedokumenteerd.

SS: Thomas Noland *lijkt ons overigens een tamelijk harde strip.*
FR: Er gebeuren inderdaad erge dingen: een meisje van 2, 3 jaar wordt neergemitrailleerd, net als een vrouw die juist een kind gebaard heeft... maar de strip bevat minder geweld dan de schrijver er in zou willen zien. De strip is sowieso minder gewelddadig als bijvoorbeeld *Ranxerox* van Liberatore; daar is het geweld overbodig, Ranxerox slaat om te slaan.
Noland is overigens erg suksesvol; het verkoopt erg goed in België en Frankrijk, en krijgt alleen maar goede kritieken.

SS: Je was ook nog met nieuwe strips bezig?
FR: Ja, zoals ik al vertelde schrijf ik het scenario voor een toekomststrip, die Denayer tekent; die strip gaat verschijnen in het nieuwe maandblad van Lombard. Voor Métal Hurlant maak ik een strip op een scenario van Fromental, de herinneringen van een colt 38. Het scenario is geweldig! Het vertelt de reis van een colt uit 1950 door de hele wereld. We beginnen in New York, de Bronx, vervolgens gaan we naar Jamaica... Smerissen, dealers, de maffia, daarna heel andere tijden, een heel andere omgeving...
Ik ben op het idee van het verhaal gekomen

Uit: Jugurtha. © Lombard

AAAA

Uit: Jugurtha. © Lombard

door mijn liefde voor oude winkeltjes. Bij een antiquair in Mons vond ik een Duits wapen met een Braziliaanse greep. Dus is dat wapen in Brazilië geweest, in Mexico, wellicht in handen van Pancho Villa, en nu op een kleine markt in een plaatsje in België terechtgekomen. Het heeft een reis van 50, 60 jaar meegemaakt, al de mensen die dat in hun bezit hebben gehad, die er gebruik van hebben gemaakt... wat fascinerend!

SS: Die 'herinneringen van een colt' beslaan één album, of wordt dat een hele reeks?
FR: Voor het moment wordt het één album; daar hebben we zin zin. Het komt het volgende jaar uit. Bij de Humanoiden gaat dat heel snel: als ze enkele pagina's gezien hebben willen ze heel snel de rest zien. Na enkele weken, als net de inkleuringen gedaan worden aan het begin van de maand, hangen ze aan de telefoon: snel, snel, want het wordt de 15de gepubliceerd. Dus wordt het materiaal per expres naar Parijs gestuurd, vandaar naar Madrid, het wordt gedrukt en teruggestuurd. Er wordt heel snel gewerkt daar, maar dat is boeiend.

SS: Doe je de kleuren zelf?
FR: Nee, dat doet mijn vrouw, Gabriëlle. Thuis, op 2 meter afstand. Zij doet ze allemaal: Jugurtha, Cockney, Captain Tom...

Uit: Thomas Noland. © Dargaud

Captain Tom is qua kleur het moeilijkste. De strip speelt zich af in de wereld van de paardenkoersen. De koersen waaraan Captain Tom deelneemt werden, en dit is dus authentiek, van te voren op papier uitgedacht door de mensen van het concours; de deelnemers van één ploeg moesten in het verloop van de koers met hun paarden in kleur onderscheiden kunnen blijven van de andere ploegen. De wisseling in kleuren werd voor de hele race van te voren uitgekiend. Het is verschrikkelijk moeilijk om dat betrouwbaar weer te geven; op het eind van het verhaal waren we helemaal doorgedraaid, Gabriëlle van de kleuren en ik van de uniformen: vooral van die van de Poolse kozakken: zoveel knoopjes, zoveel regimenten. Je kunt het beste uniformen verzinnen die wel goed lijken, maar net niet echt zijn. Want er schrijft of belt altijd wel iemand: 'Haha, je hebt je vergist. Er ontbreekt een knoop aan dit uniform!'. Maar uniformen verzinnen is ook niet makkelijk.

SS: Voor een historische strip als Lester Cockney *of een strip als deze* Captain Tom *zul je heel wat dokumentatie nodig hebben.*
FR: Ja, ik werk ook aan een bureau à la Guust. Je moet namelijk overal dokumentatie over hebben. Ik heb oude wapens, een colt 44 boven het raam, een dolk, boeken over schepen, bommenwerpers, helikopters, Dzjengis Khan en vooral ook Egypte. Ik heb altijd boeken; ik hou van boeken, en ik kan ze eens nodig hebben. Voor *Cockney* moet ik heel oude boeken doorsnuffelen om meer over die tijdsperiode te weten te komen. Vaak boeken uit het eind van de vorige eeuw, dikke boeken uit bibliotheken, boeken die allang vergeten zijn.

Uit: Lester Cockney. © Lombard

SS: Wat boeit je aan de tijd waarin je de avonturen van Cockney laat afspelen?
FR: Ik hou niet van avonturen die rond bepaalde helden zijn geschreven. Ik neem een situatie en zet ze er in om te kijken wat er gebeurt, alsof je ze in een zwembad gooit: zwem nou maar, probeer er maar uit te komen. Ik hou er niet van een traditionele strip te maken; de strip over de journalist die er op uit gaat. Ik wil zien hoe personages in een situatie reageren.
De tijd waarin Cockney leeft is heel bizar, heel vreemd. Europa is een chaos. Cockney reist voortdurend: hij gaat naar Hongarije, via Servië, via Griekenland, via het Turkse rijk van Ottoman. Daarna gaat hij via Oostenrijk naar Engeland. Cockney ver-

Uit: Thomas Noland. © Dargaud

oudert snel; ik verander zijn uiterlijk. Kan het anders? Afghanistan, Pakistan, Penjab, Aden, de woestijn: dat put een mens uit, dat maakt hem snel oud. Cockneys omgeving verandert voortdurend, de wereld verandert, en als personages van vroeger in de strips terugkomen zijn ze veranderd. De situatie interesseert me, niet de personages op zichzelf. Het is fascinerend een situatie uit te werken en dan te kijken of bepaalde personages belangrijk worden of niet; dat bepaal ik niet van te voren.
Zo heb ik nu in *Lester Cockney* Claude Renard verwerkt, een oude vriend van mij, die op vijf kilometer afstand woont. We zien elkaar al 20 jaar en hebben ook 4,5 jaar in dezelfde klas gezeten. Zijn uiterlijk kon ik goed gebruiken voor een personage, en toen bleek dat ik wel 8 of 10 pagina's met hem kon vullen! Hij werd dus belangrijk, en hij komt zelfs terug in het volgende verhaal. Ik geloof dat ik hem houd als 'slechterik', met zijn sjaal en zijn sigaar. Renard, of met een oud woord 'Goupille', betekent 'vos' in het Frans...

Paardensport

SS: Het zal wel geen toeval zijn dat ook Renard graag paardrijdt. Jij verwerkt ook veel paarden en paardesport in je strips.
FR: Ja, er zal bij Lombard nog een groot boek van mij uitkomen met van alles over paarden, zo'n 80 pagina's.
Maar ik houd er nu mee op de paardesport zo vriendelijk te beschrijven. Ik heb zelf heel lang aan concoursen meegedaan, ik heb ook goed gewonnen. Ik heb daar altijd de goede kant van gezien, maar sinds twee jaar is het allemaal slechter geworden. Ik heb pas nog een training voor een grote wedstrijd in Brussel gedaan, en ik heb dingen gezien die me helemaal niet bevielen. En nou ga ik alles vertellen wat ik over de paardesport weet. En ik weet veel dingen, bijvoorbeeld over doping, en dat gaat niet vriendelijk worden. Maar ik heb me vijftien jaar vergist, en ik ga nu alles vertellen.
Ik respekteer het paard, niet de kompetitie. Ik hou veel van sport, maar ik vind het onjuist om daarin dieren te betrekken, zelfs als de paarden ervan houden. De racepaarden zijn dol op wedstrijden, maar teveel is teveel: er worden te grote obstakels gebruikt, te zware races gereden, te gevaarlijke dingen gedaan. Ik háát het springen; dat is héél, héél zwaar voor de paarden. Maar de mensen weten het niet; het is mooi om te zien op TV: gekleed in rood, geweldige obstakels. Maar het houdt in dat alle paarden 30, 40 obstakels per dag moeten nemen, ze krijgen een spuitje voordat ze het veld op gaan, de voeten van de paarden gaan er helemaal aan, alle botten verschuiven... het is vreselijk. Als je één foto gezien hebt van de voet van een paard doe je nooit meer aan 'jumping'!
Als je kompetitie rijdt is het altijd tevéél. In 'War Game' van vorig jaar moesten er obstakels genomen worden van zes meter breed! Een obstakel van anderhalve meter hoog en breed, daarna een rivier, of boomstammen van een meter hoog, daarna een kanaal van anderhalve meter en daarna nog een obstakel: een paard heeft daar al zijn botten op gebroken; het was verschrikkelijk! En als er niets gebeurt vertrekken de mensen lachend omdat het niet gevaarlijk zou zijn...
Dus ik ben niet meer vóór de wedstrijden; ik ga ertegen vechten. Hóe weet ik nog niet precies; het is nog te nieuw, ik ben nog te kwaad, te opgewonden over wat ik gezien heb. Misschien wordt het wel een boek van honderd pagina's, waar het allemaal in staat, de goede en de slechte dingen...

SS: Hoeveel teken je wel niet, met al die verschillende reeksen?

FR: Niet zoveel, zo'n 14 platen per maand. Maar vergeet niet dat er grote onderbrekingen zijn tussen twee delen van een reeks, tussen twee Jugurtha's zit bijna een jaar. Maar ik hou ervan veel dingen tegelijk te doen, want elk wit vel is een strijd en soms lukt het niet meer; dan kun je aan een andere plaat verder werken, of een stuk schrijven. Dat is prima, want ik ben geen machine. Ik wil me geen werknemer van het stripmedium voelen. Ik wil er plezier in blijven houden.

Uit: Memoires d'un 38 © Humanoides Associès

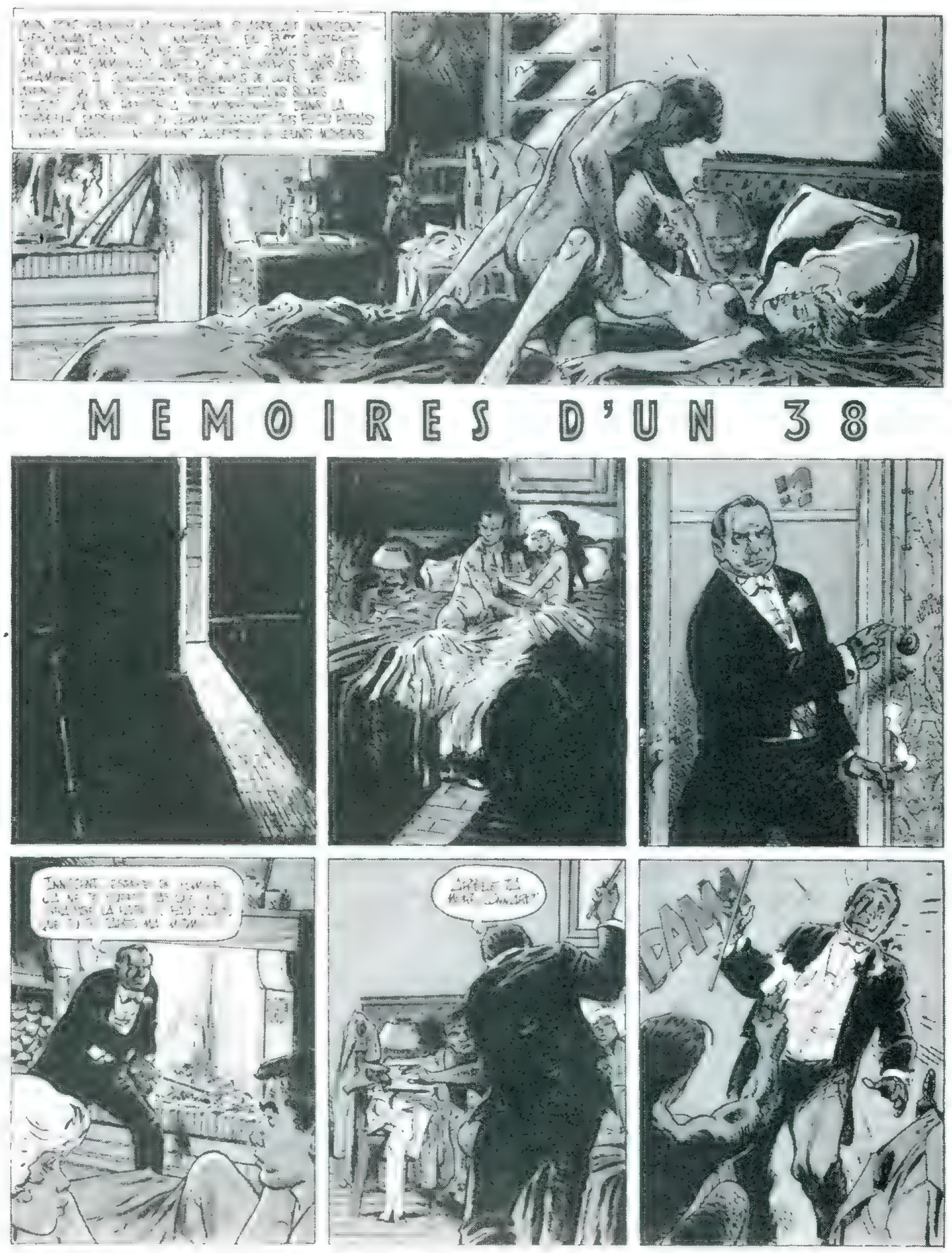

De slag van Lexington 1775

WAAR GEBEURD: SCENERIO VAN YVES DUVAL. FRANZ PROBEERT DE REST TE MAKEN...

SEPTEMBER 1774, HET PALAIS VAN KONING GEORGE III IN LONDEN...
EEN SMEEKSCHRIFT VAN DE QUAKERS VAN PHILADELPHIA?
DIT DOE IK DAARMEE!
IK LACH EROM!
KRUITGILL
DE TEERLING IS GEWORPEN! DE AMERIKAANSE KOLONIËN ZULLEN ZICH ONDERWERPEN OF... TRIOMFEREN... MAAR DAT LAATSTE IS ONMOGELIJK, HAHA...
EVEN LATER IN BOSTON (AMERIKA), BIJ DE BRITSE GENERAAL THOMAS GAGE...
...ONWIJS IS HET... IN DEZE STAD IS DE HANDEL VOLLEDIG LAMGELEGD DOOR POLITIEKE OMSTANDIGHEDEN ...
JE KENT ME, RONY... IK BEN MET EEN AMERIKAANSE GETROUWD, DAT WIL ZEGGEN DAT IK ME HIER THUIS VOEL... MAAR HET IS MIJN PLICHT DE WET TE HANDHAVEN...
INTUSSEN IN CONCORD, EEN DORP JE OP 32 KM VAN BOSTON...
BILL, JE BENT NU ONDER DE WAPENEN EN JE MOET DE OPROEP VAN DE PATRIOTTEN GEHOORZAMEN!
BELOOFD, DOUGLAS!
KORTOM: ALTIJD OP JE HOEDE... "MINUTEMEN" ZOU JE ONS KUNNEN NOEMEN...
GEEN TIJD VOOR GRAPJES! NEEM JE GEWEER, JE KOGELS EN JE KRUIT! WACHT OP JE BOERDERIJ OP ONS TEKEN!

Uit: Kuifje 5 (1981) © Lombard

DE DAG DAAROP...

GENERAAL, EEN VERSPIEDER BERICHT DE AANKOMST VAN WAPENS EN MUNITIE IN CONCORD...

HOUDEN DIE LUI IN MASSACHUSSETTS NOU NOOIT EENS OP?

NEEM 700 MAN MEE EN HAAL HET ZAAKJE OP... ARRESTEER OOK SAMUEL ADAMS EN JOHN HANCOCK... WE ZULLEN DIE LEIDERS IN LONDEN LATEN BERECHTEN, DAT ZAL ZE LEREN...

OP GEHEIMZINNIGE WIJZE ZIJN DE BEWAPENDE BURGERS GEWAARSCHUWD... EN DIE NACHT VAN 18 APRIL 1775...

KLEED JE AAN ... DE "REDCOATS" (1) KOMEN ...

(1) REDCOATS = ROODJAKKEN = DE ENGELSEN

WAT EEN MIST! OF WE AAN DE OEVERS VAN DE THEEMS ZITTEN!

STILTE DAARACHTER!

IDEAAL WEER VOOR EEN HINDERLAAG...

GEEN ZORGEN, WE NADEREN LEXINGTON ... CONCORD IS NIET VER MEER...

DAN OPEENS...

EEN BARRICADE? HEREN, IK SOMMEER U ONS DOOR TE LATEN...

GEEN STAP VERDER KOMEN JULLIE... GA TERUG NAAR BOSTON, OF...

PAW
DAN BARST EEN GENADELOZE STRIJD LOS...
SCHIETEN!
BLAM
BAM!!!
DENK JE DAT WE HET HOUDEN? ZE ZIJN KENNELIJK MET VELEN!...
MAAK JE NIET DRUK, JOCHIE ...WE ZIJN MET 77 VASTBERADEN "MINUTEMEN"...
NA EEN PAAR LANGE MINUTEN VERBITTERDE STRIJD...
NEEM DE DODEN MEE..
OK BOYS... WE HAKEN AF...
ACHT MAN ZIJN WE VERLOREN...
JOCHIE, DAT ZIJN DE EERSTEN DIE DE EER HEBBEN HUN BLOED TE VERGIETEN IN DEZE ONAFHANKELIJKHEIDSOORLOG...
IN LEXINGTON, IN DE ENGELSE GELEDEREN, HEERST WEINIG OPTIMISME.
HERGROEPEER DE MANNEN!
HET ZIJN JE REINSTE DUIVELS! WE HEBBEN ZWARE VERLIEZEN GELEDEN, KAPITEIN!
ROND 10 UUR OP 19 APRIL...
DE VERSTERKING...
PRACHTIG! OP NAAR CONCORD!

IN CONCORD HEBBEN DE BOEREN ZICH ACHTER DE BRUG VERSCHANST...

ZE KOMEN! ZE MOETEN WETEN DAT NIETS ONS MEER TEGENHOUDT! MOED HOUDEN, JONGENS!

DEZE SCHOTEN ZAL DE HELE WERELD HOREN!

TAMBOER, SLA DE AFTOCHT!

ALS ZE POGEN BOSTON WEER TE BEREIKEN...

HOUD JE GEDEKT... WE MOETEN DIE ENGELSEN TOT HET LAATST TOE INTIMIDEREN...

DIE AVOND...

ONGELOOFLIJK! EEN KOLONNE VAN MEER DAN DUIZEND MAN STERK VERNIETIGD DOOR BOEREN, EN DRIEMAAL ZO VEEL VERLIEZEN ALS DE KOLONISTEN...

DE GEBEURTENISSEN IN LEXINGTON EN CONCORD RAKEN SNEL BEKEND IN ALLE 13 AMERIKAANSE KOLONIES...

WE MOETEN ONS AANEENSLUITEN EN DE ENGELSEN ERUITGOOIEN!

HET TWEEDE CONTINENTAAL CONGRES KOMT OP 10 MEI 1775 BIJEEN IN PHILADELPHIA. JOHN DICKINSON EN JEFFERSON LEGGEN ER DE GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING VOOR

ONZE ZAAK IS RECHTVAARDIG. ONZE EENHEID IS VOLKOMEN. WIJ ZIJN, ALLEN IN DEZELFDE GEEST, VASTBESLOTEN LIEVER ALS VRIJ MAN TE STERVEN DAN ALS SLAAF TE LEVEN...

DE BURGERMILITIE WORDT EEN NATIONAAL LEGER EN KOLONEL GEORGE WASHINGTON WORDT BENOEMD TOT BEVELHEBBER VAN DE AMERIKAANSE STRIJDKRACHTEN...

©

Einde

Tex Avery en het Zingenot des Vlezes

door Joe Adamson

De meest absurde situaties hebben, zoals bekend, een harde kern van realiteit. En met een realiteit die zo allesomvattend en indringend is als de Seks heeft Tex Avery de kans gekregen om wonderen te verrichten. De ketenen van seksuele angsten, koortsdromen en verbodsbepalingen waarmee we ons gewillig laten boeien hebben het onderwerp gevormd van briljante en geobsedeerde studies als Hitchcocks *Vertigo,* Kubricks *Lolita* en Bunuels *El,* maar Avery is er met zijn lichte, humoristische benadering juist in geslaagd die ketenen te slaken door een serie tekenfilms vol duizelingwekkende orgieën van seksuele waanzin die geen kind zou mogen aanschouwen.

Al in het eerste jaar dat Avery voor MGM werkte, begon hij met zijn dolle seks-waanzin. Zijn derde film voor MGM, *Red Hot Riding Hood* (1943), opende, in een rechtdoorzee-parodie op de Harman en Ising-stijl, met de zoetsappige stem van een verteller: *'Hallo, lieve kindertjes! Op zekere dag huppelde Roodkapje door het woud! Ze was op weg naar het huisje van haar grootmoeder met een mandje vol lekkers!'* Veel verder komt de verteller niet, want de Wolf, die verondersteld wordt Roodkapje te bespringen, keert zich om met een niet te evenaren levensmoede, grimmige Toshiro Mifune-achtige uitdrukking op zijn gezicht en bespringt de verteller. Diens smeekbede om te mogen blijven leven wordt ondersteund door Roodkapje en tenslotte zelfs door grootmoeder, die opmerkt: *'Ik word er zelf ook kotsmisselijk van!'*.

Daarna verplaatst de handeling zich naar grootmoeders luxe-appartement (met in flikkerend neonlicht: *'Kom me eens opzoeken!'*) en naar de nachtclub in Hollywood waar Roodkapje werkt *('30 magnifieke meisjes – gratis toegang').* De Wolf verandert in een snelle boy uit de jetset, inklusief maatpak en glinsterende sportwagen. Maar hij raakt ogenblikkelijk zijn koele, hooghartig-superieure houding kwijt op het moment dat zijn oog op Roodkapje valt, die haar *'Hey, Daddy'*-nummer brengt. Hij jankt, fluit, stompt, klapt, ver-

Tex Avery in 1935 temidden van zijn animators; van links naar rechts: Virgil Ross, Sid Sutherland, Tex Avery, Chuck Jones en Bob Clampett. © *Clampett*

liest zijn oogballen, bonkt op tafel met zijn vuisten en een stoel, slaat zichzelf op de schedel met alles wat voorhanden is, en vindt het ook overigens zo noodzakelijk om geluid te produceren dat hij een fluitende, stompende en klappende machine moet inschakelen om zijn eigen opwinding bij te kunnen houden. De bewegingen die Roodkapje maakt zijn het inderdaad alleszins waard om opgewonden over te raken, niet alleen op grond van de voor de hand liggende redenen, maar ook omdat haar kwieke animatie tot stand is gebracht zonder gebruikmaking van een rotoskoop of zelfs maar de bestudering van levende modellen. Animatie van mensen is een lastige klus, en in een medium als de tekenfilm dat geschikter is om er rubberbenige eenden en scherp van de tongriem gesneden konijnen in te laten optreden, kan het geheupwieg van Avery's mollige sterretje dienen als een lichtend voorbeeld voor de gehele wereld, warbij de gekunstelde, voorgeprogrammeerde onpersoonlijkheden van Disney's helden onmiddellijk verbleken.

De Wolf jaagt achter Roodkapje aan tot in grootmoeders appartement, waar hij echter ontdekt dat opoe even grote lustgevoelens koestert als hijzelf, en bovendien over minstens even veel energie beschikt. De jacht die dan volgt lijkt bijzonder veel op een omkering van het oorspronkelijke Roodkapje-verhaal, omdat nu Grootmoeder de Wolf dreigt te verslinden.
Red Hot Riding Hood is dan ook een ontzettend leuke film, die in staat is het publiek plat te krijgen. En toch is het nog maar een voorproefje van wat nog volgen zou.

The shooting of Dan McGoo (1945) bouwt het basis-idee verder uit en voegt er nog een paar andere kenmerken van een typische Avery-komedie aan toe. De film is een parodie op Robert Service's verdienstelijke gedicht *'The shooting of Dan McGrew'*, zodat een regel als *'een groepje kerels leefde zich flink uit in de Malamute Saloon'* door Avery stevig wordt misbruikt voor een gigantische kakafonie van gejoel en gebral, gedans en geschiet, gespring, gestamp, getrap, geren, gedrink, gezwelg en geslemp en allerlei ander onwaarschijnlijk en ongewenst gedrag dat zich binnen één beeldkader laat verenigen.
Vervolgens wordt de *'lady that's known as Lou'* aangekondigd als de stripsensatie van de stad en wijde omstreken, en ze hoeft maar één opzwepend kouplet te vertolken van *'Sla je armen om me heen, Wolfje, houd me stevig vast'*, of de Wolf gaat volledig door het lint. Zijn ogen branden dwars door het menu dat hij voor zich houdt, hij beukt zich het hoofd met een moker, hij trapt zichzelf achter het oor bij wijze van muilezelimitatie, hij bonkt met zijn hoofd tegen een paal, waarvan hij in dolle opwinding grote happen neemt als ware het een gigantische wortel, hij slaat eerst zijn stoel plat op de tafel en dan op zijn hoofd, en pakt vervolgens de tafel op en ramt die tegen de vloer.
Aan het slot van de film is de overwinning echter weggelegd voor de flegmatieke Droopy, maar vóór het beeld vervaagt zien we nog net hoe ook hij deelt in het gejoel en gespring en gedoe, in navolging van de Wolf die hij zojuist volledig onttakelt heeft. In dit soort films wordt de man die bij het aanschouwen van een meisje volledig zijn hoofd verliest – om niet te spreken van allerlei andere lichaamsdelen – gewoonlijk geheel aan flarden geslagen om de moraal te redden. Maar in een komedie van Avery kan de moraliteit volledig genegeerd worden, zodat voornoemde man alleen wordt uitgeschakeld om duidelijk te maken dat het verhaal ook zonder hem rustig voortgang kan vinden.
In *Swing Shift Cinderella* (1945) wordt een ander sprookje op soortgelijke wijze mishandeld. Daarin stelt de toverkracht van Grootmoeder het opkomende sterretje Assepoester in staat onze eeuw binnen te stappen voor een optreden in een poenige nachtclub, waar haar *'Oh, Wolfie'*-nummer de Wolf volledig door het behang drijft. Grootmoeder beschikt ook over het vermogen zich van een motorfiets te voorzien, en terwijl haar luidruchtig geronk woest weerkaatst in haar appartement, jaagt zij de Wolf nog verder tegen alle vier de muren op.
De seksuele weerzin zien we opnieuw terug in *'Wild and Woolfy'* (nog steeds 1945), een Droopy-western. Ook om *'Uncle Tom's Cabana'* (1947) valt weer heel hard te lachen. Uncle Tom is een zwaarlijvige oude zwarte man (niet zozeer een karikatuur als wel een parodie op een karikatuur) die een groepje kindertjes vertelt van zijn problemen met Simon Legree. Hij brengt eerst enkele imitaties, waarin hij in beeld brengt hoe (letterlijk) dubbelhartig Legree was en hoe hij in het geld zwom, terwijl tegelijkertijd de honderdood Uncle Tom in het gelaat staarde. Het meisje in deze film is Little Eva, wier appartementje zich boven op een wolkenkrabber bevindt. Eva wordt de ster van de swingende nachtclub *('Honden niet toegelaten. Wolven welkom')* die Uncle Tom van zijn armoedige hut weet te maken en die, zoals we in een Avery-film mogen verwachten, binnen de kortste keren omringd is door een gigantisch parkeerterrein boordevol auto's, terwijl een ellenlange rij klanten geduldig op zijn beurt wacht om de nachtclub binnen te mogen. Het sensuele gekir van Little Eva en haar vertolking van *'Carry me back to Old Virginny'* brengen Simon Legree in een toestand die beschouwd moet worden als de meest beeldende en tegelijkertijd de minst aan de verbeelding overlatende voorstelling van erotische vervoering aller tijden. Allereerst stijgt hij, onschuldig genoeg, langzaam omhoog op de betoverende tonen van de muziek. Hij schudt een bosje selderij boven een zoutvaatje, en verorbert vervolgens dat vaatje. Hij smeert boter op zijn handen en eet beide armen op tot voorbij de elleboog. Zonder iets te merken steekt hij zijn neus aan, waarna hij die neus tussen twee vingers neemt en in de asbak uitdrukt. Als hij een taart voorgezet krijgt, snijdt hij een fors part uit de tafel en kauwt dat op. Dit zijn de *koele* reakties. Als dat stadium voorbij is, raakt hij geheel buiten zinnen en eet hij het bestek op, slaat zich met het servies op het hoofd, smoort hij zich in ketchup en beukt hij zich herhaalde malen met de tafel op het hoofd.
De energie die aldus is opgewekt wordt door Legree besteed aan een totale oorlog met Uncle Tom, waarin de ene klimaks op de andere volgt. Avery was slim genoeg, na *Red Hot Riding Hood,* om de scène met de seksuele opwinding wat verder naar het einde van de film te verschuiven, om aldus

Avery belaagd door zijn animators met naar zijn mening te gewaagde tekeningen.
© Clampett

Tex Avery als vredesrechter in Red Hot Riding Hood *(1943).* © *MGM*

het verhaal met de benodigde hoeveelheid herrie en chaos af te kunnen sluiten. Op dat moment had hij de seksuele opwinding tot een dermate hoog niveau opgevijzeld dat de uitdaging om de film af te ronden met iets *nog beters* enorm groot geworden was. En dat is hem gelukt, in een echte Tex Avery-apotheose van een volstrekt op hol geslagen verhaal waarin Uncle Tom vastgebonden zit aan een kruitvat, doorzeefd wordt met mitrailleurkogels, van een klip wordt gegooid, aan krokodillen wordt gevoerd, op een spoorbaan gebonden en overreden wordt, en in een houtzagerij in tweeën wordt gesplitst. Daarna krijgen we een achtervolging door de Sahara te zien, waar olifanten en kamelen bij betrokken zijn, alsmede een komplete veldslag met stoomwalsen, raketten, duikbommenwerpers, slagschepen, bazooka's, een gigantische moker, mitrailleurs, krokodillen en tot slot een klauterpartij op het 'Umpire State Building', waar Uncle Tom van afgegooid wordt. *'Ik maakte een val van veertien mijl en sloeg tegen het trottoir',* vertelt hij ons, *'en toen werd ik pas echt boos!'* Dus neemt hij wraak voor het doorstane leed door het Umpire State Building met zijn blote handen op te tillen en het, met Simon Legree er nog op, via de maan in de Stille Oceaan te gooien.

Uncle Toms publiek – typisch eigenwijze jongetjes – hebben enige moeite om het verhaal te geloven. *'Als het gelogen is, mag een bliksemstraal me ter plekke doodslaan',* klinkt de stem van Uncle Tom plechtig – waarop een bliksemschicht dat ook onmiddellijk doet en Uncle Tom naar het Paradijs stuurt, naar de Afdeling Vertellers van Sterke Verhalen.

Little Tinker (1948) is de volgende in de serie seksuele uitspattingen en waarschijnlijk de vreemdste van allemaal. Het verhaal gaat over een eenzaam stinkdier dat op zoek is naar liefde, een gegeven dat misschien geleend is van Chuck Jones en diens eerste twee *Pepe Le Pew*-films – behalve dan dat de verlegen, schuchtere, gevoelige hoofdfiguur van *Little Tinker* wel heel ver weg staat van Jones' zelfverzekerde, doortastende Le Pew, en daarnaast heeft Avery meer grappen verwerkt in dit ene korte tekenfilmpje dan Jones in zijn hele serie. Het is opmerkelijk om te zien hoeveel grappige gebeurtenissen je kunt halen uit een niet bepaald grappig basis-idee, wanneer we de uiteenlopende reakties zien van de konijntjes en eekhoorntjes die het sympathieke stinkdier tegenkomt, terwijl bloemen ogenblikkelijk verwelken als hij passeert en de vissen spontaan pootjes krijgen om zo snel mogelijk het meer te kunnen ontvluchten. Als hij een boek heeft gekregen vol adviezen op liefdesgebied, verkleedt het stinkdier zich als een soort Frank Sinatra en geeft in het openbaar een recital weg van *'All or Nothing at all'.* Met een gretigheid en een bevlogenheid die beangstigend is springen veertig miljoen konijnen uit hun holen, die *'Frankie!!'* brullen en volledig uit hun bol gaan. Ze hoppen rond, suizen door de lucht en slaan elkaar met elkaar voor het hoofd. Deze scène vormt een van de meest liederlijke juweeltjes uit de hele geschiedenis van de tekenfilm. Want om te beginnen is het al een enorm gewaagde stap om in een tekenfilm een oude geile Wolf met seksuele wanhoop op te zadelen, maar om datzelfde uit te halen met een aantal lieve kleine donzige konijntjes, dat is een van de meest wrede, meest verdorven grappen die Avery ooit heeft uitgehaald.

Als tenslotte het stinkdiertje verkleed als vos zijn grote liefde heeft ontmoet (ook een stinkdiertje, eveneens verkleed als vos), schuift hij het nutteloze boek over de liefde netjes buiten het hartje waarmee de film eindigt, in plaats van de gebruikelijke cirkel. En dit vormt een van Avery's mooiste slotscènes, een slot dat zijn wrede leedvermaak ten koste van de Wolf tempert met een fraktie tederheid.

Na zes jaar en zeven films, na een basisgrap tot basisgegeven te hebben gemaakt en na dat basisgegeven tot exorbitante hoogte te hebben opgedreven en er tegelijk een gevoelig trekje aan te hebben gegeven, zou je denken dat je alles wel gehad hebt. Maar nee, de reeds genoemde films blijken alleen nog maar een fundament te zijn geweest waarop nog steeds voortgebouwd kan worden. In 1949 komt Avery met *Little Rural Riding Hood* en niet alleen stelt hij daarmee al zijn vorige seksfilms in de schaduw, hij doet dat ook nog eens zonder ook maar één van zijn vorige grappen te herhalen. Net zoals Harold Lloyd in vijf verschillende films aan de rand van een wolkenkrabber bungelde, zo heeft ook Avery een basisgegeven gevonden dat zo rijk en zo vol uitbuitingsmogelijkheden zit dat hij steeds kan blijven delven in dezelfde goudmijn zonder dat die uitgeput raakt.

Wederom wekt de film aanvankelijk de schijn alsof het echte Roodkapje-sprookje verteld zal gaan worden. Een lompe boerenmeid, de jeugdige Red Riding Hood (een uiterst onaantrekkelijk wezen van wie het hele publiek zit te hopen dat ze zo snel mogelijk opgegeten zal worden) vertelt ons dat ze op weg is naar het huis van haar grootmoeder. Maar in grootmoeders bed ligt een boerenpummel van een Wolf die ons de mededeling verstrekt dat hij niet van plan is de naderende Roodkapje op te eten, maar (in zijn eigen woorden) *'achter haar aan te zitten en haar te vangen en haar te zoenen en haar te knuffelen en te zoenen en te knuffelen en te zoenen en te knuffelen..'* terwijl hij deze mededeling op verontrustende wijze kracht bijzet door ondertussen op het bed met een laken te liggen kronkelen. Maar Roodkapje geeft zich niet zo gemakkelijk gewonnen en in de chaos die op haar binnenkomst volgt wordt de Wolf *horizontaal* doormidden gesneden doordat hij tegen een dubbele deur opklapt, waarna hij ook nog eens in een draaideur verandert en *vertikaal* wordt ontleed. En als we al in de eerste minuut van een Avery-film een dergelijke grove mate van lichamelijke onttakeling aantreffen, dan betekent dat dat ons nog veel fraais te wachten staat. Zijn talent om de ene grap boven op de andere te bouwen staat er borg voor dat die eerste filmminuut niet zomaar een weggevertje is. De kolossale scène die hier op volgt bevat al meer dan genoeg komedie voor de eindscène van ieder normale tekenfilm. Een arme mishandelde deur wordt ingetrapt en vliegt een kamer in, waarbij hij overal waar hij tegenaan botst een nieuwe deur doet ontstaan. Roodkapje en de Wolf trappen al die nieuwe deuren vervolgens weer in, waardoor er nog meer nieuwe deuren bijkomen. Het is moeilijk te geloven dat één deur zoveel soortgenoten kan kreëren, maar nauwelijks moeilijker te geloven dan de hoeveelheid Wolven en Roodkapjes die overal lijken te zijn opgedoken om de vaart van de achtervolging er in te houden. De gave van alle Avery-filmhelden om zich naar willekeur in stukken op te delen wordt geëvenaard door hun vermogen om zich

eindeloos te vermenigvuldigen, net zoals amoeben en onechte breuken.
Het heen en weer gevlieg wordt gestaakt als er een telegram arriveert van de Stadse Neef van de Wolf, die hem uitnodigt naar de grote stad te komen, waar het stikt van de Roodkapjes die zo maar voor het grijpen zijn. Er zit een foto van zo'n meisje bij en nadat de Wolf zijn goedkeuring heeft laten blijken door in een aantal stukken uiteen te vliegen, zijn oogballen van plafond tot vloer op te rekken, zijn tong op zijn schoenen te laten vallen en met zijn voeten tegen zijn hoofd te schoppen, gaat hij er ijlings vandoor naar de stad.
Daar aangekomen doorkruist hij alle wetten van Newtons fysica en Einsteins relativiteit terwijl hij het appartement van zijn neef doorsnuffelt, evenals het merendeel van de daaraan grenzende appartementen, op zoek naar het meisje dat hem beloofd is. Maar de Stadse Neef, een patser met een zeer coole act, deelt de Wolf op bekakte toon mee dat *'juffrouw Kapje hier niet is. We zien haar vanavond op de club. Maar denk er aan, hier in de stad schreeuwen en fluiten we niet naar de dames'.* Dit advies is echter geheel aan dovemansoren gesproken als ze in 'de club' arriveren. De Stadse Wolf gedraagt zich uiterst beschaafd, zoals daar betaamt, maar de Plattelandswolf gaat door het behang van op-

Deze door Preston Blair geanimeerde seksbom uit Red Hot Riding Hood *(1943) zou later in het werk van Avery meer dan eens opduiken.*
© MGM

winding, en zijn hoofd en ledematen suizen als propellors langs zijn lichaam, terwijl hij onstuitbaar doorratelt: *'Meissies, meissies, waar benne de meisies, wil meissies zoenen, waar benne de meissies, ben hartstikke gek op meissies!'.* De stadse versie van Roodkapje op onze oude favoriet uit eerdere films, die een reprise geeft van haar grote hit *'Oh, Wolfie'* uit *Swing Shift Cinderella* (een bezuinigingsmaatregel die misschien noodzakelijk was vanwege de exorbitante opzet van de rest van de film). Nu krijgen we weer het samenspel extasebeteugeling, als de Stadse Wolf, met onbewogen pokerface, zijn uiterste best doet om het geloei van zijn Plattelandsneef onder kontrole te krijgen. Diens ogen schieten naar voren en als de Stadse Neef er naar grijpt om het decorum te bewaren, schieten de losse ogen vastbesloten tussen zijn vingers door, telkens opnieuw. De Stadse Wolf lokt een gigantische chaos uit als al zijn pogingen om het luidruchtige hoofd van zijn neef achter geluiddempende plekken zoals mouwen weg te werken alleen maar tot resultaat hebben dat hoofden, armen en fluitgeluiden opduiken uit onvermoede plaatsen van zijn eigen lichaam. En als al deze tumultueuze toestanden achter de rug zijn en het meisje haar optreden beëindigt, stormt de Plattelands Wolf hals over kop op het podium af – om in zijn vaart gestuit te worden door een moker die tussen zijn bretels raakt en hem joelend naar buiten zwiert. Maar de irritante cool act van de Stadse Wolf heeft uitsluitend tot doel om op de hak genomen te worden, en wanneer hij dan ook zijn eigen kans krijgt om door het lint te gaan, is de aanleiding daarvoor veel idioter dan bij zijn neef. Als hij de Plattelands Wolf naar huis heeft gereden om hem te ontlasten van de druk van het stadsleven, ziet hij de lompe boerenmeid waarmee de film opende en slaat hij onmiddellijk op tilt. En zo moet de Plattelands Neef zijn oververhitte bloedverwant weer in de wagen duwen en naar de stad terugrijden, aldus het bewijs leverend dat seks, verhitte reakties en tumult van alle tijden en plaatsen zijn. Deze scène vormt een passende afsluiting van een van de hoogtepunten in de karrière van Tex Avery, die op dezelfde eenzame hoogte staat als *Who Killed Who?, Bad Luck Blackie* en *Drag-a-long Droopy,* als een van de mooiste juweeltjes uit de wereld van de tekenfilm.

(Uit Funnyworld no 15, 1973)

Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal en het beeldverhaal

door Har Brok

De elfde druk van *Van Dale* (1984) beslaat bijna 4000 dichtbedrukte bladzijden verdeeld over drie banden en is geheel herzien en fors uitgebreid sinds de tiende druk (1976) door een flink verjongde redaktie in de personen van prof. dr. G. Geerts en dr. H. Heestermans. Je bent gedeformeerd of niet, dus ons oog viel op het trefwoord *kuifje*, tot in de tiende druk uitsluitend en terecht omschreven met 'kleine kuif'. Tot onze niet geringe verbazing blijkt deze omschrijving nu in de elfde druk uitgebreid te zijn met '– ook (met een hoofdl.) naam van de hoofdfiguur van de bekende stripverhalen van Hergé'. Een toevalstreffer?
We bladeren eens verder...

Als alle zelfstandige naamwoorden het door middel van een hoofdletter kunnen brengen tot een zelfstandige omschrijving in *Van Dale,* dan kunnen de redakteuren op stripgebied uit de voeten. Een paar steekproeven leren echter snel dat die konsekwentie ontbreekt in deze nieuwe druk. In aanmerking komende trefwoorden als *bommel, robbedoes, flater, tompoes, lambiek, ketelbinkie, panda* en *Joris goedbloed* zijn wel opgenomen, maar elke verwijzing naar stripfiguren met dezelfde namen ontbreekt. Ik merk trouwens hier al op dat mijn gegevens zich vanwege de omvang van *Van Dale* beperken tot niet meer dan steekproeven. Hoe dan ook, het optreden van Kuifje blijft in dit licht raadselachtig.

Bekend

Zou voor de redaktie dan eerder de bekendheid van bepaalde stripfiguren de doorslag gegeven hebben voor opname? Bovenstaand lijstje (eigenlijk alleen al het ontbreken van Bommel) geeft aanleiding tot twijfel. Ik heb om dat na te gaan nog eens verder gezocht en niet tevergeefs: – als tweede betekenisomschrijving geeft de elfde druk onder *prikkebeen:* '– held van een kinderboek, bewerkt door Goeverneur en Komrij naar een Frans boek van R. Töpiffer'. Afgezien van de afschuwelijke zetfout *Töpiffer* (in de tiende druk nog *Töppfer,* minder afschuwelijk maar nog steeds een zetfout (?) voor *Töpffer*) is in deze elfde druk de naam van *Komrij* toegevoegd. Aktueel, dat wel, maar het blijft een feit dat Goeverneur niet een Frans boek bewerkt heeft maar een Duits (zie *Stripschrift* nr. 144 (1981), 20-21);

– onder het trefwoord *noorman* sinds de elfde druk *Eric de Noorman* 'hoofdfiguur in de strip(verhalen) van H. G. Kresse';
– onder het trefwoord *rebellenclub* sinds de elfde druk 'oorspr. in de titel van het boek *Sjors van de Rebellenclub* voor: clubje kwajongens'. Ik betwijfel dit, er zijn ongeveer 40 boeken in deze reeks verschenen en maar één ervan draagt de geciteerde titel (in 1950); niet de titel van dit boek, maar de reeksaanduiding moet gezien worden als oorzaak van het begrip *rebellenclub;*
– in wat verwijderd verband geeft de elfde druk *piggelmeesyndroom* 'het eeuwig ontevreden zijn (naar het stripverhaal over Piggelmee, wiens vrouw altijd alles beter wilde, waardoor ze beiden gestraft werden)', een aardige vondst die overigens slechts betrekking heeft op het eerste Piggelmee-verhaal *Van het Tovervisje;*
– tenslotte is deze nieuwe druk het zelfstandig naamwoord *smurf* 'dwergje uit tekenfilms e.d. dat vaak het woord 'smurf' en 'smurfen' gebruikt in plaats van andere

van Dale

Groot Woordenboek der Nederlandse Taal

woorden' en het werkwoord *smurfen* '(smurfte, heeft gesmurft) werkwoord door een smurf gebruikt i.p.v. andere werkwoorden bijv. in: *dat smurfen we wel even'*. Een terechte opname, die node de hoofdletter ontbeert, terwijl de nadruk op Smurf als *stripfiguur* had moeten vallen (de tekenfilms zijn bewerkingen van de stripalbums) en de naam van de auteur Peyo niet had mogen ontbreken. Op *prikkebeen* na, zijn dit nieuwe trefwoorden in *Van Dale:* bekende figuren, dat wel, maar een magere oogst, die het optreden van Kuifje geenszins verklaart.

Strip

Wat duidelijker is de beleidslijn in de nieuwe *Van Dale* ten opzichte van het medium *strip* en samenstellingen daarmee. Het zou natuurlijk het beste geweest zijn als de redaktie de Woordenlijst uit *Wordt Vervolgd* (blz. 240-242) of andere handboeken had geïntegreerd, maar de nieuw opgenomen samenstellingen met *strip* als eerste lid bewijzen dat de omvangrijke literatuur over het beeldverhaal in het laatste decennium zijn invloed gehad heeft. We laten die trefwoorden hier volgen met enige kritische kanttekeningen, want de omschrijvingen getuigen helaas eerder van goede wil dan van kennis van zaken.

– *stripalbum* 'album met verscheidene stripverhalen'. De beperking *verscheidene* is ten onrechte: *stripalbum* is synoniem met *stripboek,* sedert de tiende druk korrekt omschreven als 'boek met een of meer stripverhalen';

– *stripblad* '(week)blad met stripverhalen'. *(Week)blad* beter gedefinieerd met *periodieke publikatie;*

– *stripfiguur* 'figuur uit een stripverhaal'

– *stripheld* 'held uit een stripverhaal';

– *stripologie* 'studie betreffende het stripverhaal'. Niet in stripkringen gebruikt, maar à la; frekwenter is in elk geval een andere onzinterm als *Kuifoloog* of *Tintinoloog* of *Tintinist;*

– *stripoloog,* zie boven;

– *stripschap* 'vereniging van stripliefhebbers en stripologen'. *Van Dale* meldt bovendien dat van dit woord geen meervoud bestaat, maar het is erger. *Het Stripsschap* is de naam van bedoelde vereniging, een eigennaam die pas in *Van Dale* opgenomen zou mogen worden als *Stripgilde, Stripclub, Stripschrift, Stripofiel, Stripgids* en dergelijke mede gehonoreerd zouden worden, onzin dus;

– *striptekenaar* 'tekenaar van stripverhalen';

– *striptologie,* in de tiende druk 'leer en hobby van de strip, het beelverhaal', in de elfde druk met verwijzing naar *stripologie* (zie boven);

– *striptoloog,* zie *stiptologie;*

– *stripverhaal,* de tiende druk gaf nog 'beeldverhaal in stroken van telkens drie of vier afbeeldingen naast elkaar, zoals veel in dag- en weekbladen geplaatst'. De elfde druk is beknopter met 'beeldverhaal in stroken van enige afbeeldingen naast elkaar', zonder rekening te houden met de omschrijving onder *beeldverhaal* 'verhaal bestaande in een opeenvolging van tekeningen met in- of ondergeschreven korte tekst (met in de elfde druk de toevoeging: stripverhaal)'.

Nog enkele opmerkingen. Een behoorlijk aantal algemene termen ontbreekt ook nu nog in *Van Dale* (*gagstrip, ballon* of *tekstballon, krantestrip,* enz.). Trefwoorden met onzinnige omschrijvingen zijn niet verbeterd, zoals *dagstrip* (sinds de tiende druk) 'dagelijks (in een krant) verschijnende strip (getekend verhaal of zulk een anekdote met vaste personen)' en nieuwe trefwoorden zijn alsnog opgenomen met een onzinnige omschrijving, zoals *denkwolkje* '(in stripverhalen) tekening in een cirkeltje boven het hoofd van een personage, om aan te geven dat het aan het voorgestelde denkt'. Dit geldt natuurlijk niet voor alle gevallen: ik wijs hier slechts op fouten.

Deze knorrige opmerkingen doen niets af aan het feit dat na het schoorvoetende begin in de tiende druk de strip in de elfde druk definitief zijn intrede heeft gedaan in *Van Dale.* Dat is verheugend. Dat de redaktie daarbij besloten heeft om *Kuifje* meteen maar tot trefwoord te bombarderen is wat mij betreft zo vreemd nog niet: ik heb (met anderen) in de afgelopen jaren moeite genoeg gedaan om die strip tot een begrip te maken...

Strips en geschiedenis onderwijs

De lanista bekijkt de wapens van de twee vechters :
In orde ! Groet de consuls en begin !
Alex liet zich even afleiden en onmiddellijk maakt Brutus daar gebruik van. Het is begonnen

Ill. 1 © Casterman

door Jan Kalker

'Bij Minerva, daar klopt iets niet...', roept Arbaces uit als Alex en Brutus op het punt staan elkaar in de arena te gaan bestrijden. Inderdaad is er iets aan de hand, maar meer nog dan Arbaces vermoedt. We kijken even mee met hem in *Alex de Onversaagde,* blz. 42 (ill. 1) en zien dat Jacques Martin een vergissing begaat, die zelfs de *lanista* (oefenmeester van de gladiatoren) niet in de gaten heeft: Alex heeft het verkeerde zwaard. Als 'Thraciër' behoort hij uitgerust te zijn met een rond schild en een *krom* zwaard, terwijl Brutus als 'Samniet' een rechthoekig schild met een *recht* zwaard dient te hebben.

Een dergelijke vondst hoeft niet noodzakelijkerwijs gedaan te worden door een overijverige stripfanaat. Deze ontdekking werd gedaan door een middelbare scholier, Leon Kouters, in een skriptie die hij in opdracht van ondergetekende maakte voor zijn eindexamen Geschiedenis. In dat werkstuk onderzocht hij de mate van historische betrouwbaarheid van een Alex-verhaal.

Ruim een jaar geleden is er op de Strip3daagse in Breda een konventie gehouden over *Strips en Onderwijs* en aan de toen gehouden diskussies wil ik in deze bijdrage wat toevoegen door voorbeelden uit de praktijk. Juist in die tijd (1982/83) heb ik een aantal Atheneum-leerlingen bereid gevonden om hun eindexamenskriptie Geschiedenis eens anders te benaderen. Niet met behulp van een aantal (semi-)wetenschappelijke publikaties, maar vanuit een stripalbum een onderwerp uit het verleden wat nader te onderzoeken. Zij hebben dat met plezier gedaan en er zijn ook enkele aardige vondsten uit tevoorschijn gekomen.

Asterix

Michel Hoppenbrouwers bestudeerde zo de Olympische Spelen in Asterix en trok daaruit een aantal verrassende konklusies: In het album *Asterix en De Olympische Spelen* vinden de spelen plaats tijdens de Romeinse heerschappij. De Spartanen krijgen echter in het verhaal een toonaangevende rol toebedeeld, die zij alleen in de begintijd van de Spelen vervulden. In tegenstelling tot het Asterix-verhaal waren de Romeinen toen nauwelijks in de Spelen geïnteresseerd (en des te meer in de gladiatorengevechten in de arena). In die tijd deden ook al veel 'specialisten' mee. Bovendien kreeg de winnaar veel (geld-)prijzen. Bij Asterix gaat het om de eer. Is het Asterix-album dan een verplaatsing in de tijd van de tegenwoordige Olympische Spelen? In bepaalde opzichten wel: er is nauwelijks nog een religieuze achtergrond in het verhaal terug te vinden; er is een parade – kompleet met 'Landen'bordjes – en zelfs het dopingsprobleem komt door middel van de toverdrank aan de orde (ill. 2). Zo is het album, dat zich geel genoegelijk laat lezen, in historisch opzicht tamelijk chaotisch opgebouwd. Het steekt schril af bij Alex, waarin maar enkele kleine 'slordigheden' zijn terug te vinden, maar dat spreekt voor zich. De intentie van beide auteurs zijn totaal verschillend.

Ook Lucky Luke was een studie waard. Lia de Crom bestudeerde in die reeks de immigratie naar het Westen en konkludeerde: veel zaken kloppen behoorlijk, maar bijv. de kledij van Luke zelf stamt uit een andere tijd. Ten tijde van Lucky Luke waren beenkappen en hogere hoeden gebruikelijk, in plaats van spijkerbroeken, om maar eens wat te noemen...

Natuurlijk kwam ook het werk van Hergé onder de loep te liggen. In een skriptie over Inca's van Pascale de Roos kwam aan de orde dat in *De Zonnetempel* niet alleen afbeeldingen (zoals bekend uit *Het imaginair museum van Kuifje*) maar zelfs ook teksten van liederen authentiek zijn, zoals het gezang bij de dreigende offerdood van Kuifje, Haddock en Zonnebloem. Is Kuifje dan ook in Peru geweest?

Cori

Een auteur die uitblinkt in historische details is Bob de Moor. Ries Buckers bekeek in de reeks Cori de Scheepsjongen het album *Koers naar het Goud.* Hij heeft in tegenstelling tot voorafgaande nu eens niet gelet op de visuele weergave, die zeer betrouwbaar lijkt, maar op het verhaal. Het blijkt dat het Zilvervloot-avontuur van Piet Heyn door De Moor op de voet gevolgd is. Voor een vlotte afwerking ervan worden de gebeurtenissen soms geschematiseerd, maar enkele overgeleverde details worden door Bob de Moor verrassend uitgebuit. Een voorbeeld daarvan is het verlies op het eiland Isla Blanquilla van een jongen (bij De Moor natuurlijk Cori!), of het feit dat bij de verovering van de Zilvervloot een jongen aan boord van een schip klom en alle touwen overboord gooide, zodat de anderen ook aan boord konden klimmen, zoals te zien op ill. 3. Bob de Moor heeft de geschiedenisverhalen goed bestudeerd en waarschijnlijk zelfs die van M. G. de Boer en Arne Zuidhoek.

Ook Kees Jansen onderzocht een strip van De Moor, *De Leeuw van Vlaanderen.* Hij vergeleek dat album met het boek van H. Conscience en beide met de ons bekende feiten over de Gulden Sporenslag. Het boek van Conscience wordt nauwgezet nagevolgd en dientengevolge wordt de historie soms geweld aangedaan, omdat Conscience zoals bekend een vanuit Vlaams standpunt geromantiseerde visie geeft.

Ill. 2 © Dargaud

EN ZO, EVEN LATER...
AANGEZIEN ALLE WINNAARS WORDEN GEDISKWALIFICEERD WEGENS HET GEBRUIKEN VAN TOVERDRANK... GAAT DE ERE-PALM NAAR
ASTERIX!

Ill. 3 © Casterman

Een opmerkelijk detail is wel dat De Moor wanneer over het onvoltooide Belfort van Brugge wordt gesproken, dit ook inderdaad onvoltooid afbeeldt (ill. 4). 'Als Conscience zijn volk leerde lezen, waarom maakt Bob de Moor dan nog een stripalbum?', vraagt Jansen zich af in een eindkonklusie hierbij. Tsja, wat nu? Laten we het er maar op houden dat Het Stripschap nog heel wat werk te verzetten heeft...

Middel of doel

Tijdens de stripkonventie over *Strips en onderwijs* is erop gewezen dat strips op hun eigen mérite's beoordeeld zouden moeten worden. Men kan dat zeer uitgesproken terugvinden in opvatting van Brok in *Stripschrift* nr. 176 (1983). Dat is in een gezelschap van stripliefhebbers en -verzamelaars boter aan de galg en de vraag is hoe men in het onderwijs daarmee uit de voeten moet. Uit bovenstaande blijkt echter dat strips op school wel degelijk bruikbaar zijn als 'instapmogelijkheid', als middel dus om interesse te wekken voor 'n onderwerp. Zoals mij gebleken is, zeer zeker in verband met het geschiedenisonderwijs. En het mes snijdt aan twee kanten: zo'n benadering kan ook bijdragen tot de waardering van het beeldverhaal.

Er zijn al veel stripalbums verschenen, die gebaseerd zijn op het verleden. Die zijn te gebruiken in het onderwijs. Er is zelfs een lesmethode geschiedenis, waarbij strips een belangrijke rol spelen. Jammer genoeg stijgen de meeste albums niet boven het niveau van de vroegere Illustrated Classics: zwak en onnauwkeurig getekend. Gunstige uitzonderingen zijn bijvoorbeeld de Indianenreeks van H. G. Kresse, de Corireeks van De Moor, enkele albums van Hugo Pratt, het werk van Martin (Alex met name). En wat te denken van Martins recente reeks Xan (of: Tristan)? Dat is boeiende kost voor stripliefhebbers en geïnteresseerden in de late Middeleeuwen, een terrein dat tot nu toe amper bestreken werd. De al in tientallen, ja zelfs honderden publikaties besproken figuur van Gilles de Rais moest

het begin van de 15de eeuw, tijdgenoot en zelfs medestrijder van Jeanne d'Arc, gefascineerd door duivelbezweringen en... gruwelijke spelletjes met kinderen. Naar schatting zijn zo'n 150 kinderen door hem verkracht en vermoord (ill. 6 en 7). Wat Martin bezielde toen hij aan deze albumreeks begon kan men nalezen in *Avec Alix* (Casterman 1984) en men kan daarover met de auteurs van mening verschillen, maar dat zou hier te ver voeren.

Hoe dan ook, deze serie is prachtig gedokumenteerd, de mise-en-scène is voortreffelijk. En niet alleen voor historici! Lees het album *Blauwbaard* en daarnaast de wetenschappelijke publikatie *Gilles du Rais* van D. A. Berents (Den Haag 1982). Ik zei het al, het mes snijdt aan twee kanten. Heren

Ill. 4 © De Moor

Vooraf gegaan door twee pages, betreden de vorsten met hun talrijk gevolg de Grote Markt, die beheerst wordt door het nog niet voltooide belfort....

er ook eens in een stripverhaal aan geloven. Deze Gilles is de feitelijke hoofdpersoon in deze strip en niet Xan (noch Tristan). Hij was een Franse edelman uit

Ill. 5: Gilles de Rais © Casterman

stripliefhebbers, lees eens wat meer historische bronnen naast strips. Oordeel en waardering over strips kunnen er door worden gescherpt en worden verhoogd!

Ill. 6: Gilles du Rais © Nijhofs Hist. Monografieën

Nader tot Kuifje 6: Raket naar de Maan

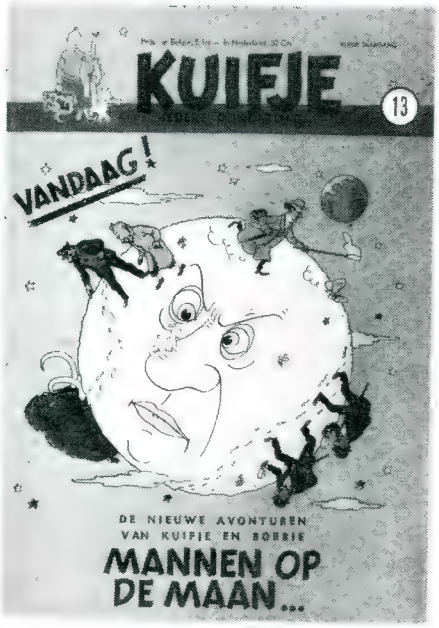

illustraties © Kuifje-weekblad / Casterman

Omslag Kuifje-*weekblad 5013*

door Har Brok

Alweer zeven jaar geleden publiceerde ik in *Stripschrift* een bijdrage over de verschillen tussen de weekblad- en albumversie van Hergé's *Mannen op de Maan*[1]. Deze nieuwe bijdrage is een vervolg daarop. Chronologisch zou het logischer geweest zijn als deze daaraan voorafgegaan was, maar ik kon niet eerder over het benodigde materiaal beschikken. Dankzij Herman van Buuren en Rob van Eijck kan dat inmiddels wel, zodat nu niets meer in de weg staat om mijn bevindingen omtrent Kuifjes ruimte-avontuur af te ronden.

De albums *Raket naar de Maan* (verder afgekort: RAKET) en *Mannen op de Maan* (verder afgekort: MANNEN) verschenen oorspronkelijk als één doorlopend avontuur onder de titel *Mannen op de Maan* in het weekblad *Kuifje* tussen 1950 en 1953 met een onderbreking van ruim anderhalf jaar. Het eerste deel loopt van 1950 nr. 13 tot en met nr. 36, het tweede van 1952 nr. 15 tot en met 1953 nr. 52. In tegenstelling tot wat ik in mijn bijdrage over MANNEN meende heeft deze tweedeling niets te maken met de caesuur tussen de albums RAKET en MANNEN. Het eerste deel omvat namelijk RAKET blz. 1-26, het tweede RAKET blz. 27-einde en aansluitend MANNEN. Evenals bij MANNEN blijkt Hergé voor de albumversie van RAKET een aantal ingrepen gedaan te hebben in de oerversie van dit album in het weekblad *Kuifje*. Zulke ingrepen zijn niet alleen aardig materiaal voor verzamelaars en bibliografen: ze onthullen ook de werkwijze en opvattingen van de auteur.

Omvang

Bij de albumversies met hun vaste omvang van 62 bladzijden heeft Hergé de weekbladversies af en toe op lengte moeten brengen. MANNEN is wat dit betreft een interessant geval, omdat hij daarbij zowel materiaal wegliet als toevoegde. Bij RAKET heeft hij uitsluitend toegevoegd, zoals uit onderstaande tabel blijkt:

Album	*Kuifje-weekblad*	*Verschil*
1) blz. 13-15	5025-5026	album: +1
2) blz. 25	tussen 5035-5036	album: +1
3) blz. 34-36	5222	album: +2
4) blz. 48	tussen 5232-5233	album: +1
5) blz. 56-57	5240	album: +1
6) bzl. 60-62	5243	album: +2

De oorzaak van deze uitbreiding met 8 bladzijden ligt voor de hand. De enige plaats waar Hergé *Mannen op de Maan* in twee stukken kon verdelen is eigenlijk de lancering van de maanraket en die valt in de oerversie vóór de helft van het totaal aantal platen. Toch zijn deze uitbreidingen interessant, zij het om verschillende redenen:

- blz. 25 (2) en 48 (4), uitbreidingen van scènes uit het weekblad Kuifje (verder afgekort: KW), zijn wat men noemt 'stoplappen': men kan ze evengoed overslaan zonder iets te missen en dat geldt maar voor bijzonder weinig bladzijden uit de avonturen van Kuifje;
- de uitbreidingen op blz. 13-15 (1), 56-57 (5) en 60-62 (6) zijn anders van aard: ze zijn het gevolg van herschikking van plaatjes en stroken, van weglating en toevoeging van plaatjes en vooral van vergroten (of eigenlijk: vergroot hertekenen) van plaatjes. Op blz. 13 is dat de atoomcentrale, op blz. 15 de proefraket X-FLR 6, op blz. 56 de maanraket en op blz. 60-61 de lancering van de maanraket, waardoor op blz. 60 een split-panel verviel. Al deze vergrotingen benadrukken de gigantische afmetingen van dit projekt, in verhouding waarmee mensen gereduceerd worden tot mieren, of, om het ruimer te zien, de aarde en zijn bewoners gereduceerd tot een stip in het heelal;
- de uitbreiding op blz. 34-36 (3) is voornamelijk het gevolg van het later ingevoegde indelingsschema van de maanraket in blauwdruk over een hele bladzijde met een effekt als hierboven beschreven.

Dekors

Volstrekt overbodig in verband met de lengte van het verhaal zijn de veranderingen, die Hergé heeft aangebracht in de overalls die vanaf blz. 7 in de ruimtelaboratoria gedragen worden. Op elke bladzijde zijn soms tot aan bijna twintig keer toe alle overalls voorzien van twee grotere broekzakken, andere revers en een ekstra knoopsgat, een wijziging die hij in KW pas vanaf nr. 5240 (=blz. 56-57) invoerde en achteraf dus ten koste van veel moeite moest rechttrekken. Vanaf blz. 36 is bovendien steeds het ruimtepak van Haddock voorzien van meer details en een ekstra lamp tot zelfs tien of meer keren per

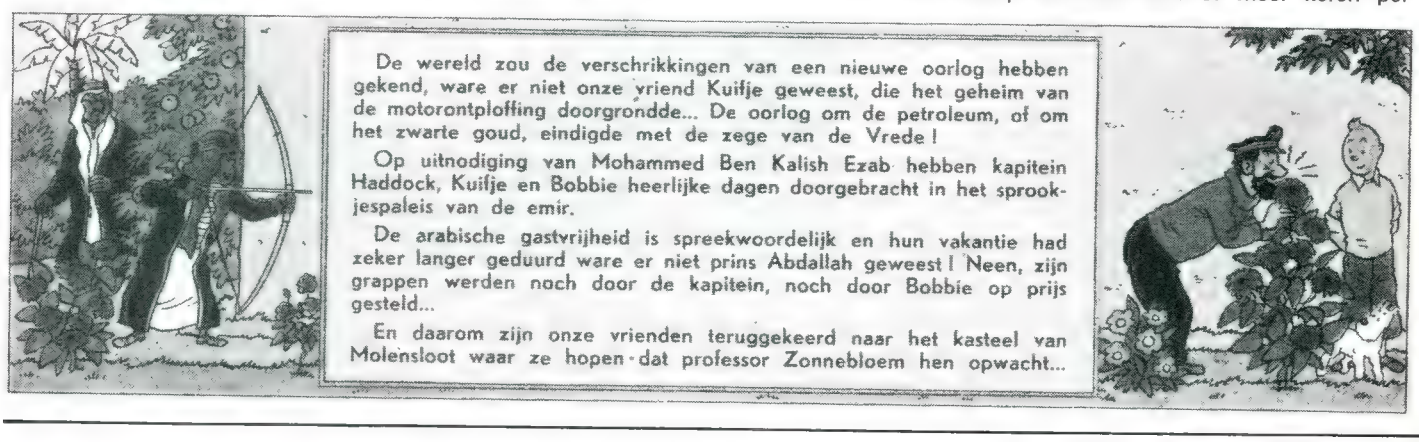
De wereld zou de verschrikkingen van een nieuwe oorlog hebben gekend, ware er niet onze vriend Kuifje geweest, die het geheim van de motorontploffing doorgrondde... De oorlog om de petroleum, of om het zwarte goud, eindigde met de zege van de Vrede!
Op uitnodiging van Mohammed Ben Kalish Ezab hebben kapitein Haddock, Kuifje en Bobbie heerlijke dagen doorgebracht in het sprookjespaleis van de emir.
De arabische gastvrijheid is spreekwoordelijk en hun vakantie had zeker langer geduurd ware er niet prins Abdallah geweest! Neen, zijn grappen werden noch door de kapitein, noch door Bobbie op prijs gesteld...
En daarom zijn onze vrienden teruggekeerd naar het kasteel van Molensloot waar ze hopen dat professor Zonnebloem hen opwacht...

Beginstrook van het Maanavontuur in Kuifje-*weekblad 5013*

Ach! Als ik eraan denk kan ik het wel uitjubelen!...
Opgepast, professor!...
?
!
Er verliep een week... Op zekere nacht...
Hallo! Centrale?... Hallo Centrale?... Alarm!... Een vliegtuig komt uit het Zuiden en bevindt zich boven de verboden zone...

Verfscène in Kuifje-*weekblad 5027*

Oh! Alleen al met deze gedachten, voel ik me vrolijk!...
Kijk uit, professor!..
KIJK UIT!...
OPGELET! PAS GEVERFD!
?
OPGELET! PAS GEVERFD!
Een week gaat voorbij.. Op een nacht...
Hallo! Centrale?... Alarm!... Een vanuit zuidelijke richting gekomen vliegtuig bevindt zich boven de verboden zone!...

Herziene verfscène in Raket naar de Maan

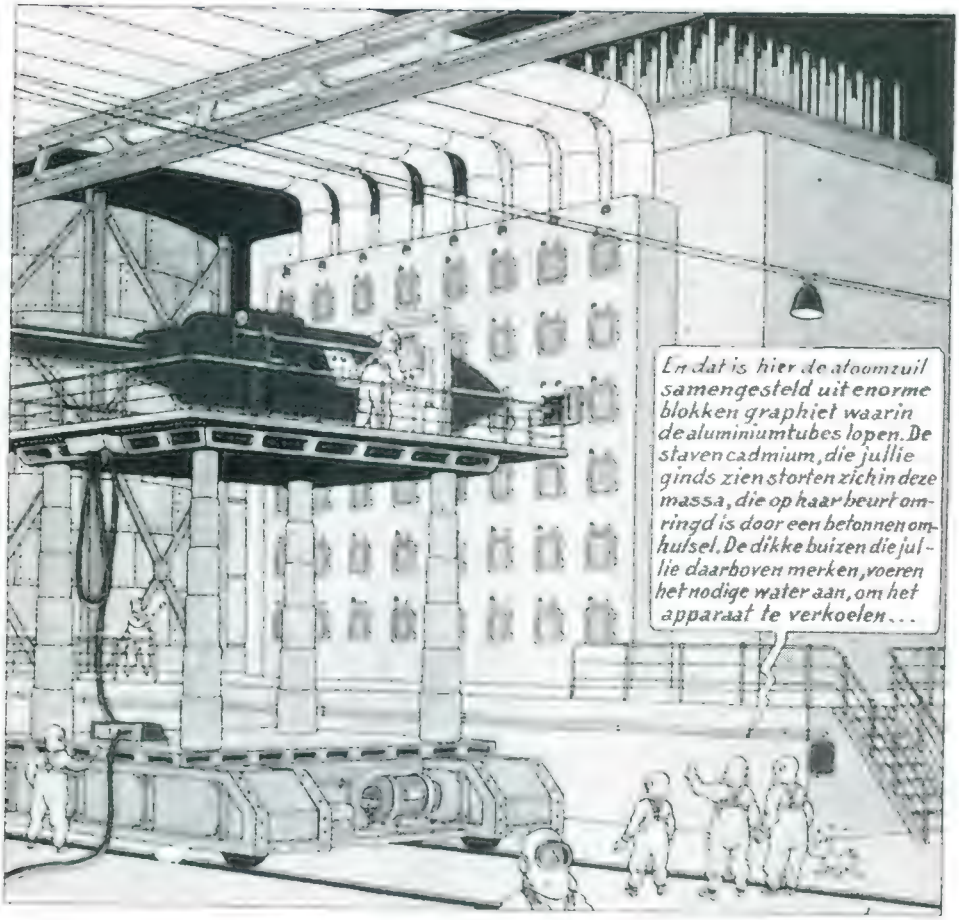
En dat is hier de atoomzuil samengesteld uit enorme blokken graphiet waarin de aluminiumtubes lopen. De staven cadmium, die jullie ginds zien storten zich in deze massa, die op haar beurt omringd is door een betonnen omhulsel. De dikke buizen die jullie daarboven merken, voeren het nodige water aan, om het apparaat te verkoelen...

De oorspronkelijke atoomcentrale in Kuifje-*weekblad 5025*

ten op blz. 13 en 15: ze zijn niet alleen vergroot maar ook met allerlei technische details uitgebreid.

Taal

Zoals bekend wijkt in zogoed als alle albums de tekst af van de weekbladversie, ook die van de oudere drukken. Bij RAKET is dat niet anders en zo wordt bijv. 'Verdraaide, verduivelde, verdomde kwistembiebels!' op blz. 11 tot 'Kun je niet uit je doppen kijken, gladjanussen!...'. Heel wat geciviliseerder dan de oerversie, maar die haalt het op zijn beurt toch ook weer niet bij het Franse origineel dat 'Bougres de cornichons de zouaves de tonnerre de Brest!...' heeft... We zullen deze diskrepantie verder aan de vertalers overlaten, maar ik vind zulke wijzigingen een vorm van censuur.
In tegenstelling tot de bewerking tot het album MANNEN heeft bij die tot RAKET geen inkorting plaatsgevonden. In het album ontbreken weliswaar de eerste strook van blz. 1 (KW 5013) en de geïllustreerde korte inhoud van een bladzijde in KW 5215,

Het vertrek in Kuifje-*weekblad 5243 van de maanraket met een split panel, dat verviel in de albumserie*

bladzijde[2]. KW begon pas met dit gemoderniseerde ruimtepak op blz. 8 van MANNEN.
Voorts zijn de matrassen van de speciaal gekonstrueerde ligbedden in de raket steeds voorzien van grote luchtgaten, een detaillering die nergens in KW (ook niet in het deel MANNEN) is terug te vinden. Afgezien van wat kleinere wijzigingen moeten hier nog vermeld worden de vergrote pla-

Haddocks val over een cylinder in plaats van een rail in Kuifje-*weekblad 5025*

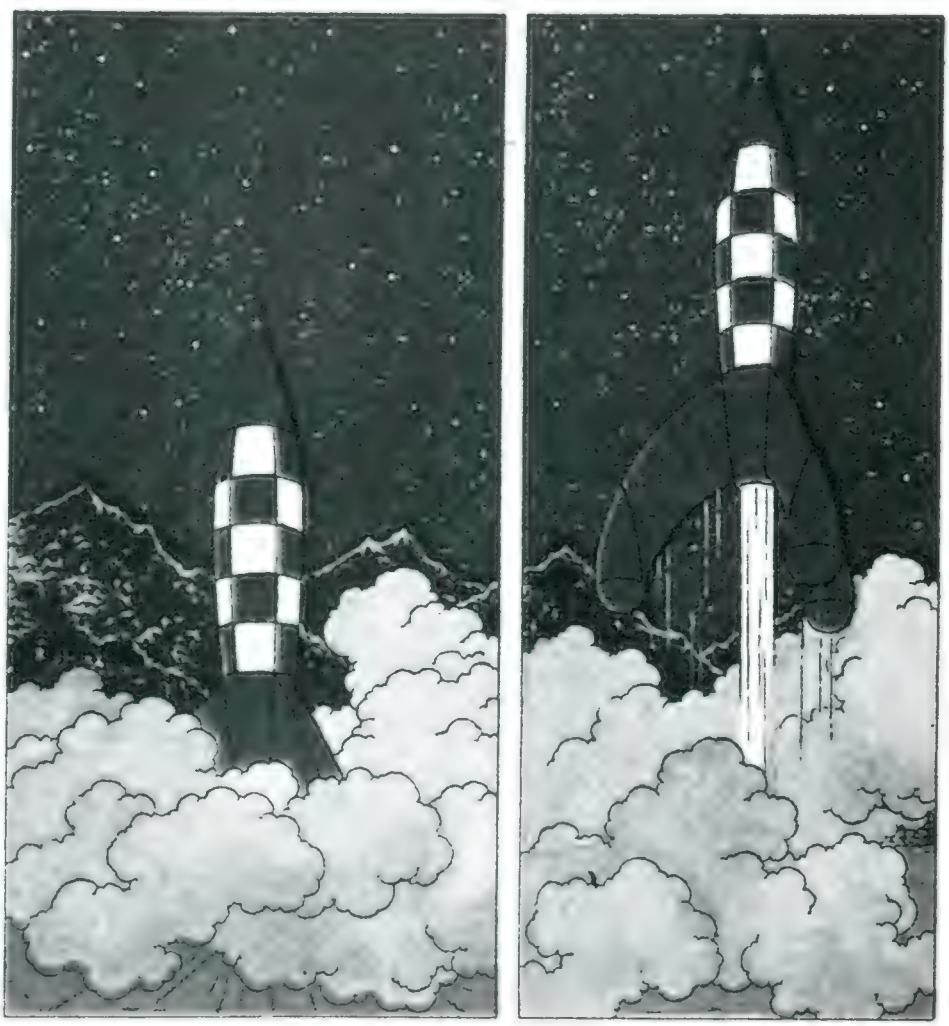

Prijs in België : 6 Frs — In Nederland : 40 Cts
KUIFJE
23
KAPITEIN HADDOCK BEPROEFT ZIJN MAANPAK...
HIJ ZIET ER ERG OPGEWONDEN UIT! WAT IS ER AAN DE HAND?
IN DIT NUMMER :
Een Humoristisch Verhaal
ALS TWEE DRUPPELEN WATER

Omslag Kuifje-*weekblad 5223 met de oude versie van het maanpak*

maar die maken geen onderdeel uit van het maanavontuur van Kuifje. De beginstrook vormt de aansluiting op *Het Zwarte Goud* en de ekstra pagina in KW 5215 dient om na een onderbreking van ruim anderhalf jaar het geheugen even op te frissen; beide zouden in de albumversie van RAKET misstaan hebben.

Alle tot nu toe opgesomde verschillen met de weekbladversie zijn als het ware ekstern te verklaren. Het aantal bladzijden diende uitgebreid te worden, trait d'unions geschrapt, de al te Vlaamse vertaling aangepast aan de Nederlandse markt. Ingeslopen wijzigingen in details dienden konsekwent doorgevoerd te worden en de mogelijkheid deed zich voor om bij de toch op grotere schaal te hertekenen plaatjes meer details aan te brengen. Men kan daarin niet anders dan de hand van Hergé's in die tijd nieuwe studiomedewerker Bob de Moor herkennen. Misschien is hij zelfs ook verantwoordelijk voor de ongemerkt ingeslopen andere uitvoering van overalls en maanpakken, wat hem in dat geval kwam te staan op het strafwerk van enige honderden hertekeningen. De volgende drie 'echte' wijzigingen zijn van andere aard, vooral de derde:

- Allereerst RAKET blz. 23 strook 3 (KW 5039): na het eerste plaatje van deze strook in RAKET ontbreekt een plaatje waarop Jansen en Jansens elk een verschillende richting uitgaan en waarop de deur te zien is die ze op het volgende plaatje zullen ingaan. Een situatie die niet kan kloppen met wat volgt, al blijft het moeilijk te volgen wat er nu precies aan de hand is.
- In RAKET blz. 13 strook 2 (KW 5025) struikelt Haddock over rails bij de atoomzuil, waar hij in de oerversie nog struikelde over een verf/of zuurstofcylinder. Dit is zonder meer de verbetering van een fout.
- Van heel andere aard is de hertekening van de scène waarin Haddock onder de verf gespoten wordt (RAKET blz. 16, KW 5027). De weekbladversie wordt hierbij afgedrukt ter vergelijking. RAKET heeft weliswaar als ekstra grapje het bord 'Opgelet! Pas geverfd!' om Haddocks hals, maar die mooie zebrastrepen ontbreken nu. Vond Hergé de passerende monteur met rooster al te toevallig? Als dat zo is had hij hem al in de voorafgaande plaatjes kunnen laten aankomen, want voor de grap met het bord om Haddocks hals heeft hij dit bord ook al in strook 1 van deze pagina aan de oerversie moeten toevoegen...

Overgang in Kuifje-*weekblad 5215 van het eerste deel van het Maanavontuur naar het tweede*

De albumbewerking van RAKET is aanzienlijk minder ingrijpend dan die van MANNEN. Een vergelijking van beide versies van RAKET geeft desondanks een kijkje in de keuken van de Studio's Hergé in de vijftiger jaren. Ze toont vooral in de drie laatstgenoemde wijzigingen dat voor Hergé een verhaal na beëindiging eigenlijk nooit af was. In mijn bijdrage over MANNEN heb ik indertijd uitvoerig gepleit voor het desnoods ongekleurd uitbrengen in boekvorm van KW-oerversies. Het wordt een *ceterum censeo,* maar ook de hier besproken veranderingen ondersteunen dat pleidooi.

1 H. Brok: 'Nader tot Kuifje (5): Mannen op de Maan', in *Stripschrift* nr. 97 (1977), blz. 9-13. Een verbeterde versie van dit artikel verscheen in: H. Brok: *Kuifje, van leerlingjournalist tot wereldberoemd reporter.* Zeist 1979, blz. 37-39.

2 Op blz. 42 is men overigens (voor wie goed kijkt) vergeten het maanpak aan te passen.

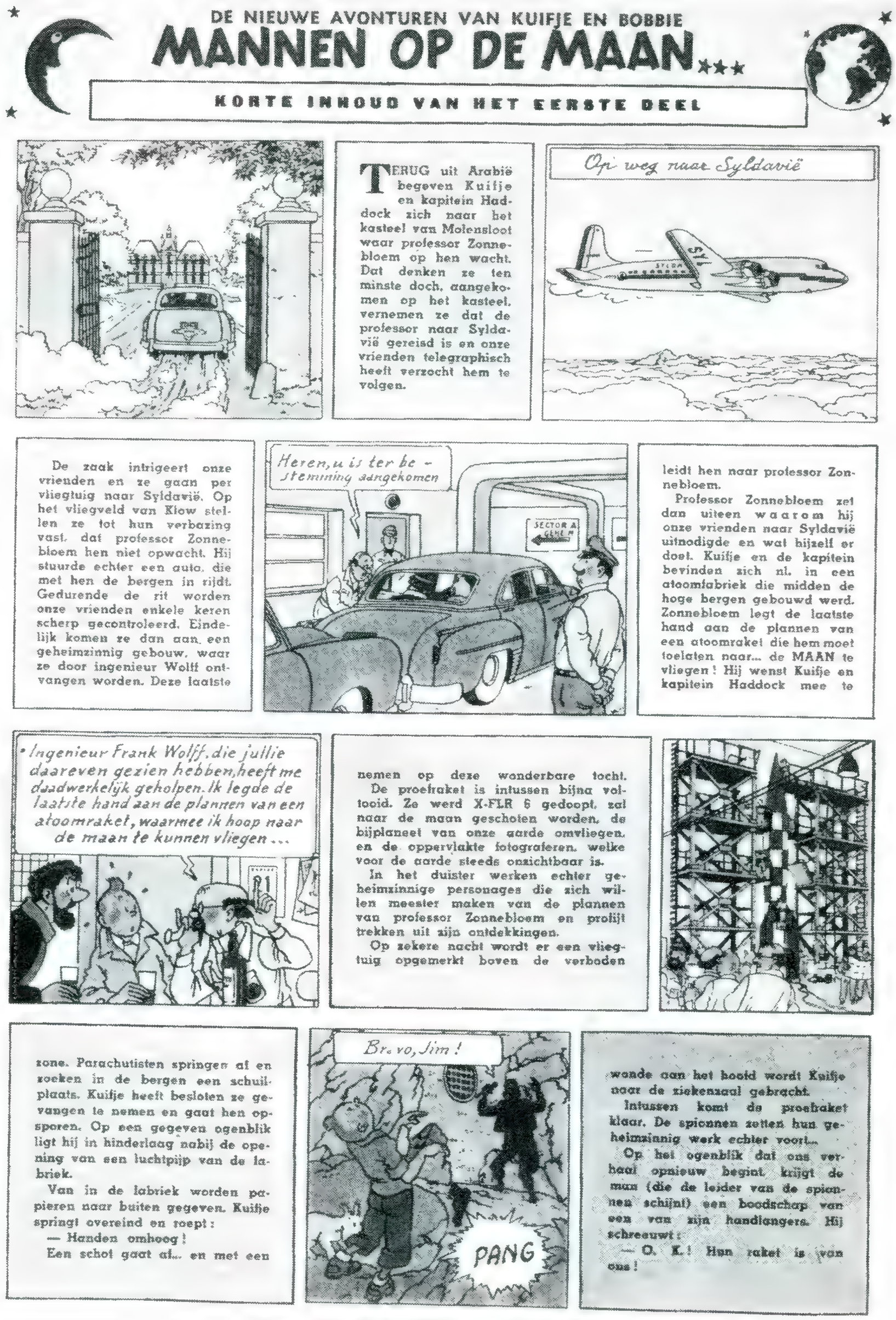
DE NIEUWE AVONTUREN VAN KUIFJE EN BOBBIE
MANNEN OP DE MAAN
KORTE INHOUD VAN HET EERSTE DEEL
TERUG uit Arabië begeven Kuifje en kapitein Haddock zich naar het kasteel van Molensloot waar professor Zonnebloem op hen wacht. Dat denken ze ten minste doch, aangekomen op het kasteel, vernemen ze dat de professor naar Syldavië gereisd is en onze vrienden telegraphisch heeft verzocht hem te volgen.
Op weg naar Syldavië
De zaak intrigeert onze vrienden en ze gaan per vliegtuig naar Syldavië. Op het vliegveld van Klow stellen ze tot hun verbazing vast, dat professor Zonnebloem hen niet opwacht. Hij stuurde echter een auto, die met hen de bergen in rijdt. Gedurende de rit worden onze vrienden enkele keren scherp gecontroleerd. Eindelijk komen ze dan aan een geheimzinnig gebouw, waar ze door ingenieur Wolff ontvangen worden. Deze laatste
Heren, u is ter be - stemming aangekomen
SECTOR A GESLOTEN
leidt hen naar professor Zonnebloem.
Professor Zonnebloem zet dan uiteen waarom hij onze vrienden naar Syldavië uitnodigde en wat hijzelf er doet. Kuifje en de kapitein bevinden zich nl. in een atoomfabriek die midden de hoge bergen gebouwd werd. Zonnebloem legt de laatste hand aan de plannen van een atoomraket die hem moet toelaten naar... de MAAN te vliegen! Hij wenst Kuifje en kapitein Haddock mee te
• Ingenieur Frank Wolff, die jullie daareven gezien hebben, heeft me daadwerkelijk geholpen. Ik legde de laatste hand aan de plannen van een atoomraket, waarmee ik hoop naar de maan te kunnen vliegen ...
nemen op deze wonderbare tocht.
De proefraket is intussen bijna voltooid. Ze werd X-FLR 6 gedoopt, zal naar de maan geschoten worden, de bijplaneet van onze aarde omvliegen, en de oppervlakte fotograferen, welke voor de aarde steeds onzichtbaar is.
In het duister werken echter geheimzinnige personages die zich willen meester maken van de plannen van professor Zonnebloem en profijt trekken uit zijn ontdekkingen.
Op zekere nacht wordt er een vliegtuig opgemerkt boven de verboden
zone. Parachutisten springen af en zoeken in de bergen een schuilplaats. Kuifje heeft besloten ze gevangen te nemen en gaat hen opsporen. Op een gegeven ogenblik ligt hij in hinderlaag nabij de opening van een luchtpijp van de labriek.
Van in de labriek worden papieren naar buiten gegeven. Kuifje springt overeind en roept:
— Handen omhoog!
Een schot gaat af... en met een
Bravo, Jim!
PANG
wonde aan het hoofd wordt Kuifje naar de ziekenzaal gebracht.
Intussen komt de proefraket klaar. De spionnen zetten hun geheimzinnig werk echter voort...
Op het ogenblik dat ons verhaal opnieuw begint, krijgt de man (die de leider van de spionnen schijnt) een boodschap van een van zijn handlangers. Hij schreeuwt:
— O. K.! Hun raket is van ons!

Luc 'O-Sekoer' Descheemaeker: Ik sta te trappelen van ongeduld om ze te tonen...

door Peter Nieuwendijk

In het Belgische Torhout, vermaard om haar jaarlijks popfestival, vlakbij de spoorlijn Kortrijk-Brugge, woont de nog jonge vlaamse cartoonist Luc Descheemaeker samen met zijn vrouw Leen.
Een groot vrijstaand huis, omgeven door een enorme tuin, véél gras, bomen, wat bloemen, 'n piepklein moestuintje, garage met oprijlaan. Veel geel, wit en rood. Brede schaduwen verdelen het grasperk in grillige rechthoeken, vriendelijk verweerde tuinstoelen vervolmaken het decor. Een fraai en modern ingerichte villa. Zo op 't eerste gezicht het huis van een gearriveerd kunstenaar.
Niets wijst er op dat wij hier op bezoek zijn bij een pas beginnend cartoonist, sinds 5 jaar tekenend onder de naam 'O-sekoer'.

Sinds een paar jaar kom ik je naam tegen op de deelnemerslijsten van allerlei internationale cartoonwedstrijden. Wanneer ben je begonnen?
Dat was in '78 na een bezoek aan de Kartoenale van Knokke-Heist. Daarvoor had ik nog nooit cartoons gemaakt! Ja wel wat illustraties voor de jeugdbeweging SHIRO, maar geen cartoons.
Ik zag al die honderden cartoons in Knokke en dacht dat kan ik óók. Tussen heel goede prenten zie je daar ook veel flauwe kul, de z.g. mindere werken, vermoedelijk om de internationaliteit van het gebeuren te benadrukken... Maar dat is juist het aardige, door 't feit dat 'r óók minder goed werk hangt, fungeert het als een trekpleister voor beginners. Op die manier worden ze er toe aangezet om deel te gaan nemen.

In 1979 maakte je dus de eerste cartoons en deed onmiddellijk mee aan de 18e Wereldkartoenale te Knokke-Heist. Had je meteen succes?
Mijn grootste droom was slechts om geselecteerd te worden, de ambitie was zeer beperkt. Ik stuurde het maximum van 5 werken in én er werd één cartoon geselecteerd voor de tentoonstelling, welke ook werd afgedrukt in het boek.

Was dat die cartoon die Yrrah 3 maanden later ook maakte?
Je hebt altijd angst voor plagiaat, mocht 't zo zijn dan beschouw ik dat als een grote eer, er valt nooit iets te bewijzen. Bovendien, Yrrah werkte dat zelfde idee veel beter uit en dat zal hij altijd wel zo doen.
In 1980 begon het voor mij pas echt serieus. Ik zond wéér 5 tekeningen naar Knokke, weer werd er één geselecteerd, maar niets in het boek opgenomen.

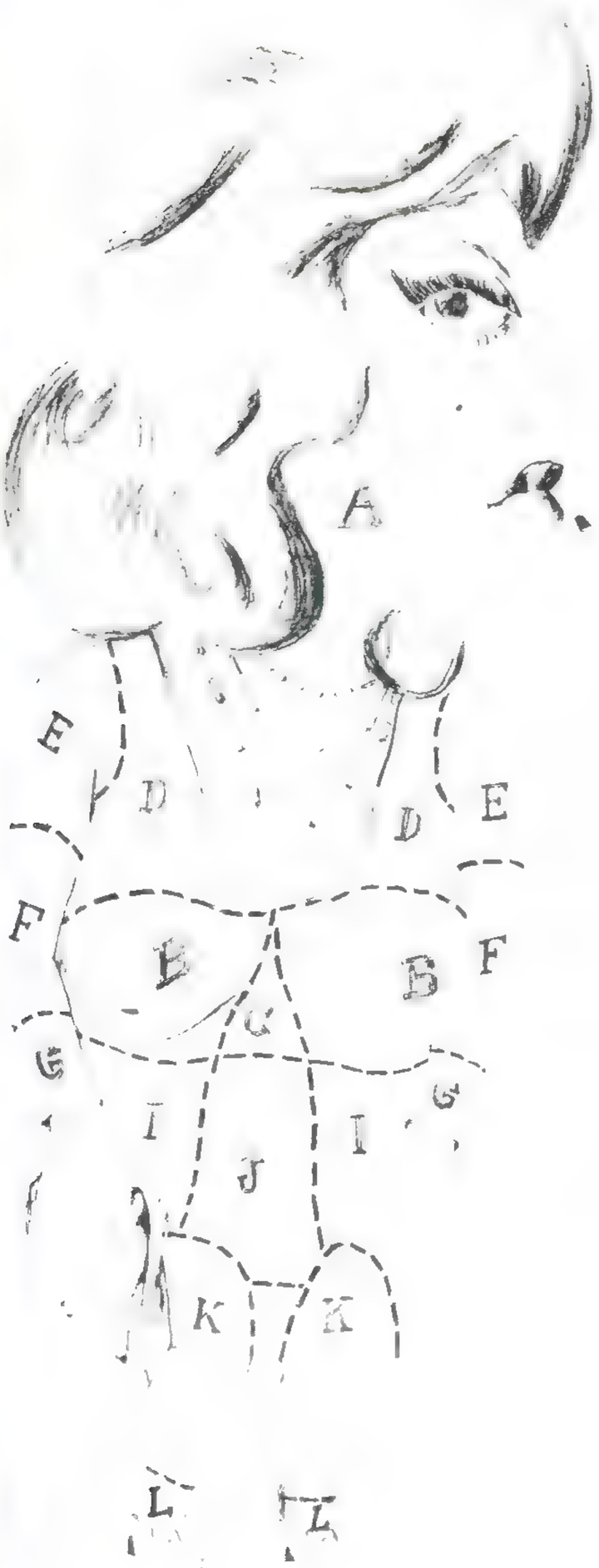

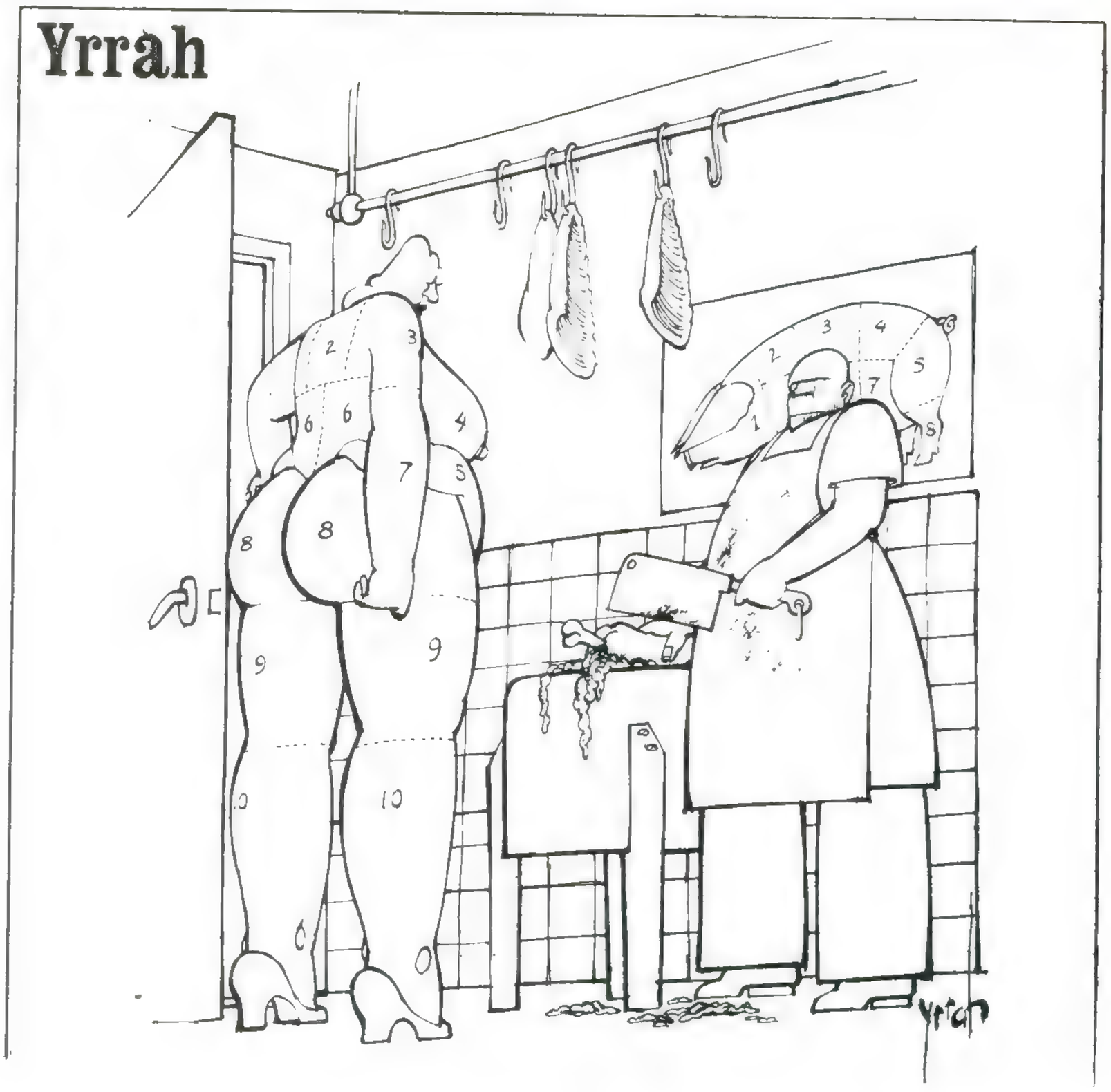

Toch bleef je volhouden! Was je plotseling ambitieus geworden?
Eric Parez herinnerde zich mijn tekeningen en moedigde me aan om door te gaan. Vanaf '81 mocht je maximaal 10 werken insturen er werden 'r 4 geselecteerd én ik won de Prijs van het Publiek! Dat stimuleert je enorm om door te gaan. Bovendien won ik het jaar daarna de Prijs van het Casino.

Je stijl wisselde telkens. Was je aan het zoeken of had je daar een speciale reden voor?
In '82 maakte ik géén tekeningen maar collages van oude gravures van het Nieuwe Testament. Ik wilde de mensen confronteren met de aktualiteit; de fiets, kubus, lotto. Het zelfde effect eigenlijk als bij Asterix & Obelix en de Flintstones, 't Anachronisme! Tot dan toe was dat een revelatie in de wereld van Knokke-Heist, er verscheen iemand met een klaarblijkelijk gemakkelijke oplossing. Ik zag in dat een goeie cartoon 'n goed idee moet hebben, grafiek dient de boodschap van de humor te ondersteunen. Wanneer je het grafische functioneel maakt aan de tekening zelf, ben je goed bezig.

Als ik je werk bekijk van de laatste vijf jaar, zie ik soms de zelfde stijl, maar vaak herken ik slechts aan de naam, dat het van jou is! Is dat afhankelijk van het thema? Pas je je stijl aan aan het onderwerp?
Een wit-zwart combinatie is beter als het sombere of zwarte humor is. Kleur, alleen als het functioneel is. Ik gebruik grafiek om de inhoud te beklemtonen.
Mijn stijl die herkenbaar is, is de vormgeving. Ik heb géén eigen stijl, ik zoek voortdurend naar vernieuwing, nieuwe middelen.
Het enige dat gemeen is aan elkaar is dat ze niet gemeen zijn aan elkaar! Ik wil in mijn stijl blijven verrassen, steeds verwondering oproepen, anders doen dan de meesten het doen. Ik denk dat dat altijd zo blijft.

Heeft dat ook te maken met die enorme hoeveelheid inzendingen die meestal bij een cartoonwedstrijd ingestuurd worden?
Er zijn heel wat kartoenales, ik werk op grafisch functionalisme, ik stel me de situatie voor van zo'n jury. Bij tien werken heb je kans dat de hele collectie opovalt, je krijgt dan één keer de aandacht en je hebt geluk of pech. Bij tien verschillende stijlen vraag je 10× de aandacht van de juryleden en is de kans op succes groter. Je weet nooit wat voor mensen het zijn en ik laat zien wat ik allemaal in mijn winkel heb. Op die wijze ga ik dus strategisch te werk.

Je hebt géén favoriete thema's?
Nee. Het voordeel van een thema is dat je speciaal werkt. Bij een vrij thema, stuur je gemakkelijk werk van vroeger in, soms zijn dat oude resultaten. Dat botst eigenlijk met mijn principes, ik werk het liefst met een thema om mijzelf voortdurend te vernieuwen.

Knokke-Heist heeft géén thema en toch is de victorie dáár voor jou begonnen!
Mijn thema's daarvoor én voor Nederland zijn van willekeurige aard. In 'n bepaalde situatie is het folkloristisch (platte Vlaamse humor) in andere gevallen is de humor 'aangepast', mensen herkennen zich in een situatie (een heks is blijven steken in de hoogspanningsdraden, dat doet denken aan vroeger; spelen met je vlieger, die in de electriciteitsdraden terecht kwam). Ook de intelectuele humor heeft bij mij zijn plaats. Wanneer ik een verhaal hoor over soldaten die een oefening doen op de fiets dwars door een donker bos en het blijkt dat de fietsen zò goed gecamoufleerd zijn dat nà de oefening verschillende militairen hun fiets zijn kwijtgeraakt, dan maak ik daar iets van, ik draai het om én geef de fiets een oogverblindende lichtgevende rode kleur!

Je noemt je zelf geen politiek cartoonist, toch zie ik af en toe karikaturen van Belgische politici, hoe zit dat?
De politieke cartoon daar heb ik het moeilijk mee, mijn interesse heeft dat niet zo, het blijft bij een enkele karikatuur.
Een cartoonist vlucht uit de werkelijkheid. De humor is het ommetje dat hij maakt. Politieke cartoons dwingen je met beide voe-

ten op de grond om die werkelijkheid te aanvaarden en daar iets zinnigs van te maken.

Ik hoorde dat je voor de kartoenale van Tokyo méér dan 80 cartoons hebt ingezonden! Doe je 'n willekeurige greep of selecteer je weloverwogen!
Bij 'kleine' inzendingen zoals Amstelveen en Beringen, zoek ik twee goeie op en verwerk die grafisch sterk, zodat ze eruit springen. Voor Knokke dit jaar heb ik speciaal 2 maanden gewerkt. Ik leg ze neer, werk verder, kijk veel, ga weer verer, staar en maak ze af.

Is er een bepaald moment van de dag dat 't het beste wil lukken?
Ik sta 's avonds op om te werken. Ik kom daardoor in slaap, hoewel het juist ook voorkomt dat ik door het piekeren weer niet kan slapen.
Ik lach zelden om mijn eigen grappen, wél sta ik te trappelen van ongeduld om ze te tonen.

Aan wie laat je ze 't eerst zien?
Mijn eerste klankbord is altijd Leentje, ik ben altijd heel benieuwd en lang niet altijd overtuigd van mezelf, ik zoek naar een bevestiging. In gedachten ben ik aan 't werk voor de jury's. Op school toon ik mijn nieuwste werken aan leraren en studenten én aan familieleden, 'n soort pré-jurering dus. Het zijn niet allen cartoonkenners, maar wel liefhebbers van visuele humor, de 'besten' komen er telkens uit.
Een kritische blik van Leen voorkomt desillusies!

Het telkens vernieuwen en wisselen van stijl, vraagt ook de beheersing van verschillende technieken, heb je die allemaal onder de knie?
Ik probeer me die eigen te maken. Ik heb een opleiding voor leraar plastische vorming dus beroepshalve heb ik al wat in huis. Toch experimenteer ik telkens weer. Spuitbussen, inkt, plakkaatverf, mengtechnieken, wellicht in de toekomst ook met airbrush...
Ik heb een voorkeur om nieuwe cartoonisten te leren kennen, misschien jezelf willen herkennen in anderen. Ik zoek voortdurend... Hoe hebben ze het gemaakt? Zo word je natuurlijk ook beïnvloed.

Heb je voorkeuren voor bepaalde cartoonisten?
De grote Belgen, GAL (Gerard Alsteens) en Johan de Moor die in zijn spoor is geraakt, vind ik er heel goed, maar ik wil niet direct zò gaan werken (te veel politiek), Mihai Stanescu uit Roemenië zie ik graag, het Oostblok in het algemeen, die brengen zéér gevarieerde grafiek omdat ze perfectheid nastreven. Dat spreekt me bijzonder aan.

Hoe komt je aan je ideeën?
Iemand vertelt iets, ik luister en probeer alles te vormaliseren, terug te brengen tot één plaatje. Een cartoon kun je vergelijken met een das met elastiek. De cartoonist trekt aan het elastiek, 't komt altijd terug bij de werkelijkheid, je maakt een humoristisch ommetje.

Is er verschil in humor tussen een Vlaming en een Hollander?
In de stijl wél! Bij de Hollanders zie je dat ze traditioneler werken, ook kleur komt meer naar voren, functioneel of niet. Francois Poullion en Paul Verschaeren hebben een uitgesproken eigen stijl, het pointilisme van Poullion is een vondst in de cartoonwereld. Daar naast vind je in België veel meer amateurs die ambitieus bezig zijn. De beroeps, die bijna altijd in zwart-wit werken , zijn minder ambitieus, omdat ze ervoor betaald worden. Nederlanders zijn meesters in gesproken humor, de Belgen zijn dat in getekende humor!

Sommige cartoonisten komen na een lange carrière tot het samenstellen van een boekje. Jouw eerste boekje lag al na 4 jaar in de winkels!
Het boekje 'Hersenschim' was het resultaat van een opdracht, maar als ik 't nu zo zie is het iets teveel van het goede. In feite is één als alle 40, ik maak een tochtje door mijn thema's, 'n soort research, je moet het geheel bekijken.

Wat zijn je plannen, abities voor 1985?
Ik wil de eerste prijs op het 2e Nederlandscartoonfestival winnen, 'n prijs in Japan, succes op mijn persoonlijke tentoonstelling in Gabrovo (Bulgarije), 'n prijs in Knokke-Heist, misschien óók in Montréal?
Kortom mijn ambitie is: prijzen winnen, ik wil net als Eddy Merckx alle belangrijke wedstrijden op mijn palmares krijgen... misschien wordt ik ooit wereldkampioen!!!

BOEKEN IN HET KORT

Bert Bus Bibliografie. Deel 1 Bayum (De Lijn) 1984. 48 blz. zwart-wit *f* 13,90.

Deze bibliografie, te verschijnen in een nog onbekend aantal delen, omvat een fraaie herdruk over 30 blz. van de eerste *Olaf Noord*-episode, die Bus in 1953 voor *Sjors van de Rebellenclub* maakte. Deze episode werd eerder herdrukt door Zielschot in 1976, maar die herdruk valt bij vergelijking als inferieur te beschouwen. Daarnaast omvat het album twee interviews met Bus over zijn werk in de periode 1947-57 en over zijn historische strips (bewerking en aktualisering van een interview dat eerder verscheen in *Stripschift* 109/110). Een mooie herdruk, gedegen interviews, maar dat rechtvaardigt nog niet de titel Bibliografie...

(Brok)

William Vance/Jean van Hamme: *XIII Zwarte Vrijdag*. Brussel (Dargaud) 1984, prijs *f* 6,55.

William Vance geniet hier bekendheid door zijn Bob Morane-, Bruno Brazil- en Ramiro-reeks. Zijn tekenstijl is zeer herkenbaar; realistisch met een grove lijnvoering. De mannelijke hoofdpersonen lijden allen aan een bodybuildingsyndroom, hebben een fraaie vierkante kaaklijn en kijken gekweld de wereld in. De dames zijn, zoals het in dit soort strips hoort, fragiel en vol schijnbare onschuld. In deze nieuwe serie gaat Vance, ondersteund door tekstschrijver Van Hamme, uit van een concept, dat afwijkt van bovengenoemde reeksen. Presenteerde hij in vorige albums vooral de jager, hier draait het om de 'lone wolf', die wordt gejaagd. Een man wordt zwaar gewond door een oude baas gevonden. Hij heeft geen papieren, zijn identiteit blijft onbekend. Slechts een tatoeage op het sleutelbeen geeft een indicatie uit welk milieu hij komt. Fysiek herstelt hij snel, geestelijk zijn er een aantal zwarte gaten. Aangezien kennissen uit het oude milieu een moordaanslag op hem plegen, wordt het hoog tijd te gaan spitten in het verleden. In een oogwenk heeft de man corrupte politiefunctionarissen en een reeks moordenaars achter zich aan. Uit een confrontatie met lieden van de één of andere veiligheidsdienst komt naar voren dat de man wordt verdacht van het doden van de president van de U.S.A. Totaal ontredderd vlucht hij... plaatje met open einde... wordt vervolgd. Thrillers met als thema samenzweringen tegen staatshoofden zijn sinds de moord op John Kennedy in het wereldje van de fictionschrijvers gemeengoed geworden. Er is een bleek publiek voor. Datzelfde geldt voor dit genre in het beeldverhaal. *Zwarte Vrijdag* heeft alles in zich om bij het publiek aan te slaan. De opbouw van het spanningsveld is zeer sterk, een flinke dosis suspense als het ware, veel geweld en en bijna symphatieke (let op hij toont berouw!) held. Vaktechnisch is het dik in orde – lay out, stijl – maar toch niet echt verrassend. Zie het als puur entertainment; voor velen is dat meer dan genoeg.

(RB)

Francis Vallès: *Het meer der dwazen*. Brussel (Magic Strip) 1984.

In *Het meer der dwazen* wordt de hoofdrol gespeeld door Simon Vrijmoedt, een Franse (hoewel de naam in vertaling anders zou doen vermoeden) pelsjager in 18de eeuws Canada. De achtergrond van het verhaal wordt gevormd door de strijd om het bezit van de Noord-Amerikaanse koloniën tussen de Engelsen en de Fransen, die beiden zoveel mogelijk gebruik van Indiaanse bondgenoten hebben geprobeerd te maken. Bij een overval door Irokezen, waar dan ook Engelsen achter blijken te zitten, is Simons Indiaanse vriendin Simcoë vermoord, en dus trekt Simon er op uit om wraak te nemen: eerst op de Irokezen en vervolgens op de betrokken Engelsen. En om de zaak wat ingewikkeler te maken zijn die intussen weer op zoek gegaan naar een goudschat.
Het verhaal verloopt enigszins hortend en stotend en is niet voortdurend boeiend. Vallès' tekenstijl is duidelijk geïnspireerd op die van Pratt, wat betreft de keuze van de hoeken en de vertelwijze in beelden, maar is toch anders van lijn. Je zou kunnen zeggen – hoe tegenstrijdig dat op het eerste gehoor ook klinkt – dat de stijl van Francis Vallès een mengeling is van die van Hugo Pratt en Raymond Reding. De strip kent iets teveel bruut geweld, maar daar staat tegenover dat er de nodige aandacht wordt besteed aan de positie van de Indiaan, die in zijn bestaan bedreigd wordt door de blanke boosdoeners. Maar onder een dergelijke benadering kom je tegenwoordig natuurlijk als weldenkend mens niet meer uit; een John Wayne-aanpak zou heden ten dage volkomen ondenkbaar zijn.
Alles bij elkaar een strip van een redelijk niveau, die voortzetting verdient. Alleen moet Vallès wèl het ooglapje van de Franse gids van de Engelsen in het oog houden, want dat springt voortdurend van het ene oog naar het andere!

(RvE)

Bob de Moor: *De Nieuwe Avonturen van Tijl Uilenspiegel 1.* Uitg. De Dageraad 1984. 48 blz. zwart-wit; *f* 8,50.

Eerste albumuitgave van deze krantestrip uit 1950, waarin de legendarische volkshelden Tijl en Lamme uit de hemel vluchten naar hun geboortegrond. Voor straf moeten ze verhinderen dat de aarde door een vreemde ruimtemogendheid onder leiding van Pittler (=Hitler!) tot ontploffing wordt gebracht. Een absurd verhaal met veel kunst- en vliegwerk, dat echter met vaart en humor verteld wordt. Vooral de scènes in de hemel met onder andere Julius Caesar, Ambiorix, Alva, Conscience en Rodenbach zijn zeer vermakelijk. De Moors tekenwerk is in dit album uitermate knap en stukken beter dan dat van *Nonkel Zigomar, Snoe en Snolleke*, de krantestrip die De Moor na de *Uilenspiegel*-strip zou gaan tekenen. Het sluit aan bij het eerste *Barelli*-verhaal en illustreert waarom Hergé indertijd De Moor als tekenaar aantrok.

(Brok)

Loisel/Le Tendre: *De hoorn van Ramor* (Op zoek naar de tijdvogel nr. 1). Collectie Charlie nr. 3. Uitg. Dargaud 1984, prijs *f* 6,55.

Sinds Robert Howard met zijn Conan- en King Kullsagen *Sword and sorcery* introduceerde is dit genre in de stripwereld in de afgelopen decennia praktisch tot de laatste druppel uitgemolken. Stereotiepe beelden met veel bloed, een overdosis geweld, weelderige dames en geen humor daarop drijft het merendeel van de sword and sorcery comics. Een frisse uitzondering daarop vormt het eerste deel van 'Op zoek naar de tijdvogel'. De tijd raakt op en weldra zal chaos de wereld, waarop dit verhaal zich afspeelt, beheersen. In een duister verleden heeft de god Ramor zich meester willen maken van de macht. Andere goden doorzagen zijn plan, wisten hem te temmen en sloten hem op in een hoorn. Maar ja, door hem te vergeten kon het kwaad weer groeien en een bedreiding vormen voor de harmonie in de samenleving. Hermelijn, dochter van een heksenkoningin, en een oude ridder gaan op een queeste om het goede toch vooral te laten zegevieren. De tekenstijl is semirealistisch met een neiging naar het absurde, dat vooral in de hand wordt gewerkt door de lekker gekke figuren die optreden. De invloeden van met name Mézières (Ravian) zijn evident maar niet storend. Er is veel aandacht geschonken aan décors, bladindeling en inkleuring. Voeg daaraan toe een extroverte schrijftrant, gelardeerd met humor, en voor de liefhebber van dit genre kan er niets meer kapot.

(RB)

Franz/Pecquer: *Enkele reis naar de hel* (Thomas Noland nr. 1). Collectie Charlie nr. 4. Uitg. Dargaud 1984, prijs *f* 6,55.

Ergens boven een tropisch regenwoud van Vietnam, in een oud legervliegtuig, op weg naar een zuiveringsactie, volgt Thomas Noland, hardop mijmerend tegen zijn medemariniers, het spoor naar het verleden terug. De familie Noland is naar zijn zeggen geboren voor het ongeluk. Zijn overgrootvader zou het als goudzoeker wel gaan maken. Een leven vol kommer en kwel viel hem ten deel. Eén lichtpuntje slechts op het eind als een opgejaagde bloedmooie meid zijn matras komt verwarmen. Opa Noland, het gevolg van deze liaison, verdiende zijn centen met kaarten en belandde in de georganiseerde misdaad. Pa Noland was een onbetekende sloeber. Rest dus Thomas. Deze nobele geest gooit er het machinepistool bij neer als blijkt dat het korps mariniers slechts bestaat uit notoire moordenaars van burgers. Tekenaar Franz breekt in zijn werk (Jugurtha, Lester Cockney) met taboes. Vrijen mag weer en bloot is beautifull. Dat de mens in

zich behalve de engel ook de duivel herbergt, wil hij hier te nadrukkelijk etaleren. In zijn flitsend realistische stijl spaart hij de lezer niet: bloed, zweet en tranen druipen van de pagina's. De vertelling is vooral interessant, humorvol en spannend voor wat betreft de familieanecdotes. Het verhaal, spelend in Vietnam, is behalve zinsloos wreed te moralistisch. De jonge held, die zich afscheidt van zijn kameraden en waakt bij een stervende vriend, dat is net iets te veel van het goede.

(RB)

Peter van Straaten: *Vader & Zoon met name* Amsterdam (Van Gennep) 1984, *f* 12,50.

Weer een dikke bundel *Vader & Zoon*, in omvang naar het voorbeeld van *Dubbeldik en kamerbreed* en *In 't groot*, met viermaal zoveel strips als in de bekende oblongdeeltjes. Als ik het goed begrepen heb, is het de bedoeling de jaarlijkse bundeling van *Vader & Zoon* voortaan steeds in een dergelijke omvangrijke editie te doen plaatsvinden, vooral op wens van auteur Peter van Straaten. Een goede zaak, want zo blijven er beduidend meer strips voor de vergetelheid behoed dan tevoren.
De belevenissen van de vader en de zoon zijn in de loop der jaren wel enigszins van karakter veranderd. Tegenwoordig gaan er minder grappen direkt of indirekt over politieke zaken en standpunten, en meer over algemene omstandigheden die vaak betrekking hebben op de karakters van deze specifieke vader en deze specifieke zoon, terwijl beiden vroeger meer voor *de* vader en *de* zoon in het algemeen stonden. Toch heeft de meerderheid van de grappen nog steeds wel iets met politiek te maken, ook al twijfelt de vader steeds meer aan zijn eigen rechts-zijn en de zoon aan zijn links-zijn, waar beiden vroeger veel dogmatischer in de leer waren. Deze toegenomen nuancering maakt *Vader & Zoon* eigenlijk een nog aardiger strip dan hij vroeger al was. Niet alle grappen zijn even geslaagd, maar er zitten juweeltjes tussen. En als je het boek niet in één ruk uitleest, maar portiegewijze tot je neemt, valt er regelmatig heel wat plezier aan te beleven.

(RvE)

Rousseau/Autheman: *De Gijzelaar* (Een avontuur van Condor). Collectie Charlie nr. 1 Uitg. Dargaud 1984, prijs *f* 6,55.

Condor, kapitein van een verwaarloosde vrachtvaarder, krijgt opdracht de kleindochter van zijn baas, die zich in handen bevindt van een guerilla-organisatie, los te kopen. Het legertje opstandelingen heeft zich verschanst in de bergen van een Caraïbisch eiland, dat verlost moet worden van een rechtse dictatuur. Zoals gewoonlijk in dit soort avonturen bemoeien zich met deze affaire allerlei nationale en internationale veiligheidsdiensten. Partijen werken elkaar, door het dooreenlopen van belangen, op alle fronten tegen. Condor wordt bij zijn bemiddelings- en bevrijdingspogingen danig in de wielen gereden door een Amerikaanse, die niet zuiver op de graat is. De frustratie is des te groter als blijkt dat de kleindochter tot over haar oren in de heroïnehandel zit. De tekenaar heeft zijn wortels in de stijl van Jacobs. Hij heeft tevens goed gekeken naar nieuwe realisten, zoals Bourgeon. Het verhaal is flitsend en avontuurlijk, waarbij de tegenstellingen tussen goed en kwaad totaal zijn vervaagd.

(RB)

Lionel Bret/Gourmelen: *Demos de wreker.* Collectie Charlie nr. 2. Uitg. Dargaud 1984, prijs *f* 6,55.

Vijfduizend jaar na Christus heeft de mensheid zich verspreid over diverse melkwegstelsels. In een uithoek van het heelal, ver van de handelsroutes, ligt een planeet, die dient als opslagplaats van een erts, dat de grondstof levert voor brandstof van ruimteschepen. Piraten vallen de bases op die planeet aan en maken zich meester van de grondstof. De confederatie roept de hulp in van een oude piratenjager, demos. De oude rot is pas uit zijn rozenkwekerij te lokken, als blijkt dat de ruimtepiraten zijn dochter hebben gedood. Hij bestrijdt de schurken in eigen huis, een roze planeet met een stikstofatmosfeer en meren van vloeibaar methaan. Deze in een realistische stijl getekende strip, waarbij gebruik gemaakt wordt van airbrushtechnieken, behoort tot het genre van de space-opera. Dat betekent zoveel als cowboy spelen in de ruimte. De auteurs zijn blijkbaar geobsedeerd door de Starwars-saga, want de overbekende kroegscène met de meest bizarre extraterrestrials (= buitenaardsen) ontbreekt ook hier niet. Als kijkalbum best aardig, maar het scenario is ronduit slaapverwekkend: een melodrama vol vals sentiment.

(RB)

De zonderlinge avonturen van Primus Prikkebeen. Met de oorspronkelijke tekeningen van Rodolphe Töpffer en op rijm gezet door Gerrit Komrij. Amsterdam (Loeb uitgevers) 1984; prijs *f* 25,—.

Dit prachtig uitgegeven boek (gebonden mét stofomslag) is een integrale herdruk op staand formaat van de oblonguitgave met dezelfde titel door 'Gerrit Komrij en Rodolphe Töpffer' uit 1980 (Uitg. Loeb & Van der Velden), inklusief het Nawoord van Dirkje Kuik, door mij uitvoerig besproken in *Stripschrift* nr. 144 (1981). Slechts vervallen is op blz. 113 de mededeling dat deze uitgave 'het eerste deel (is) in deze reeks Töpffer-albums' maar dat zal niemand ontgaan zijn. Het is een raadsel hoe met name Kuik zichzelf serieus kan nemen met haar ongewijzigde Nawoord na wat daarover in *Stripschrift* geschreven is. Wegen de kosten van nieuw zetwerk echt zwaarder dan enig zelfrespekt?

(Brok)

Walt Disney's Donald Duck – 50 years of happy frustration: uitgave van Three Duck Editions, London, Tekst: Flora O'Brien. Research: Justin Knowles en Leslie Posner. Verspreiding in Holland: Pepijn van Rooijen, Prinsengracht 463, Amsterdam; prijs *f* 34,50 (96 pagina's/gebonden).

Negentienhonderdviertentachtig. Een chagrijnige eigenzinnige eend ziet Abraham. Ergo hij viert zijn vijftigste verjaardag. Vele slimmeriken in binnen- en buitenland vonden dit de gelegenheid om alles dat tot op heden is gezegd, geschreven, getekend of gefilmd over Donald Duck c.s. zachtjes over te doen in een schier eindeloze rij naslagwerken. Zo ook bovengenoemde dame en heren, die in hun ijver zelfs zover gingen een boek samen te stellen, dat ook gelezen kon worden Amerikanen. In een 'publishers' note' wordt gemeld, dat 'this book was originally prepared for publication in the U.S. American spelling and American stylistic conventions are therefore used throughout the book's text'. Een gewaarschuwd lezer telt voor twee. In dit boek wordt een dwarsdoorsnede gegeven van alle activiteiten rond het fenomeen Donald Duck, verdeeld over 5 hoofdstukken. Na een kort hoofdstukje over de ontwerpers en degene, die gedurende 50 jaar in de films de stem van Donald Duck heeft verzorgd, komt een uitermate sterk hoofdstuk over de wijze, waarop Donald zich als figuur heeft ontwikkeld. Over zijn aard (lekker opvliegend), over zijn uitdrukkingen, over zijn oorlogspropaganda ten behoeve van de geallieerden, over zijn familie, vrienden en vijanden en last but not least over Daisy Duck, onze 'eigen' Katrien. Zijn filmcarrière wordt uitgebreid belicht, evenals de stripverhalenproduktie met in de hoofdrol tekenaar Carl Barks. De samenstellers gaan kort in op een randgebied, waarmee het Disneyimperium schatrijk is geworden, de merchandising. Het boek wordt besloten met een overzicht van de gemaakte films, een bibliografische en een aantal stereotiepe uitspraken van Donald Duck.
Het boek is uitgevoerd met een harde kaft, een schoon schutblad, gedrukt op glanzend papier en zit boordevol waardevol illustratiemateriaal. De grafische vormgeving is ronduit schitterend. Ondanks de onmiskenbare kwaliteiten van dit standaardwerk voegt het inhoudelijk weinig nieuws toe aan hetgeen in de loop der jaren is gepubliceerd over de Duckfamilie. Voor de rechtgeaarde Disneyfan is het echter een prachtige, maar prijzige aanvulling van de verzameling over Donald Duck, de schreeuwende waggelaar, die de lezers nooit zal vervelen, omdat hij zo jofel impulsief menselijk reageert op prikkels uit zijn omgeving.

(RB)

Looman/Quintana: *Dzjengis Khan: De strijd om het bestaan.* Bayum (De Lijn) 1984; *f* 13,90.

De strip *Dzjengis Khan* is in 1973 en 1975 in het weekblad *'Pep'* gepubliceerd. De twee delen zijn nu in boekvorm bij uitgeverij De Lijn verschenen. Een derde episode uit het leven van de Khan, die nooit in *Pep* verschenen is, zal een plaats krijgen in het nieuwe tijdschrift van De Lijn.
Van de hand van Anton Quintana zijn jarenlang de *Pep-verhalen* afkomstig geweest, die door Jos Looman zeer sfeervol werden geïllustreerd. Ook deze strips moeten het in de eerste plaats hebben van de sfeer van Loomans tekeningen. Het verhaal van Quintana houdt zich erg aan de oppervlakte en bestaat eerder uit beschrijvende fragmenten dan uit een indringend verhaal dat zich in één ruk laat uitlezen. Het tekenwerk van Looman is dat van een illustrator: hij is gewend losse plaatjes te tekenen en geen reeksen plaatjes die op elkaar moeten volgen. Elk plaatje is goed verzorgd, maar de pagina als geheel is meer een mozaïek dan een goed gestruktureerde eenheid: je kunt ook niet ongestraft allerlei tekentechnieken door elkaar gaan toepassen zonder de eenheid (van beeldjes die bij elkaar moeten horen) te verstoren. Maar het is spijtig nu al een eindbalans op te moeten maken van een tekenaar met een geheel eigen stijl, die zo weinig van zijn kunnen op stripgebied heeft laten zien.

(MS)

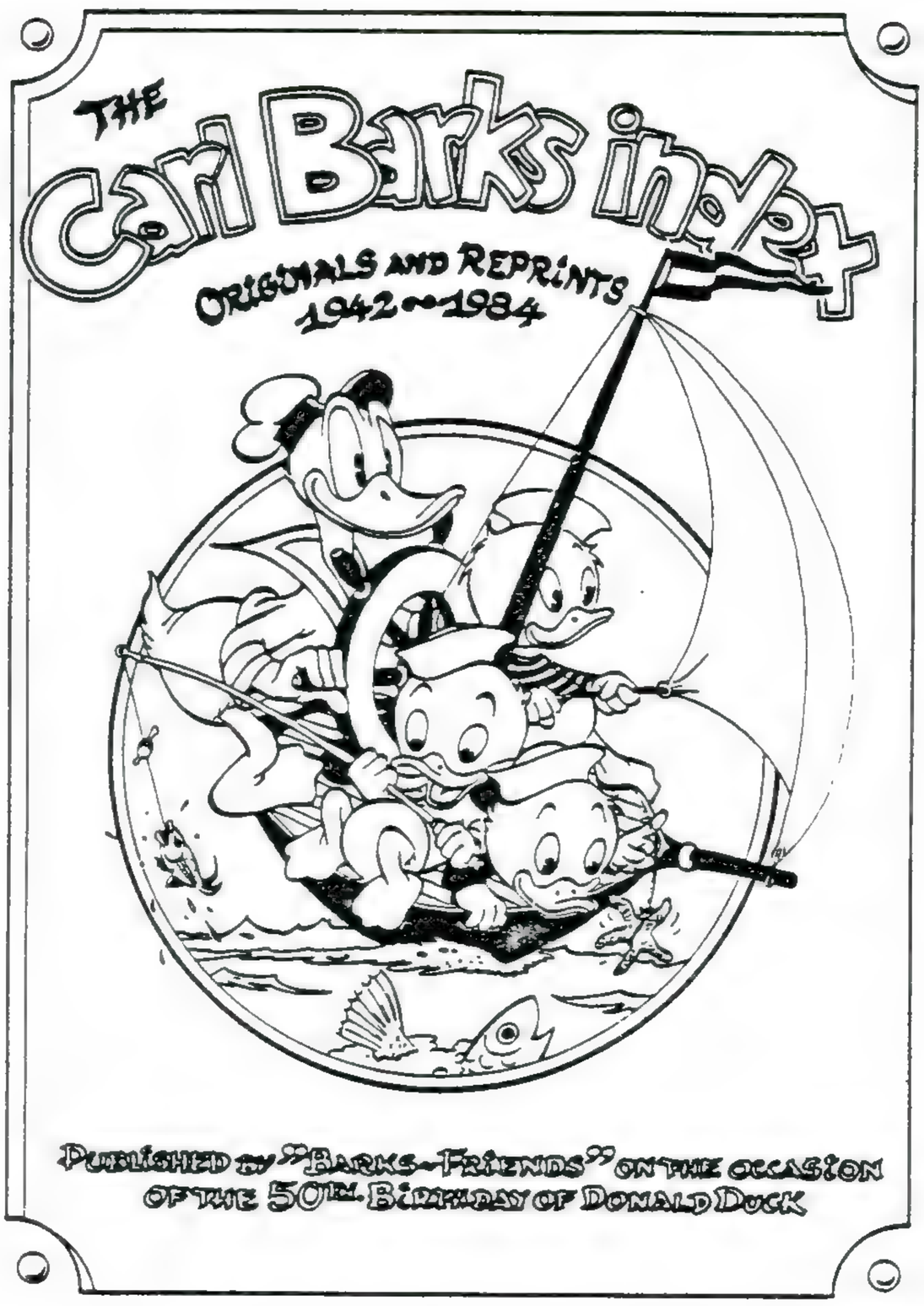

BARKS-FRIENDS
P.O.BOX 253 SENTRUM
0103 OSLO 1
NORWAY

BARKS-FRIENDS is a Norwegian group of Barksists and Disneyists engaged in the spreading of both general information and the factual works of the one & only C.B. We have been serving the Scandinavian and partly the general European market for five years, and are issuing elegant catalogues with list upon list of Duck comics for sale several times a year.

We have now a good reason to advertise worldwide:

THE CARL BARKS INDEX: ORIGINALS AND REPRINTS 1942-1984

deserves the attention of every Barksist on the globe. We have strived for excellency (*semper excelsior*, you know) in every respect, and the result is a pride for the eye & for the home, in short, *ein Muss* for every Barks admirer. (This should bring us approximately 200 million orders.) The cover is in colours. The 84-page index is of course complete and up-to-date, and includes for example every one-page and every front page by Barks (these have mostly been overlooked in previous published material). And, most important, all reprints are included, complete with cross-checking.

For further information, contact us. Our latest catalogue will be sent you free upon request.

ONLY NOK 70 : ORDER YOUR CARL BARKS INDEX TODAY

Send N. Kr. 70 using an international money order (Postanweisung). The amount also includes NOK 13 for postage to the Continent.

DUPUIS overgenomen – een kans voor Robbedoes?

door Donald Stroomberg

In de Belgische mediawereld is begin oktober jl. grote beroering ontstaan na de bekendmaking van de overneming van de legendarische uitgeverij *Dupuis* door de Franse uitgeverij *Hachette* samen met de Belgische financiële holding *Brussel-Lambert* (bankiers). Dupuis is hierdoor 80% (48% naar Hachette) van zijn aandelen kwijtgeraakt. De uitgeverij Dupuis – een oud familiebedrijf met naast het hoofdkantoor in Marcinelle bij Charleroi (België), ook vestigingen in Brussel en Sittard – geeft het succesvolle televisieblad *Humo*, het weekblad *Robbedoes* en diverse stripalbum series waaronder Bollie en Billie, Guust Flater, Robbedoes en Kwabbernoot en De Smurfen uit.

Sinds kort is Dupuis ook aktief in de audiovisuele sektor met ondermeer tekenfilms over De Smurfen. Dupuis wil verder samen met de Franstalige omroep R.T.B.F. betaaltelevisie gaan verzorgen. Voor deze nieuwe aktiviteiten had de familie Dupuis echter nieuw kapitaal nodig en dat is nu gevonden in de verkoop van het grootste deel van het aandelenpakket. Aangenomen wordt dat Hachette vooral in de audiovisuele aktiviteiten van Dupuis is geïnteresseerd. Hachette produceert zelf ook films en video-cassettes, die via betaaltelevisie in Wallonië afgezet zouden kunnen worden. Bovendien bezit zij samen met de groep Brussel-Lambert de helft van de aandelen van de Luxemburgse kommerciële omroep R.T.L. (beter bekend als Radio Luxemburg).

Het personeel van Dupuis vreesde vooral, dat Hachette de grote drukkerij in Marcinelle – met 750 werknemers – zou gaan sluiten. Een korte staking en het gijzelen van enkele direkteuren door her personeel bracht de toezegging dat er voorlopig niemand ontslagen zal worden, en ook dat er geen delen van het bedrijf gesloten zullen worden.

Met deze overname is een bedrag gemoeid van ongeveer 1,3 miljard Belgische francs (ongeveer 74,5 miljoen gulden). De omzet van Dupuis bedroeg in 1983 2,1 miljard Belgische francs (ongeveer 120 miljoen gulden).

Jos Wouters – de hoofdredakteur van *Robbedoes* – ziet het niet somber in: 'Het zou best eens zo kunnen zijn dat een Frans bedrijf minder vooroordelen heeft, als het om een Vlaams produkt gaat, en *Robbedoes* is een Vlaams blad, tot-nu-toe eigenlijk een vertaling van het Franstalige *Spirou*'. Wouters heeft plannen om er een geheel eigen blad van te maken, waarin ook plaats is voor Nederlandse tekenaars, en daarbij kan *Robbedoes* best wel wat meer lezers in Nederland gebruiken.

Wij wachten af, wat de gevolgen kunnen zijn van deze overname. Mochten er verdere plannen bekend worden gemaakt, dan houden wij u middels deze kolommen op de hoogte...

NA VERKOOP AAN FRANS BEDRIJF

Personeelsleden uitgeverij Dupuis nemen beheer over

Van onze correspondent
JAN LUIJTEN

BRUSSEL — De 750 personeelsleden van de grote Belgische uitgeverij Dupuis hebben het afgelopen weekeinde het beheer van de onderneming overgenomen. Zij erkennen de gebroeders Dupuis niet langer als de directie van het bedrijf, dat onder meer de televisiebladen Humo en Telemoustique, het weekblad Robbedoes en stripalbums uitgeeft en ook de smurfen op de markt brengt. De gebroeders Dupuis zal de toegang tot de kantoren worden ontzegd, zo heeft een woordvoerder van het personeel verklaard.

Het personeel reageerde hiermee op de verrassende en ondoorzichtige transacties van de familie Dupuis, die bezig is de uitgeverij met vestigingen in Marcinelle en in Brussel aan de meest biedende te verkopen. Een maand geleden deelde de familie plotseling mee, dat 80 percent van de aandelen verkocht waren aan de Franse media-reus Hachette en aan de Belgische holding Brussel-Lambert, die wordt geleid door de vroegere staalbaron Albert Frère. Enkele dagen geleden kreeg het personeel echter de mededeling, dat niet Hachette, maar de Franse uitgeverij Editions Mondiales eigenaar gaat worden.

De Editions Mondiales geeft bladen uit als „Nous deux" en „Intimité" en is eigendom van de Franse warenhuisketen Cora. De familie Dupuis ging plotseling met deze uitgeverij in zee, omdat de Franse eigenaars bereid waren elf miljoen gulden meer te betalen dan Hachette en Brussel-Lambert.

Deze tweede verkoop leidde niet alleen tot boosheid en bezorgdheid bij het personeel maar ook bij Hachette en Albert Frère, die een principe-akkoord met Dupuis hadden en zich nu bedrogen voelen. Hachette en Frère hebben een kort geding aangespannen tegen Dupuis en de rechtbank in Brussel heeft nu de verkoop geblokkeerd, totdat er een oordeel in deze zaak is uitgesproken.

De familie Dupuis is voorlopig dus geen baas meer over haar eigen aandelen en ook niet meer over de uitgeverij. Het personeel, dat vreest dat Editions Mondiales de uitgeverij gaat ontmantelen, was vrijdag in staking gegaan en had het bedrijf bezet. „Om de continuïteit van de produktie te verzekeren nemen we nu zelf het bedrijf in handen", zo heeft het personeel zondag meegedeeld.

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f* 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.
65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (*f* 2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
67 (*f* 2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu
70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.
74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...
77 (*f* 2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.
78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.
79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.
80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...
83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.
86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 (*f* 2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.
89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
92 (*f* 2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.
94/95 (*f* 3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.
97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (*f* 3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.
99 (*f* 4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.
101 (*f* 3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (*f* 3,95): Interview met Joost Swarte door Herman Pieter de Boer, Pogo Herdruk, De eerloze krijg.
105 (*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (*f* 4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.
115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Erič de Noorman.
116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (*f* 4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.
120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.
122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.
131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquète.
134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.
142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.
144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (*f* 4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (*f* 6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.
149 (f4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.
150 (f4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.
151/152 (f6,50): Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.
153 (f4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.
154 (f4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.
155 (f5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.
156 (f5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.
157 (f5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.
158 (f5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.
159/160 (f7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?
161 (f5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.
162/163 (f7,—): Robbedoes is ook geen twintig meer, Flip Flink, German: De Guust Flater van de tachtiger jaren, Bercovici, Hislaire en Cossu, Morris, Plagiaat en piratendruk.
164 (f5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.
165 (*f* 5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.
166 (*f* 5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.
167 (f6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.
168/169 (f8,—): De Bommelfilm, interviews met de makers: Marten Toonder, Harrie Geelen, Rob Houwer en Ben van Voorn. Walt Disney's Tron. In memoriam Hergé. Interview Serge Ernst.
170 (f6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.
171 (f6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').
172 (f6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').
173 (f6,—): Interiew met Ted Benoît (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.
174/175 (f8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.
176 (f6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.
177/178 (f8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De medianen van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince', 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

HET ATELIER VAN... STUDIO ARNHEM

Studio Arnhem is de verzamelnaam voor zes Arnhemse striptekenaars. Vijf van hen werken in een atelier aan de Kastanjelaan nr. 31A. Dat zijn (op deze pagina): Ben Janssen (linksonder) en Aloys Oosterwijk (rechtsonder). Op de rechterpagina van boven naar onder: René Meulenbroek, Gerard Leever en en Evert Gerardts. Hanco Kolk is de zesde tekenaar, maar die werkt voornamelijk thuis. De inkleuring van de strips wordt verzorgd door René, samen met Ellen Klever en Tatou Gutkowski (foto's rechtsonder).
P.S. De schuingeplaatste foto's zijn op een andere dag genomen.

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE:
DONALD STROOMBERG

ALGEMEEN

VENICE

Wij ontvingen de eerste katalogus van deze nieuwe postorder-stripuitgeverij. Op 8 pagina's A5 in zwartwit bieden zij serigrafieën, postkaarten, posters, sweatshirts, portfolio's en boeken aan van onder andere Forest, Gir/Moebius, Manara, Liberatore, Barbier, Pratt en Mézières. Tevens een bibliofiele uitgave van *Het Geheim van den Hindoesleutel* door Jijé in een oplage van 10 exemplaren. De prijzen varieëren van *f* 10,50 tot *f* 280,—. U kunt deze katalogus aanvragen bij: Venice, Ringenhofweg 67 te 2500 Lier (België), telefoon: 03/480 40 59.

STRIP-RUILBEURS

De *Eerste Jaarlijkse Zuid-Nederlandsche Stripruilbeurs* vindt plaats op zaterdag 23 maart 1985 in Eindhoven, Hoogstraat 310 (Zaal De Harmonie), aanvang 10 uur, en de beurs gaat door tot 17 uur. Tevens wordt er een 'Groote Veiling' gehouden; u kunt eigen materiaal hiervoor insturen tot 1 januari a.s. (inlichtingen bij Dick de Boer op telefoonnummer: 077-27979). Aanwezig zijn verder meer dan 100 tafels (*f* 7,50 per tafel, maximaal 3 tafels per persoon, en reserveren is mogelijk!), videofilms voor de kinderen, een goedkoop restaurant. Entree *f* 2,50 per persoon (kinderen onder de 150 centimeter lengte mogen gratis naar binnen.
De organisatoren van deze beurs zijn óók aanwezig op de Ledenvergadering en beurs van Het Stripschap, op 8 december in 'De Meervaart' te Amsterdam-Osdorp. Uw veilingmateriaal kunt u daar eventueel afgeven. Voor verdere inlichtingen: Loek Donkers, Dickenslaan 3 te 5924 VP Venlo, telefoon: 077-26379 (ná 19.00 uur!).

AMSTERDAMSE STRIPRUILBEURS

Op de tweede zondag van elke maand bent u van harte welkom bij deze beurs in de Rombout Hogerbeetsstraat 104 (zijstraat van de Jan van Galenstraat) tegenover stripwinkel Richard. U kunt er terecht vanaf 10 uur. Te bereiken met buslijn 21 of tramlijn 13 (en een stukje lopen) vanaf het Centraal Station. De entree is *f* 2,50 en de tafelhuur *f* 10,—. De aanstaande beurzen zijn dus op 13 januari en op 10 februari. Inlichtingen: 020-769040 of 02990-42327.

STRIPWINKEL BOES

Opent haar deuren op 12 januari 1985. Ter gelegenheid van de opening zijn de makers van Boes (Wil Raymakers en Thijs Wilms) aanwezig om eigen werk te signeren. De openingstijden zijn: ma: 13-18/di-vrij: 9-18 (vrijdag koopavond) en zat: 9-17 uur. Henk en Lilian Goossens zijn dan te vinden op het adres: Lievevrouwestraat 33 te 4611 JJ Bergen op Zoom, telefoon: 01640-59366.

TOM POES

Onlangs verscheen *Het Tom Poes-spel* op de markt en dat is eigenlijk uniek, want *Heer Bommel* is nog door géén enkel speelgoedartikel vertegenwoordigd. Behalve de 6 deelnemerskaarten, het 6-hoekig beginpunt en een fraai speelregelboekje, wordt het spel gecompleteerd met 96-speelkaarten, waarvan er maar liefst 60 zijn uitgevoerd met verschillende illustraties. Iedere speler/bezitter van dit spel zal direkt gecharmeerd zijn van deze illustraties, en hiermede is het Bommel-imago weer sterk vertegenwoordigd. Het Tom Poes-spel werd in samenwerking met de Toonder Studio's door Sio ontwikkeld en geproduceerd. Voor ieder tussen 6- en 80 jaar is dit spel begrijpelijk. Het is verkrijgbaar bij iedere speelgoedzaak of warenhuis voor ongeveer *f* 24,50. Het bestelnummer is: 900. Inlichtingen: Sio bv, Postbus 3210 te 1001 AA Amsterdam, telefoon: 020-248020.

JUNIOR

Op 18 oktober j.l. verscheen het eerste nummer van een nieuw stripweekblad, genaamd: *Junior*. In *Junior* staan strips van o.a. Roodoog, Hägar, De Brokkenmakers, Uriel & Galaé, Thibault, Plato-Friebel en Guitepuit, Rik Ringers en Dommel. Alle strips zijn in kleur – let wel: wie Kuifje koopt heeft dezelfde verhalen in huis. Prijs: *f* 1,50.

Inlichtingen: Lombard Uitgaven Nederland, Postbus 77 te 2040 AB Zandvoort, telefoon: 02507-19444.

COCKY

U hebt in ons land kunnen zien hoe sommige beroemde stripverhalen worden gebruikt om er een sex-variant op te maken. We zagen in de afgelopen jaren neukende Smurfen, een likkende Lucky Luke, een geile Lambik en een hitsige Kuifje. Niets nieuws onder de zon: vroeger kon je in Amerika al een neukende Popeye of een vingerende Betty Boop zien. Wel wat nieuw op dit gebied, is het maken van sex-stripverhalen naar aanleiding van bekende films. We kennen allemaal *Rocky* van Silvester Stallone. Daar hebben die verdraaide Amerikanen nu óók al een sexstrip van gemaakt waarin alles mogelijk is. Is

dit het begin van een nieuwe rage? Wie weet – we houden u op de hoogte en laten u nu alvast zien hoe Rocky er in stripvorm uitziet... Men noemt de strip overigens: *Cocky!*.

UITGEVERIJEN

ARAMITH UITGEVERS

Kortgeleden verschenen bij deze uitgeverij een drietal titels van een nieuwe serie sportboeken voor de jeugd in stripvorm. Het zijn vertalingen en bewerkingen van oorspronkelijk Franse boeken.
Tennis met Tom Okker getekend door Garel, *Judo met Wim Ruska* door Lenvers en *Voetbal met Bennie Wijnstekers* door Julliard vormen het eerste drietal, waarin per deel de betreffende sport, technieken van de sport, etc. etc. ter hand wordt genomen. Het vierde deel: *Jogging* door Billion en Arbeau verschijnt in maart 1985. De albums zijn gekartonneerd, en kosten *f* 12,90 per stuk. Inlichtingen: Postbus 5563 te 1007 AN Amsterdam, telefoon: 020-627189.

ATLANTIC

Deze uitgeverij, die begin dit jaar startte met uitgaven zoals: *Tarzan, Laurel en Hardy, Bamse* en *De Zoon van Tarzan,* is opgeheven op 1 november. De uitgaven gaan per 1 januari 1985 over naar Juniorpress te Bussum.

LOMBARD

Enige wijzigingen en aanvullingen voor de uitgaven van het vierde kwartaal van dit jaar: in week 45 verschijnt Dwaaskop deel 6 *(De Erfgenamen van de Schemering)* door Eric, prijs: *f* 6,55, De Brokkenmakers deel 10 (ipv. deel 9) *(Big Mamma)* door Denaeyer en Duchâteau, en in week 47 (iets later dan gepland stond en ook iets duurder!) *De Wereld van Edgar P. Jacobs*

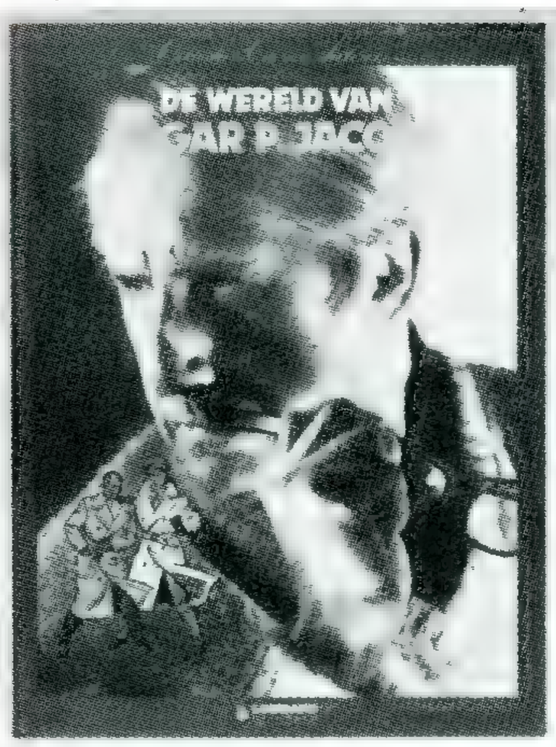

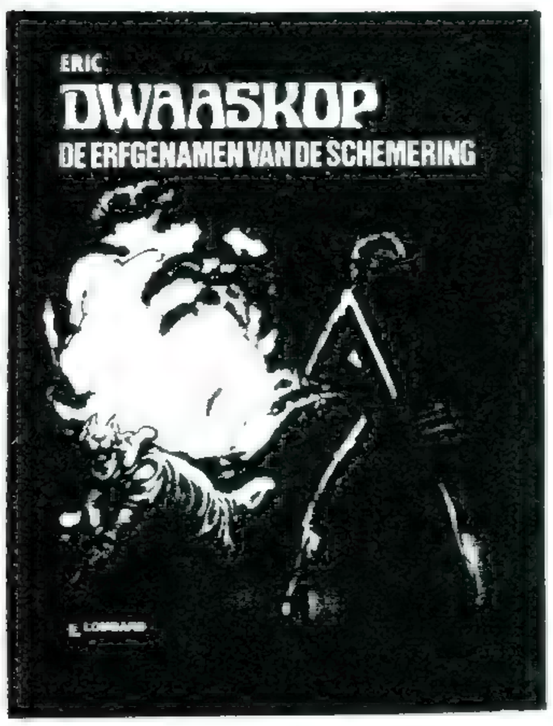

door Claude le Gallo met meer dan 500 uitzonderlijke dokumenten, de meeste nooit eerder uitgegeven. Na het lezen van dit werk zal niemand de strip nog met dezelfde ogen bekijken..., verschijnt in de reeks: Collectie Onze Auteurs deel 2, gebonden uitgave, prijs: *f* 44,00. Tenslotte zal een luxe uitgave van Buddy Longway *(De Wilde Wind)* – die in week 43 verschijnt – *f* 70,00 gaan kosten.

Het programma voor het eerste half jaar van 1985 ziet er volgt uit: In JANUARI verschijnt Xan deel 2 – *Jehanne van Frankrijk* door Martin en Pleyers; Aria deel 5 – *De Tranen van de Godin* door Weyland; Kaleidoscoop-reeks – *Knip-oogje deel 5* door Ernst (gekartonneerd: *f* 14,50); Verhalen en Legenden-reeks – *Op Zoek naar Peter Pan deel 2* door Cosey (gekartonneerd: *f* 16,50) en Strip-Tips-reeks – *Corentin bij de Roodhuiden* door Cuvelier (gekartonneerd: *f* 16,50).

In FEBRUARI verschijnt: Bruce Hawker deel 1 – *De Ingewanden van de H.M.S. Thunder* door Vance: Chlorophyl deel 8 – *Plattelanders in de Stad* door Dupa en Vernal; Kaleidoscoop-reeks – *De Paarden van Franz* (gekartonneerd: *f* 14,50) en een luxe-uitgave van Thorgal – *Alinoë* door Rosinski en Van Hamme (gekartonneerd en genummerd: *f* 70,00).

In MAART verschijnt: Thorgal deel 8 – *Alinoë;* Rik Ringers deel 40 – *De Dodende Dubbelganger* door Tibet en Duchâteau en Kapitein Sabel deel 4 (titel onbekend) door Gine.

In APRIL verschijnt: Dommel deel 11 – *Zonnig Zorgeloos* door Dupa en Maarten Milaan deel 10 – *De Engel en het Genie* door Godard.

In MEI verschijnt: Ian Kaledine deel 4 – *Shan Pacha* door Ferry en Vernal; Chick Bill deel 52 – *De Gier van Wood City + Bloedige Strijd* door Tibet; Mr. Magellan deel 6 – *Operatie Crystal* door Chion en Maria en Gilles deel 1 – *De Tand van Mindanao* door Magda Seron en Lamquet.

Tenslotte verschijnt in JUNI: Lester Cockney deel 4 – *Ik wil terug naar Pecs* door Franz; Luc Oriënt deel 16 – *Caragal* door Paape; Collectie Onze Auteurs deel 3 – *Derib* (gekartonneerd, prijs onbekend); Verhalen en Legenden-serie – *Hij die Tweemaal Geboren Werd 3: De Levensboom* door Derib en *De grot der Herinnering* door Andreas (gekartonneerd: *f* 14,50 en *f* 16,50). Natuurlijk zijn wijzigingen voorbehouden.

De albums zijn verkrijgbaar voor *f* 6,55 per stuk, tenzij er een andere prijs is opgegeven. Inlichtingen: Postbus 77 te 2040 AB Zandvoort, telefoon: 02507-19444.

DARGAUD/VAN DITMAR

In oktober verscheen Collectie Pilote deel 3 *(Op zoek naar Sir Malcolm)* door Floc'h en Rivière en Ravian deel 11 *(Verschijningen op Inverloch)* door Mézières. In week 44 verschijnt: Axel Moonshine deel 4 *(Hoezo Werkelijkheid!)* – in het universum is alles dat men zich maar voor kan stellen mogelijk, iedere planeet herbergt zijn eigen dimensies. Er is echter één planeet die steeds teruggrijpt naar het verleden en dat is de aarde. Op zoek naar zijn geliefde belandt Axel op de aarde en treft daar een compleet krankzinnig en wreed leven aan; door Ribera en Godard, Collectie Charlie deel 5 *(De Hondenmenner)* – een bloedstollend verhaal waarin we een man leren kennen, die aan het hoofd staat van een bende honden, die rebelleren tegen het menselijk ras. Uiteindelijk keren de honden zich tegen hun meester, door Dimitri, Ramiro deel 7 *(De Moorse Roof)* – De Moren zijn tot ver in het noorden van Castilië doorgedrongen. Als op een dag de schat van de Wisigothen uit de kerk in een dorpje bij Burges door de Moren wordt geroofd wordt Ramiro er met een groepje vertrouwelingen op uitgestuurd om de eer van Castilië te redden...; door Vance, en tenslotte verschijnt in week 50: XIII deel 1 *(Zwarte Vrijdag)*. De prijzen van de albums zijn *f* 6.55 per stuk. In november wordt ook het nieuwe album van Lucky Luke verwacht *(De Daily Star)*, door Morris.

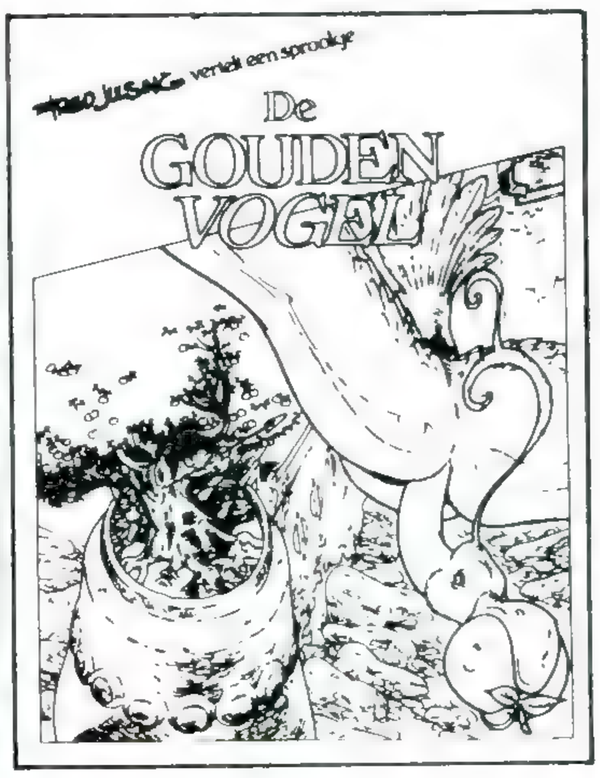

ESPEE/VAN WULFTEN

In september verscheen Dick Matena's *Lazarus Stone* – een fantastisch verhaal getekend door een fantasierijk auteur (48 pagina's in kleur, prijs: *f* 12,90). Verder zullen in de periode oktober t/m december nog verschijnen de albums: *De Gouden Vogel, Het Dappere Snijdertje* en *De Keereweer van Om* door Fred Julsing (Alle 48 pagina's in kleur, prijs: *f* 12,90 per stuk), Hein Kort's *Liggend Naakt met Staande Schemerlamp* (*f* 12,90), Eric Scheurs' Geharrebar deel 3 *(Barbies)* (*f* 12,90), Hein de Kort's *Korte grappen deel 4* (*f* 6,90), *Retep deel 2* door Eric Scheurs (*f* 6,90), *Retep deel 1* (in albumformaat, *f* 9,90), *Liefde en geluk deel 1* – in albumformaat – door Gerrit de Jager(*f* 9,90), *Han en Hanneke deel 1* door Wim Stevenhagen – in albumformaat – (*f* 9,90), *Korte Grappen deel 1* door Hein de Kort – in albumformaat (*f* 9,90), *Bertus Braafjes deel 1* door Wim Stevenhagen (*f* 6,95) en *Han en Hanneke deel 4* (*f* 6,90) plus *Bert J. Prulleman deel 3 (Nieuwe troep)* (*f* 6,95). Verder verschijnt Roel en zijn Beestenboel deel 4 *(Kouwe drukte)* door De Jager en Stevenhagen (*f* 6,95), De Familie Doorzon deel 7 *(De Familie Goorzon)* door Gerrit de Jager (*f* 7,95), *De Familie Doorzon Gouden Succesen* door De Jager en Stevenhagen (*f* 20,00), *Doorzon Kwartaal-uitgave 2* – thema: Vallende blaadjes – (*f* 9,90), *Liefde en geluk deel 3 en 4 (De Totale Liefde & Het Complete Geluk van Jaap & Greet + Liefde & Gelul)* door Gerrit de Jager (*f* 6,90 per stuk) en tenslotte *Stil...daar is Ie!* door Herman Brood (*f* 19,90).

MONDRIA

Bij deze uitgeverij verscheen in september j.l.: *Een computer is ook maar een mens*, cartoons door Sidney Harris, *Rokershumor* (herdruk) door Joel Rothman, *De Beste Cartoons van Serre* (herdruk, *f* 15,00), *Het Babyboek voor Vaders* door Peter Little (*f* 15,00), Sam Pezzo deel 3 *('n Vrolijke Kerst)* door Vittoria Giardino. In oktober j.l. verscheen: *Almanak voor de Belastingontduiker* door Black & White Productions (*f* 19,95), *Verstoorde Vrede*, cartoons door diverse tekenaars/schrijvers, *Bouwheerlijkheden* door Gabor Benedek, *Heilige Huisjes* door Silvey-Jex, *Antieke Humor* door Joel Rothman, *40+ Van Harte, 50+ Van Harte* beide door Herb L. Kavet, *Liever 40 dan Zwanger* door Karen Kavet, *Seks boven de 30* door Ira Alterman, *Een Klein Kusje maakt alles weer Goed* door Willy Breinholst (*f* 12,50), *Kop Op* ook door Willy Breinholst (*f* 12,50).

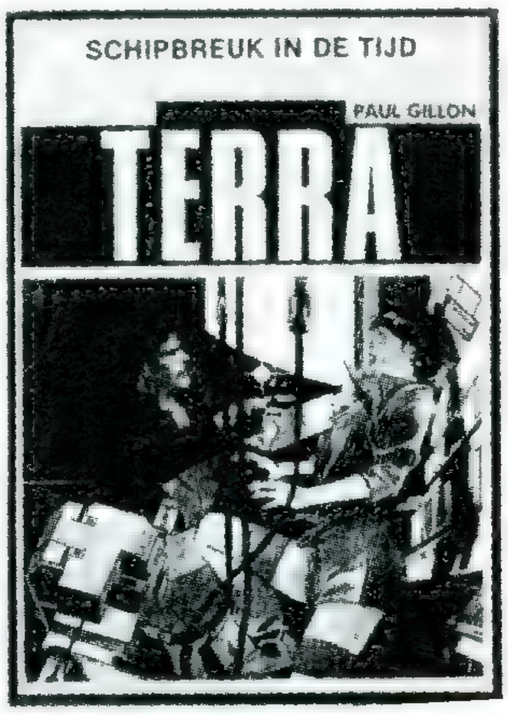

Deze maand verschijnen: *Opwindende Cocktails* door David Thorpe (*f* 27,50), *Vruchtesappen* door Lorraine Whiteside (*f* 17,90), *Niet zwanger worden* door Peter Mayle en Arthur Robins (*f* 12,50), *Amazones* door Jéronaton (gekartoneerd, *f* 29,50). In december verwachten we: *Bronstige Humor* door Michel Bridenne, Schipbreuk in de Tijd deel 9 *(Terra)* door Paul Gillon – de éénmalige druk wordt gebaseerd op het aantal vóórintekenaars!! – (gekartonneerd, *f* 99,00), deel 3 *(Labyrinthen)* verschijnt in februari 1985, en deel 4 *(Dodelijk Universum)* verschijnt in maart 1985 – onder dezelfde voorwaarden, prijzen als bij deel 9 – . Tenslotte verschijnt in januari 1985: *Blitz* door Floc'h & Rivière (gekartonneerd, *f* 35,00).

STANDAARD UITGEVERIJ
Deze maand (week 46) verschijnen de volgende titels: Suske en Wiske 200 *(Amoris van Amoras)* en 164 *(De Raap van Rubens)* (*f* 4,65 per stuk), Jerom 12 *(De Bazige Blauwbaard)*, Bessy 161 *(De Snelle Ruiter)*, Robert en Bertrand 59 *(Gevaarlijke Mummies)* en 60 *(De Doodsbode)* – deze twee delen verschijnen ook in een gekartonneerde uitgave (*f* 11,35), Karl May 85 *(De Bizonjager)* (*f* 2,50), De Rode Ridder 110 *(De kraken)* en 94 *(Xanadar)*, Nero 90 *(De Orde van de Wellustige Wezel)*, Annie en Peter 9 *(De Kreet van de Kwibus)* en Sloeber 9 *(Het Codeschrift)*. Voorzover er géén prijzen zijn genoemd kosten de albums *f* 4,00 per stuk. Verder verschijnen in week 47 de volgende herdrukken: Suske en Wiske deel 70, 81, 82, 88, 89, 90, 91, 92, 151, 157 (*f* 4,75 per stuk). De Rode Ridder deel 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 75 en 76 (*f* 2,45 per stuk) en Nero deel 3, 9, 17, 26, 27, 29, 36, 38, 40 en 41 (*f* 4,00 per stuk).

JUMBO-OFFSET
De reeks 'Experimentele Strips' is stopgezet. Daarvoor in de plaats is de 'Yech-reeks' gekomen. het eerste album in deze reeks verscheen eind september onder de titel *De Ark van Noë* – een strip vol humor en dieren over 22 pagina's in zwat/wit, de tekenaar is Jeroen de Coninck. Dit album is zeker de moeite waard en een zéér goede start in een nieuwe reeks, prijs: *f* 5,50.

LAMBIEK
Bij Kees Kousemaker's uitgeverij verscheen in september j.l. een Jiddische en een Hebreeuwse versie van Will Eisner's *A Contract with God*. Een schitterend uitgevoerd album (gebonden met stofomslag en erg mooi gedrukt): een must voor de Eisner-fans. Prijs: *f* 25,00.

DE STEM
Bij deze Bredase krant verscheen in september een album met een beeldverhaal vervaardigd door Willy Vandersteen en geschreven door Toon Kloet, met het verhaal *De Gestolen Schoen*. De twaalf pagina's plus de omslag geven de S&W-fans genoeg leesplezier; de oplage is slechts éénmalig 5000 stuks, prijs: *f* 2,95.

CENTIPRESS
Alweer het derde album van Pat Mallet's *Het is groen en het...' De invasie gaat vrolijk verder* verscheen in september j.l. – die rare groene mannetjes beleven weer een aantal maffe en absurde situaties met hun vliegende schotel – een aanrader voor de humorliefhebbers onder de striplezers. prijs: *f* 4,95.

COYOTE
Vademecum der Bijverschijnselen is het eerste echte album dat de jongens van Coyote net hebben uitgegeven, en men kan zeggen dat dit album een goed beeld geeft van wat amateur-tekenend Nederland NOG kan. In dit album werk van o.a. Ben Jansen, Cees Heuvel, Rob Hogenbirk, Marc de Boer, Henk Tybosch en Wim Kroes. 56 Pagina's vol werk dat zeker te lezen is plus een omslag dat schitterend is gedrukt. (prijs *f* 9,95).

BRABANTIA NOSTRA
Eindelijk verscheen weer een *stripgids*. In het 29e deel wordt het werk van Hec(tor) Leemans behandeld. Uiteraard een interview met hem, een biografie en veel illustraties van zijn hand, onder andere ook Bakelandt, prijs *f* 9,90. Tevens verscheen het 5e deel in de Bob Moor-Reeks, met ditmaal de verhalen *Willem de Vrijbuiter* uit *'t Kapoentje* van nr. 35-1947 tot nr. 41-1948 (herplaatst onder de titel *Willem Koelbloed* in *De Volkskrant* van 23 juli 1949 tot 8 juli 1950). Het tweede verhaal *De Verklikker* verscheen oorspronkelijk in *Kleine Zondagsvriend* van nr. 48-1949 tot nr. 16-1950. (Gekartonneerde uitgave in zwart/wit) Prijs *f* 29,75.

DE LIJN
Nico Noordermeer brengt dit najaar de volgende nieuwe titels uit: *Jonne*, het vierde verhaal door Gerrit Stapel (verschijnt in oktober voor de prijs van *f* 13,90). Eveneens eind oktober verschijnt het eerste nummer van *Strip Magazine* dat zes afleveringen zal bevatten en verschijnt in een frequentie van éénmaal per maand. In *Strip Magazine* komen korte Nederlandse stripverhalen te staan, die een aanvulling vormen op de albumuitgaven van De Lijn. In het laatste nummer zijn alle verhalen compleet, de verhalen zijn o.a.: de laatste en niet eerder gepubliceerde episode van *Dzjengis Kahn* door Jos Looman, *Het Stoomschip SS-Anne deel 3* door Gerrit Stapel, *Esmeralda* door Mazure, *Minimic* door Hans G. Kresse en *Marco Silvester* door Willy Lohmann. Elk nummer telt 20 pagina's met een cover in 4-kleuren. Abonnement voor zes nummers *f* 27,00 en losse nummers *f* 4,95. Verder verschijnt begin november eindelijk Piet Wijn's *Verowin* (BNB deel 11), prijs *f* 13,90, en de speciale-uitgave van *Verowin* (BNB deel 12) voor *f* 49,50. Verder verschijnt nog van Piet Wijn deze maand *Frank de Vliegende Hollander* (BNB deel 21), prijs *f* 11,90. Tenslotte verscheen eind september een zogenaamde catalogus van de *Bibliotheek van het Nederlandse Beeldverhaal*. Op 16 pagina's geeft deze catalogus een duidelijk overzicht van de tekenaars die zijn opgenomen in de boekuitgaven van De Lijn, voorzien van vele illustraties in zwart/wit met een rode steunkleur. Deze catalogus is te bestellen door overmaking van *f* 1,00 + *f* 1,50 portokosten, op postgironummer 68 79 84 t.n.v. Uitg. De Lijn-Noordermeer, Kleasterwei 1, 8841 KK Bakkum, onder vermelding van 'Catalogus BNB'.

APHRODITE
Eind september verschenen bij deze nieuwe uitgeverij de volgende twee titels: *Histoire d'O – De Zucht naar Wilde Strelingen* door Guido Crepax in een Nederlandse uitgave (gekartonneerd in zwart/wit, prijs: *f* 39,90), en *Engelengefluister – De fantasieën van een jong meisje* door Gerard Leclaire (gekartonneerd in zwart/wit, prijs *f* 22,50). Voor de striperotiekliefhebbers. In voorbereiding bij deze uitgever zijn de volgende titels: *Het Beste* van Eric Stanton, *School der wellust* door George Lévis en *Het geheim van Belinda* door Bill Ward en Bart Keister. Voor inlichtingen: B.B.C. pvba, Hertogstraat 83, 3030 Leuven, België tel. 016/ 23 79 50.

ARCHERS
Eind september verscheen Chiwana deel 1 *(Bloed en tranen)* door Malik, een strip in zijn bekende stijl, namelijk hard en gewetenloos, maar erg mooi getekend en goed ingekleurd. Prijs *f* 6,60. Archers heeft verder plannen met uitgaven van Spaghetti en Johnny Goodbye... We houden u op de hoogte.

LOEMPIA
In september verscheen het 5e deel in de Urbanus-reeks. *(Het mislukte mirakel)* – kolderieke rariteiten in de echte Urbanus-stijl, prijs *f* 3,95, en voor de gekartonneerde uitgave *f* 29,50. Tevens verschenen ook de delen 2 en 3 van Brian Howell *(Speurtocht naar Uranium* en *Het Verboden Eiland)* door S. Polfliet – een goede strip met een goed verhaal, jammer dat deze albums niet in kleur zijn – prijs *f* 6,55 per stuk. In december verschijnt het 6e deel in de Urbanus-reeks!

MAGIC STRIP
In september verschenen de lang verwachte albums van o.a. Yves Chaland *(Adolphus Claar)* – in 2226

OKTOBER

Binet -Fam.Suikerbuik deel 2	*f*12,90
Edika -Yeah	*f*12,90
Gotlib -Lobbes deel 7	*f*12,90

NOVEMBER

Gotlib -Waanzin-Waanzuit deel 4	*f*12,90
Lob/Gotlib/Alexis -Superdupont deel 1	*f*12,90

Te koop bij de stripspeciaalzaken en de betere boekhandel. Zoniet dan via giro 4473889 t.n.v.Uitgeverij Yendor te Rotterdam.(plus *f*3,- voor de porto)

vecht Adolphus Claar tegen de crisis: hij onderzoekt, amuseert zich en verdient geld (32 pagina's) en *De kluizenaar van Hoëdic* door Incolle en Salmon – een mysterieus stripverhaal, (52 pagina's). *f* 6,55 per stuk.

DUPUIS

In de maanden februari en maart kunnen we de volgende nieuwe titels bij Dupuis verwachten: In FEBRUARI verschijnen: Dupuis Avonturen deel 5 – *Brice Bolt II: Satansrijk*; Jaap deel 7 – *De Nobele Nor*; De Mini-Mensjes deel 16 – *De Planeet Ranx Xerox*; Robbedoes en Kwabbernoot deel 34 – *Avontuur in Australië*; Jerry Spring deel 7 – *De Ongeluksranch*; Timoer deel 16 – *De Piratengallei* en *Robbedoes Album 172* met tien nummers van het weekblad (gekartonneerd: *f* 15,15). In MAART verschijnen: De Blauwbloezen deel 22 – *Blauwen en Vrouwen;* Agent 421 deel 2 – *Groetjes uit de 7e Hemel*; Knokkers zonder Grenzen deel 3 – *Het Scharlaken Gif*; Jeugdzonden deel 20 – *Le Gall: De Schipbreuk van de Klarenzen*; Geniale Olivier deel 6 – *Een Ingenieus Ingenieur*; Baard en Kale deel 2 – *De Schat van Allerik*; Geschiedenis in Beeld-verhalen deel 15 – *Jean Mermoz* en tenslotte een luxe-uitgave van Guus Slim met de eerste avonturen (gekartonneerd: prijs ongeveer *f* 22,—). Tenslotte het allerlaatste Dupuis-nieuws: in het volgende kwartaal verschijnt een 'nieuw' album van Guust, namelijk het 5e (!!) deel.
Voorzover er geen andere prijzen zijn genoemd, kosten de Dupuisalbums *f* 6,55 per stuk.

ARBORIS

In de eerste drie maanden van 1985 kunnen we de volgende nieuwe uitgaven verwachten bij Arboris, namelijk in week 2: Rud Hart deel 2 – *Intrige op Santarey* door Declercq (*f* 5,25); week 3: Elfquest deel 5 – *De Stem van de Zon* door Wendy en Richard Pini (*f* 5,25); week 5: Serie Modern deel 3 – *De Nacht brengt Raad* door Dodo & Ben Radis (*f* 9,95/in zwartwit); week 7: *De Torens van Schemerwoude* deel 1 – *Babette* door Hermann – momenteel te lezen in *Titanic* (*f* 6,55); *Dossier Hermann* – speciaal voor de stripliefhebbers verschijnt tegelijkertijd met de normale stripalbum-uitgave (zie: *De Torens*) een speciale editie van dit album met een 32-pagina's over de auteur Hermann, waarin ondermeer een lang interview, informatie over zijn werk, korte andere strips, illustraties en schetsen. Het geheel (84 bladzijden) is uitgevoerd in harde kaft, met een voor deze uitgave speciaal getekende voorplaat (*f* 24,95); week 10: Luxe-albums deel 5 – *Crux Universalis* door Bilal (!) – tekenaar Enki Bilal is in een paar jaar tijd enorm populair geworden, met albums als *De Onbestaanbare Stad* en *De Jacht.* Naast deze lange verhalen heeft hij echter ook kortere strips en paginagrote illustraties gemaakt, grotendeels in kleur. In dit album zijn deze strips en illustraties bij elkaar gebracht en dat heeft een fraai 64 bladzijden dik luxe-album opgeleverd – (gekartonneerd: *f* 19,90). Tenslotte verschijnt in week 12 het 2e deel in de Matena-reeks – *Het Web* – een verhaal van hoge klasse met een opmerkelijke diepgang (*f* 9,95). Inlichtingen: Postbus 142 te 2110 AC Aerdenhout.

CRUX UNIVERSALIS (BILAL)

NOVEDI/ALBRACHT

In het eerste kwartaal verschijnen nieuwe uitgaven van: Dan Cooper, Farao en Yalek. Titels zijn nog niet bekend. Tevens verschijnt dit kwartaal eindelijk het nieuwe deel van Blueberry dat stond aangekondigd voor november 1984 door Colin Wilson. De albums zullen verkrijgbaar zijn voor *f* 6,55 per stuk; Blueberry zal ook in een gekartonneerde-uitgave verschijnen voor *f* 10,50. Verder zijn er plannen om in 1985 een luxe-uitgave (à la Buck Danny) te laten verschijnen van Jeremiah, voor de prijs van *f* 105,—.

OBERON

Oberon start in 1985 met enkele nieuwe reeksen, waarvan er in het eerste kwartaal al enkele zijn opgenomen. In week 2 verschijnt: Tina Treffer deel 1 – *Kirsten, kam je Gouden Lokken*; week 3: Trigië deel 33 – *De Legende van Zonn* door Wood en Butterworth; week 4 (NIEUWE REEKS!): De Zes deel 1 – *Het Beest in de Bergen* door Bonzon, Guillot en Wintz (een serie die in Frankrijk een groot succes is. In dit eerste deel gaan De Zes (vijf jongens en één meisje met hun grote Duitse Herder) op zoek naar de waarheid i.v.m. de geheimzinnige verdwijning van allerlei mensen) en Donald Duck-pocket deel 23 – *Op het Goede Spoor*; week 5 (OPNIEUW GESTART): Leonardo deel 7 – *Een Geniaal Genie* door De Groot & Turk en Tina Dubbeldik Superalbum deel 17 – *Wie is Babet? + De Dubbelgangster + De Lieve Madelief* (*f* 8,50); week 6: Donald Duck deel 42 – *Als Dagdromer*; week 7 (NIEUWE REEKS!): Het Land van Langvergeten deel 1 – *De Gevangenen van het Moeras* door Makyo en Vicomte (een weergaloos drama dat zich afspeelt tussen heden en verleden; gekartonneerd: *f* 19,90) en (NIEUWE REEKS!) Disney Stripparade deel 1, een boek met maar liefst 196 pagina's Disney-materiaal (*f* 8,50); week 9: Oom Dagobert deel 26 – *In Duel met Zwarte Magica* en Tina Treffer deel 2 – *Loesje: Velddorp in Aktie;* week 10: Roel Dijkstra deel 14 – *De Invaller* door Watson en Hunt en Disney deel 5 – *Mickey Mouse op Avontuur in Afrika* (*f* 4,95); week 11: Donald Duck Dubbelalbum deel 5 met o.a. De Grote Boze Wolf en Mickey Mouse (*f* 8,50) en Tina Boelboek deel 5 met strips, verhalen, moppen en tips (*f* 8,50); week 12: Panda deel 2 – *De Meester-racer* en tenslotte in week 13 (NIEUWE REEKS!): *De Jeugdjaren van Mickey & Donald deel 1.* Tevens verschijnen in dit kwartaal Gilles de Geus deel 1 en Rob van de Rovers deel 11, die stonden aangekondigd voor het 4e kwartaal van 1984.
In het 2e kwartaal van 1985 zal het derde deel verschijnen van *John Difool* door Moebius en Jodorowsky in de opnieuw gestarte Auteurreeks (!), met een frequentie van 1× per jaar, uiteraard gekartonneerd, prijs nog niet bekend. Verder kunnen we dit jaar uitgaven verwachten van: Freddy Lombard, Steven (Severijn) en Pauline en Bob Marone. Deze zullen in gekartonneerde uitgaven verschijnen, voor *f* 19,90 per stuk.
De 'gewone' albums van Oberon zijn ingaande januari 1985 iets in prijs verhoogd, namelijk *f* 6,75 per stuk, dus voorzover er geen prijzen zijn genoemd, bent u dit bedrag per album kwijt. Inlichtingen: Postbus 6003 te 2001 HA Haarlem.

HET VOLK

In november j.l. verschenen de volgende uitgaven bij deze uitgeverij: Jommeke deel 127 –*De Watervallen van Svanjabak* (Bfr. 72) door Jef Nys, Jommekes Plezierboek – een maxi-album met een onuitgegeven verhaal van Jommeke (*De Luchtfietsers*) en een volledig verhaal van Langteen en Schommelbuik (*Leve Kabouterland*) (Bfr. 160), Jommeke Notitiekalender 1985 – een dagkalender met 52 onuitgegeven vierkleurentekeningen van Jommeke (Bfr. 290), twee NIEUWE stripverhalen met in de hoofdrol Lange Wapper: *De Daverende avonturen van Lange Wapper* en *De Nieuwe avonturen van Lange Wapper* (Bfr. 105 per stuk). Inlichtingen: Forelstraat 22 te 9000 Gent (België), telefoon: 091-255701.

(Advertentie)

STRIPWINKEL
OMBROSIUS

Nu ook INBINDMAPPEN voor stripbladen zoals Kuifje Eppo, Donald Duck, Robbedoes, Tina, etc Bij ons slechts f 8,95 per map excl portokosten
Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postgirorekening nr 1791745 t n v stripwinkel Ombrosius te Amsterdam

gespecialiseerd in:
* stripweekbladen
* ned. en amerik. comics
* antiquariaat
* videofilms

Molukkenstraat 86 Amsterdam
Tel 020-945969
Oostenburgergracht 69 Amsterdam
Tel 020-224680

copyright by Marvel Comics Group a division of Cadence Industries Corporation represented by Wavery Productions the Hague All rights reserved

VAKBLADEN

NEMO (augustus)
Het augustusnummer van *Nemo, the Classic Comics Library* is volledig gewijd aan *Harold Gray* en zijn strip *Little Orphan Annie*. K. Barker las alle verhalen van deze pupilloze heldin (1924-1968) en schreef een lang, uitgebalanceerd artikel over verschillende aspekten van de strip: tekenstijl, verhaalstijl, satire en maatschappijkritiek. Phelps' artikel over Annie's wereld is wat ver gezocht, maar dat van Mc.Cracken over Gray's wereld is wel interessant. Tenslotte wordt *Annie Bucking the World* compleet herdrukt, d.w.z. de boekuitgave uit 1929 van de dagstrips uit 1928.
Dit nummer bevat 68 pagina's inclusief kleurenomslag op magazine-formaat. Verkrijgbaar voor $3.50 (ongeveer *f* 14,75) bij de betere stripspeciaalzaken of bij: Fantagraphics Books Inc., 196 W. Haviland Lane, Stamford CT 06903, U.S.A.
(DdB).

STRIPBLADEN

COMIC BOOKS
Hieronder volgt een opgave van comic-books met als coverdatum april 1985, d.w.z. dat deze uitgave zo'n twee à drie maanden eerder verkrijgbaar zullen zijn. De z.g.n. 'independants' willen nog wel eens in de maand van coverdatum uitleveren.

MARVEL COMICS:
($ 0.60 reeksen)
Alpha Flight 21 / *Avengers* 254 / *Captain America* 304 / *Conan* 169 / *Daredevil* 217 / Defenders 142 / Fantastic Four 277 / Hulk 306 / Indiana Jones 28 / *Iron Man* 193 / *Marvel Tales* 174 / *Web of Spiderman* 1 / *Micronauts* 7 / *New Mutants* 26 / *Peter Parker* 101 / *Power Man-Iron Fist* 116 / *Rom* 65 / *Spider-man* 263 / *Dr. Strange* 70 / *Thing* 22 / *Thor* 354 / X-Men 192 / *Power Pack* 9 / *Red Sonja* 8 / *Planet Terry* 1 / *Fraggle Rock* 1 / *Heathcliff* 1 / *Top Dog* 1 / *Wally the Wizard* 1 / *Strawberry Short* 1.

($ 0.75 reeksen)
G.I. Joe 34 / *Star Wars* 94 / *Kull* 9 / *Dune* 1-3 / *Iceman* 3 / *Kitty & Wolverine* 6 / *2010*-1 / *Dazzler and Beast* 3 / *Groo the Wanderer* 2 (EPIC).

($ 1.00 reeksen)
Spider-man Index 1 / *Secret Wars* 12.

($ 1.50 reeksen)
Savage Sword of Conan 110 / *Doctor Who* 7 / *Dreadstar* 17 (EPIC) / *Alien Legion* 6 (EPIC) / *Time Spirits* 3 (EPIC) / *Sisterhood of Steel* 2 (EPIC).

DC COMICS:
($ 0.75 reeksen)
Action 566 / *All Star Squadron* 44 / *Arak* 43 / *Arion* 30 / *Batman* 382 / *Batman & Outsiders* 20 / *DC Presents* 80 / *Detective* 549 / *Firestorm* 34 / *Flash* 344 / *Green Latern* 187 / *Justice League* 237 / *Sgt. Rock* 399 / *Superman* 406 / *Swamp-Thing* 35 / *Tales of Legion* 322 / *Tales of Teen Titans* 53 / *Warlord* 92 / *Wonder Woman* 324 / *World's Finest* 314 / *Atari Force* 16 / *Blue Devil* 11 / *Jemm, Son of Satun* 8 / *Jonah Hex* 90 / *Star Trek* 13 / *Amethyst* 4 / *DC Universe* 1 / *Spanner's Galaxy* 5 / *Superman Secret Years* 3 / *Barren Earthers* 3 / V-3 / *New Talent Showcase* 16.

($ 1.00 reeksen)
Who's Who 2 / *America vs Justice* 4.

($ 1.25 reeksen)
GI Combat 276 / *Infinity Inc* 13 / *Legion Superheroes* 9 / *Omega Men* 25 / *Sun Devils* 10 / *Superman Special* 3 / *Camelot 3000-12.*

(diversen)
Best of DC 59 ($ 1.50) / *Firestorm Graphic Novel* ($ 5.95).

FIRST COMICS
($ 1.25 reeksen)
American Flagg 19 / *E-Man* 23 / *Grimm Jack* 9 / *Jon Sable* 23 / *Starslayer* 27 / *Nexus* 7 ($ 1.75).

COMICO COMICS:
($ 1.50 reeksen)
Mage 6 / *Evangeline* 5 / *Elementals* 5.

EAGLE COMICS:
($ 1.00 reeksen)
Judge Dredd 18 / *2000 AD* -1.

ECLIPSE COMICS:
($ 1.50 reeksen)
Zot 9 / *DNAgents* 19 / *Crossfire* 9
($ 1.75 reeksen)
Masked Man 1 / *Aztec Aze* 9.

ARCHIE COMICS:
($ 0.75 reeksen)
Fly 11 / *Original Shield* 6

MATRIX COMICS:
New Triumph 1 ($ 1.75).

VORTEX COMICS:
($ 1.75 reeksen)
Mr. X 4 / *The Post Brothers* 2.

AARDVARK COMICS:
($ 1.70 reeksen)
Ceberus 69 / *Ms. Tree* 15 / *AV in 3D* - 1.

STREET COMICS:
Comic Reader 224 ($ 1.95)

FICTIONEER COMICS:
Comic Interview 16 ($ 2.25)

KITCHEN SINK COMICS:
The Spirit-comic 7 ($ 2.00)

FANTAGRAPHICS:
Amazing Heroes 62 / ($ 3.95) / *Amazing Heroes* 63 ($ 1.95) / *The Comics Journal* 96 ($ 2.95) / *Nemo* 11 ($ 3.50) / *Nemo Annual* 1 ($ 4.95) / *Ditko Collection* 1 ($ 4.95).

MARVEL COMICS U.K.:
Spider-man Winterspecial (*f* 4,25) / *Star Wars Winterspecial* (*f* 4,25).

AMAZING HEROES
nummer 62 is een *1985 Preview Issue,* waarin op 148 pagina's meer dan 150 comic-titels die verschijnen en gaan verschijnen worden behandeld.
Amazing Heroes nummer 63 behandelt *B.C. Boyer's* Masked Man, verder in dit nummer een Heldenhistorie van *Star Wars* in de comicbooks, en de start van een index over de Golden Age herdrukken.
Nemo nummer 11 brengt Charles Dana *Gibson* in het licht, de ontwerper van *Gibson Girl,* verder start een serie over de *Grote Europese Comichelden,* in dit nummer *Hermann's* Bernard Prince en *Mézières'* Ravian.
The Comics Journal nummer 96 brengt ons een artikel over new wave en alternative comics, verder een interview met Howard *Nostrand.*
Nemo Annual nummer 1 wordt uitgebracht op groot-formaat, in dit eerste nummer *Screwball Comics,* zoals Dr. Seuss, The Nut Bros, Salesman Sam en vele anderen.
Ditko Collection nummer 1 brengt 12 verhalen en vele illustraties van zijn hand, voornamelijk gemaakt in de late 60-er en vroege 70-er jaren,

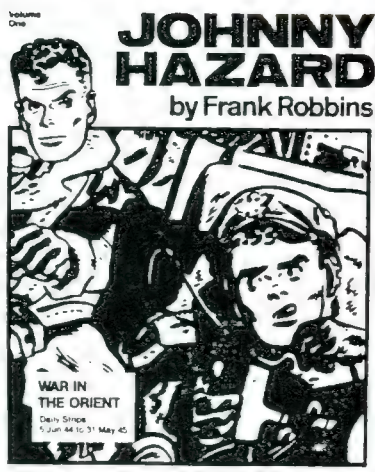

een album van maar liefst 112 bladzijden.
Marvel Comics Group England brengt in december het eerste nummer uit van *Captain Britain,* een 36 pagina's zwartwit magazine dat maandelijks zal gaan verschijnen. Verkrijgbaar voor 50 pence.
Ken Pierce Books bracht in september j.l. *Abbie an' Slats Volume 2* door Raeburn. *van Buren* uit, met werk uit de jaren 1942 tot 1964 van zijn hand (80 pagina's / $ 5.95). In oktober verschenen *Johnny Hazard Volume 1 en 2* met de dagstrips van 5 juni 1944 tot 31 mei 1945 en 1 juni 1945 tot 16 mei 1946, in december verschijnen de Volume's 3 en 4 met werk uit de jaren mei 1946 tot november 1947. Elk deel bevat 48-64 pagina's in zwartwit met kleurenomslag, en is verkrijgbaar voor $ 4.95 per stuk.
Tevens verscheen bij deze uitgeverij *Modesty Blaise 5,* met drie complete verhalen: *The Lady Killers, Garvin's Travels* en *The Scarlet Maiden* getekend door Neville *Colvin.* Tevens in dit album een overzicht van de Modesty-uitgaven. 72 pagina's voor $ 5.95.

TITAN BOOKS
Bij deze een compleet overzicht van de albums die bij deze uitgeverij de afgelopen jaren zijn verschenen, en slechts sporadisch in Nederland werden en worden geïmporteerd. Deze albums bevatten voornamelijk de helden uit de 2000 AD uitgaven, zoals Judge Dredd, Robo Hunter en Garth.

The Chronicles of Judge Dredd:
Judge Dredd 1 (Wagner/Bolland) 64 pag. / £ 3.50* /-/ *The Cursed Earth* 1 (Mills/McMahon/Bolland) 80 pag. / £ 3.95 /-/ *Judge Caligula* 1 (Wagner/Bolland/McMahon) 64 pag. / £ 3.50* /-/ *Judge Caligula* 2 (Wagner/Bolland/McMahon) 80 pag. / £ 3.50 /-/ *Judge Dredd* 2 (Wagner/McMahon) 80 pag. / £ 3.50* /-/ *Judge Death* (Wagner/Bolland) 64 pag. /£ 3.50* /-/ *Judge Child* 1 (Wagner/Smith/McMahon/Boland) 64 pag. / £ 3.50 /-/ *Judge Child* 2 (Wagner/Smith/McMahon/Bolland) 64 pag./£ 3.50 /-/ *Judge Child* 3 (Wagner/McMahon/Smith/Bol-

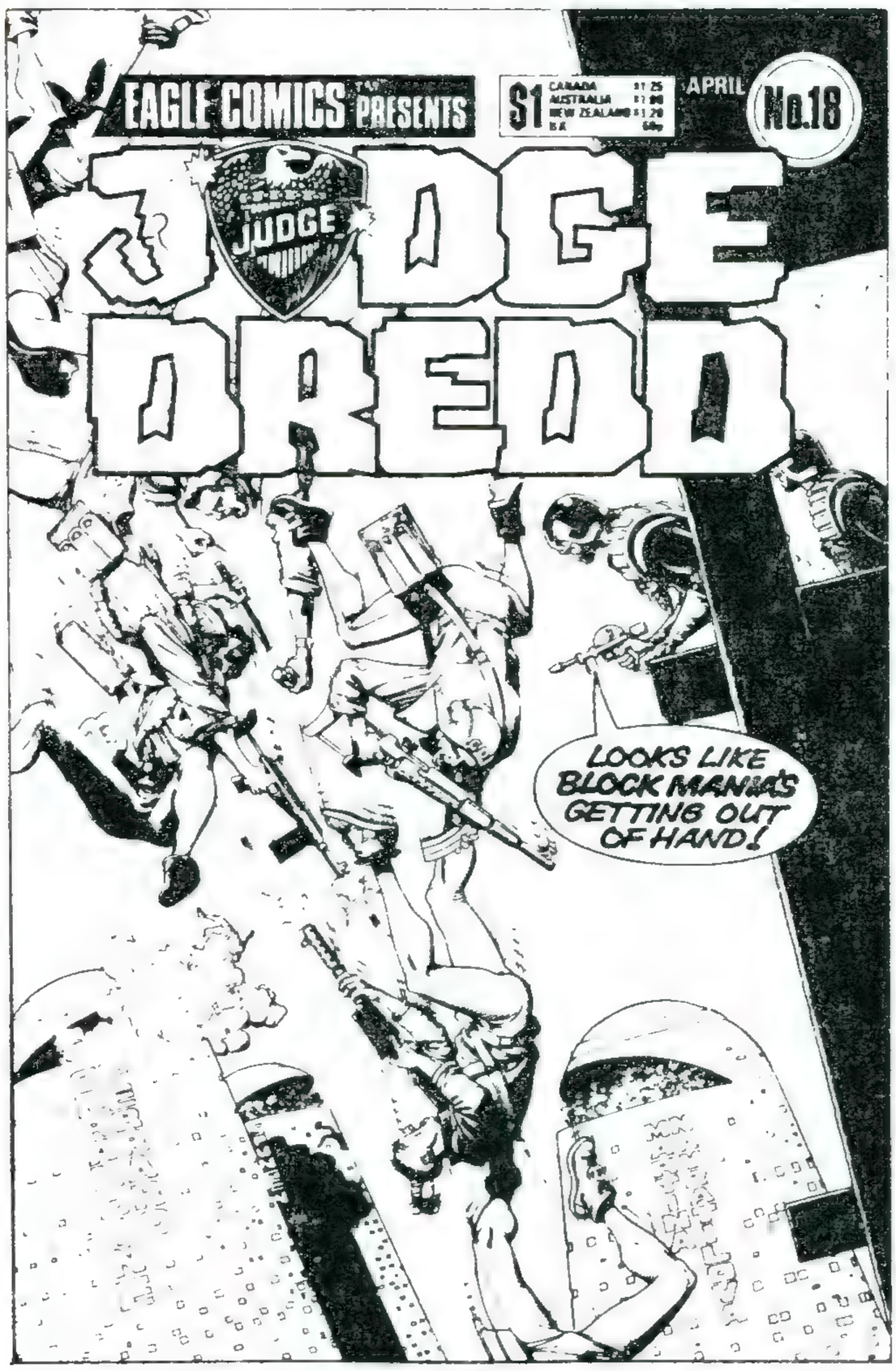

land) 64 pag./£ 3.50 /-/ *Judge Dredd* 3 (Wagner/McMahon/Smith) 80 pag./£ 3.50 /-/ *Block-Mania* (Wagner/McMahon/Smith) 64 pag./£ 3.50 /-/ *Apocalypse War* 1 (Wagner/Grant/Ezquerra) 80 pag./£ 3.95.

The Best of 2000 AD:
Robo-Hunter 1 (Wagner/Gibson) 80 pag./£ 3.50* /-/ *Robo-Hunter* 2 (Wagner/Gibson) 64 pag./£ 3.50 /-/ *The A.B.C. Warriors* 1 (Mills/McMahon/O'Neill) 80 pag. / £ 3.50* /-/ *The A.B.C. Warriors* 2 (Mills/McMahon/Ezquerra) 64 pag./£ 3.50* /-/ *Nemesis* 1 (Mills/O'Neill) 96 pag./£3.95 /-/ *Ro-Busters* 1 (Mills/Gibbons) 80 pag./£ 3.50 /-/ *Ro-Busters* 2 (Mills/O'Neill/McMahon) 80 pag./£ 3.95 /-/ *Nemesis* 2 (Mills/O'Neill) 80 pag./£ 3.95 /-/ *Rogue Trooper* 1 (Finley-Day/Gibbons/Wilson!) 64 pag./£ 3.95.

Other titels:
Charley's War (Mills/Colquhoun) 64 pag./£ 3.95 /-/ *Comic Tales* (McKie) 52 pag./£ 2.95.

Great British Newspaper Strip Series:
Garth 1: *The Cloud of Balthus* (Edgar/Bellamy) 96 pag./£ 4.50 /-/ Modesty Blaise 1: *The Gabriel Set-Up* (O'Donnell/Holdaway) 96 pag./£ 4.50.

Uitgaven waar een * achter de prijs staat vermeld, zijn ook in een hardcover-uitgave verkrijgbaar voor *f* 4.95 per stuk. Inlichtingen: Titan Books Ltd, 58 St. Giles High Street, London WC2H 8LH, England. Voor bestelling van deze titels (en ook voor de comics) kunt u eventueel terecht bij: Pep 3D Comics, Postbus 473 te 5700 AL Helmond, telefoon: 04920-49222 of 38539.

ALGEMEEN

Strip Fanclub
Sinds 1979 bestaat er in Nederland de *Strip-Fanclub*, indertijd begonnen als de *Lucky Luke Fanclub*. Als u lid wordt van deze fanclub, dan krijgt u in elk geval het zes maal per jaar verschijnende clubblad *De SF-er*, waarin de strip top 25 samengesteld door de lezers, wedstrijden, informatie over alle strips, tekenaars, uitgevers, etc. Leden krijgen bovendien vaak folders van uitgevers en speciale informatie over bepaalde strip-series (Dan Cooper, Asterix en Kuifje). Leden kunnen met korting posters aanschaffen en verder worden er regelmatig ruilbeurzen (bij voldoende belangstelling) georganiseerd.
Lid worden van deze fanclub kost *f* 20,— per jaar; dit bedrag kunt u overmaken op giro 4238513 t.n.v., L. v.d. Molen te Rohel, o.v.v. 'Strip Fanclub'. Inlichtingen: Lucas v.d. Molen, Vierhuisterweg 23 te 8507 CG Rohel (Frl.).

Suske en Wiske
14 november j.l. verscheen Suske en Wiske album nummer 200, zeker een mijlpaal, want welke stripserie haalt dit nummer. De titel van het album is *Amoris van Amoras* getekend door Paul Geerts. In dit album passeren alle bijfiguren die in de ruim 150 vorige verhalen zijn verschenen. Waarom ruim 150 verhalen en NU album nummer 200? Allereerst waren er de 'Vlaamse' uitgaven van nummer 0 tot en met nummer 50 – gedeeltelijk in bruin/blauw gedrukt en gedeeltelijk in twee kleuren. Daarna kwamen de 'Nederlandse' uitgaven op de markt, die qua nummering en chronologische volgorde niet overeenstemden met de 'Vlaamse'. Wegens veel negatieve kritieken verscheen er daarna een gelijkvormige, in de 'Nederlandse taal' geschreven serie, vanaf het nummer 51 tot en met 66. Vanaf nummer 67 werden alle albums in vierkleuren en in één taal op de markt gebracht – de albums die waren uitverkocht werden het eerst herdrukt, daarna kregen de albums waarvan de originele tekeningen nog beschikbaar waren voorrang. De andere verschenen later en vaak ook hertekend. Vandaar nu het 200ste album. Met dit 200ste album start men met het plaatsen van een eerste druk/datumzegel op de cover, herdrukken zullen deze zegel uiteraard niet bevatten. Dus verzamelaars... opgelet!

Spider-man tegen...
...Kindermisbruik! In de Verenigde Staten is een stripboek verschenen om kinderen te helpen om te gaan met geweld en seksueel misbruik. In het boek wijst de bekende stripfiguur Spider-man kinderen erop dat als ze mishandeld of seksueel misbruikt worden, dat niet hun schuld is. Er worden ook tips gegeven om seksueel misbruik te voorkomen. Het boek is een uitgave van The National Education Association (NEA).

Weeshuisgids
Het *Weeshuis van de Hits* – een KRO-radioprogramma gepresenteerd door Peter van Bruggen en het eigenzinnige weeskindje Morrison – bestaat nu 3 jaar, en heeft 25000 leden en... nu ook een eigen gids met daarin – volgens hoofdredakteur Morrison – een fenomenale Weeshuis-strip waarin hij zelf een hoofdrol speelt. De tekst komt van de hand van Peter van Bruggen zelf en het tekenwerk werd verzorgd door Ron Offerman. In het eerste nummer staan maar liefst 8 pagina's strips getiteld *De Verdwenen Speciale Aanbieding*, in zwart-wit uiteraard. Een abonnement op deze

'gids' kost u *f* 10,— voor 4 nummers; storten op gironummer: 312703, t.n.v. KRO te Hilversum, onder vermelding van 'Weeshuisgids'. Inlichtingen: Postbus 9000 te 1201 DH Hilversum.

Kinderpostzegels

Ter gelegenheid van het verschijnen van de Joost Swarte' Kinderpostzegels op 14 november j.l., verscheen in een oplage van 750 exemplaren – ter gelegenheid van de eerste verkoop van deze zegels in de Grote Kerk te Breda – een boekje van 12 pagina's, waarin de betreffende zegels vergroot staan afgedrukt voorzien van een begeleidende tekst. Uiteraard zijn achterin dit boekje ook de originele zegels opgenomen voorzien van een eerste dag stempel en een handtekening van Joost Swarte zelf.

WILLY VANDERSTEEN – PRIJS

De Standaard kent een Willy Vandersteenprijs toe, voorlopig om de twee jaar, aan de tekenaar of tekenares die naar het oordeel van een deskundige jury, bestaande uit vijf personen, het meestbelovende, van oorsprong Nederlandstalige en nog niet in album verschenen stripverhaal heeft getekend. Aan de Willy Vandersteen-prijs die bedoeld is als een aanmoedingsprijs is een bedrag verbonden van 100.000 BF (ongeveer *f* 5.750,—).

Het in te zenden stripverhaal dient ten minste uit 30 pagina's te bestaan. Elke inzending dient te geschieden onder pseudoniem; de naam en het adres van de inzender alsmede een kort curriculum vitae dienen in een gesloten enveloppe te worden bijgevoegd.

Voor de Willy Vandersteen-prijs komen stripverhalen in aanmerking die in manuskriptvorm worden ingediend of die verschenen zijn in de periodieke pers en waarvan de rechten voor publikatie in album- of boekvorm nog vrij zijn.

Standaard Uitgeverij verplicht zich tot het laten drukken en uitgeven van het bekroonde verhaal op de bij haar gebruikelijke voorwaarden, een en ander in overleg met de tekenaar of tekenares en dit ten laatste één jaar na de uitreiking van de prijs.

Aan elke inzender kan slechts één Willy Vandersteen-prijs worden toegekend. Indien naar het oordeel van de jury geen van de inzendingen voor de prijs in aanmerking komt, zal deze niet worden uitgereikt. In dat geval vervalt het aan de prijs verbonden bedrag.

De Willy Vandersteen-prijs zal voor de eerste maal worden uitgereikt op de STRIP-3-DAAGSE 1985. De inzending van de manuskripten, op het adres van de uitgeverij, sluit op 30 juni 1985.

De jury, bestaande uit vijf leden die nauw verbonden zijn met het stripgebeuren in België en Nederland, wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van Standaard Uitgeverij.

De jury beslist met meerderheid van stemmen en stelt een geschreven verslag op. Zij is niet verplicht haar beslissing te rechtvaardigen. De uitslag zal via de pers bekend gemaakt worden vóór 20 oktober 1985. Door naar de Willy Vandersteen-prijs te dingen wordt de inzender geacht van het bovenstaande op de hoogte te zijn en daarmee akkoord te gaan. Daartoe zal een door hem/haar ondertekend exemplaar van onderhavig stuk bij de inzending worden gevoegd.

Inzendingen kunt u sturen aan: Unieboek bv/Standaard Uitgeverij, Postbus 185 te 1380 AD Weesp, t.a.v. De heer J.J. Dubois of Standaard Uitgeverij/Scriptoria NV, België 147, 2018 XX Antwerpen te België, t.a.v. De heer M. van Treeck.

SIGNALEMENT

Karel Biddeloo gaat een scenario schrijven voor een nieuwe strip van Jef Broeckx, die misschien in *Robbedoes* zal verschijnen /-/ Loempia en Albino hebben plannen om Italiaans werk van Hugo Pratt in het Nederlands te gaan uitgeven. /-/ Loempia is op zoek naar een tekenaar om een scenario uit te werken, uit de nalatenschap van Paul Snoeck. /-/

Mist over Whitehall door Rodolphe en Garcia (tekst) verschijnt bij Dargaud in 1985 /-/ een Edgar P. Jacobs-achtige strip die zich in Engeland afspeelt /-/ Hoofdrolspeler is Cliff Burton, en zijn eerste avontuur is met dit eerste album niet afgerond /-/ *Zetari* door Martin Lodewijk en John Burns verschijnt in een lange versie komend jaar bij Arboris /-/ *Panorama* heeft in augustus '83 een tot 23 pagina's ingekorte versie van dit eerste verhaal – Engelse titel: *The Monastery of Dreams* – in een apart boekje als bijlage meegehecht /-/ *Kermis der Onsterfelijken II* door Enki Bilal verschijnt volgend jaar bij Dargaud /-/ Al geruime tijd werkt Bilal aan dit album /-/ In een stijl die zéér verwant is aan de oude Jijé-school tekende Jean-François Biard het album *Allemaal Schoften* /-/ In dit album een aantal korte zéér wrede en soms weerzinwekkende verhalen /-/ Te verschijnen in 1985 bij Magic Strip /-/ In Frankrijk heeft men een vertrouwelijk Unesco-document gevonden, opgemaakt in 1979, handelend over strips, en wat blijkt? /-/ De Unesco is één van de laatste bastions waar men sterk anti-strip denkt /-/ Zo krijgt de strip *Asterix* er flink wat kritiek en worden de auteurs racistische trekjes verweten /-/ en dan te bedenken dat Goscinny zelf een Jood was, die racisme haatte als de... /-/ Ook *Kuifje* en andere series moesten het ontgelden /-/.

Kuifje-weekblad is gedegradeerd naar 60 bladzijden /-/ de prijs bleef echter wel hetzelfde /-/ *Donald Duck* telt soms 40 bladzijden inplaats van 32 /-/ en toch blijven ze even duur /-/ *Eppo* telt momenteel 32 bladzijden /-/ er zijn plannen om volgend jaar te groeien /-/ omvang en prijs zijn nog niet bekend /-/ daarmee is *Junior* momenteel het goedkoopste stripweekblad /-/ maar wat wil je, een halve *Kuifje* heet tegenwoordig *Junior* /-/ voor *f* 1,50 ontvangt u een stofomslag voor de nieuwe *Stripkatalogus* /-/ u hoeft zich dus niet meer te schamen (?) voor ouders, vrienden of vriendinnen /-/ giro 5276546 t.n.v. Stripz te Nijmegen, en de omslag wordt u per omgaande toegestuurd /-/ Het nieuwe verhaal van Luc en François Schuiten is gestart in *Métal Hurlant* /-/ het is een vervolg op twee zwartwit verhalen die in 1978 in *A Suivre* gepubliceerd zijn /-/ volgend jaar verschijnt een speciaal Jacobs-nummer van *Kuifje* /-/ acht klare-lijn tekenaars zullen een originele bijdragen leveren aan dit nummer /-/ in ieder geval behoren Tardi, Wininger en Briel tot deze acht tekenaars /-/ 3 prentbriefkaarten van amateurstriptekenaar Marck werden uitgegeven door MM-Arto Comix, Draaiboom 4 te 4817 WR Breda /-/ Professor Palmboom's nieuwe verhaal zal zich afspelen in Venetië /-/ te verschijnen in *Eppo* 20 van 1985 /-/ In *Métal Hurlant* is het derde verhaal van *De Man met de Klauw* begonnen, titel: *De Schaduw van de Klauw* /-/ misschien iets voor *Titanic*? /-/ bij *Het Raadsel* zullen zeefdrukken verschijnen van Dick Briel en Don Lawrence /-/ *Wipstrinkel,* het gratis stripjoernaal van Stripwinkel Gobelijn uit Leuven is (voorlopig) ter ziele gegaan /-/

Twee nieuwe delen!

Deel zeven, **Sjors en Sjimmie en de rebellenclub**, is gewijd aan de talloze Nederlandse tekenaars van deze nog steeds immens populaire strip.
Van Frans Piët, wiens Sjors en Sjimmie de meeste ouderen nog wel helder voor de geest zal staan, tot aan Robert van der Kroft, die de strip nu voor het blad EPPO tekent. Talloze unieke illustraties en herdrukken verluchtigen het geheel, 76 pagina's, prijs *f* 25,—.

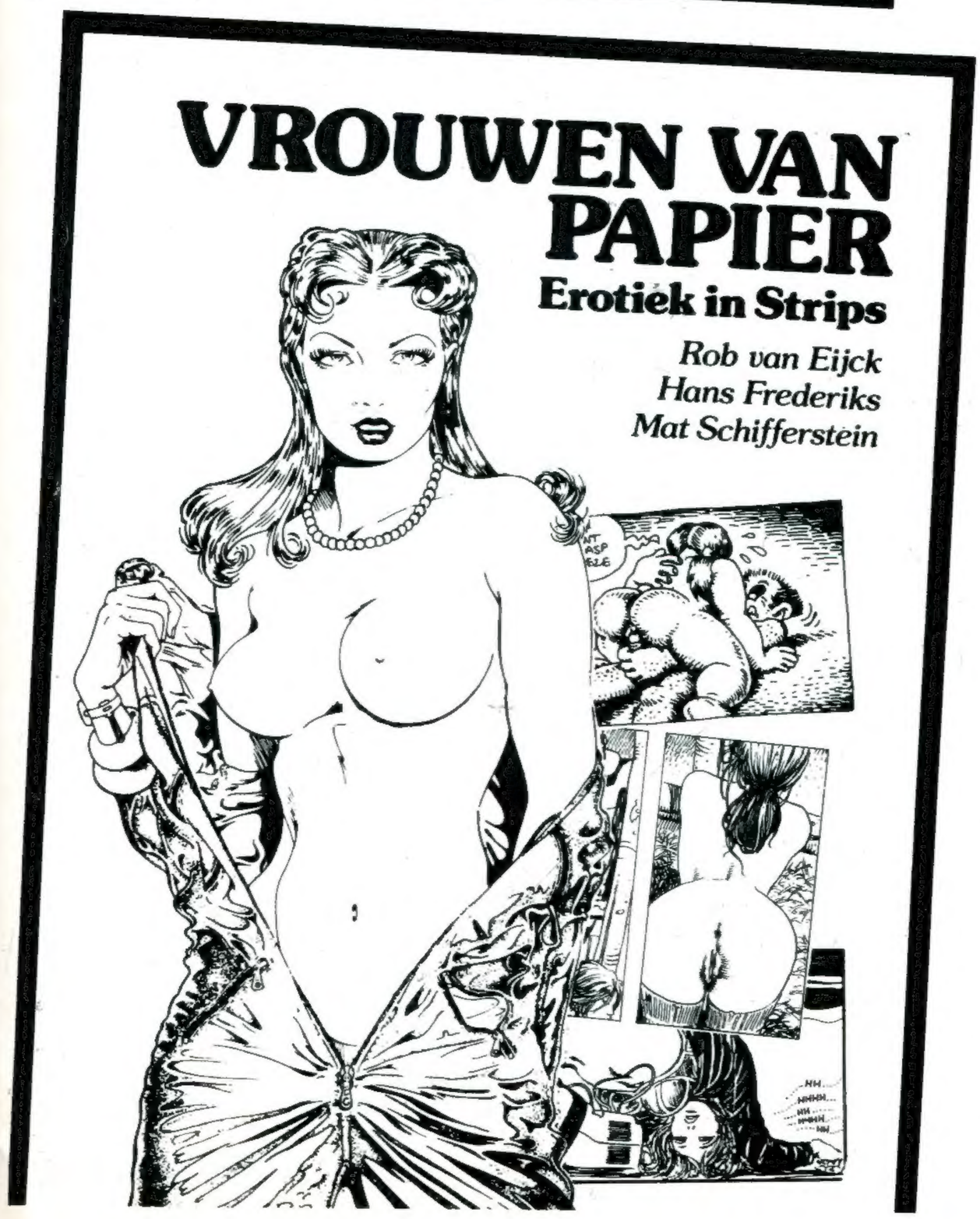

Deel acht, **Vrouwen van papier**, met als ondertitel 'Erotiek in Strips', is, zoals de ondertitel al aangeeft, gewijd aan de erotiek in de strip. In diverse hoofdstukken komen tekenaars aan bod zoals Guido Crepax, Pichard, Thé Tjong Khing, en onderwerpen als Pin-up-tekeningen, Seks in Amerikaanse Underground strips en Oh! Lala! in Frankrijk. Overbodig te zeggen dat alle artikelen ruim geïllustreerd zijn...
100 pagina's, prijs *f* 25,—

Deze specials, en de vorige delen, zijn te bestellen via de antwoordkaart in het hart van het blad.

Nog steeds verkrijgbaar:
Kuifje van leerlingjournalist tot wereldberoemd reporter, *f* 10,—
Lucky Luke, *f* 19,50
Suske en Wiske, *f* 19,50
De F van Guust Flater, *f* 25,—
De kleurrijke helden van Giraud/Moebius, *f* 25,—

Voor verzending van elk boek wordt *f* 4,25 portokosten in rekening gebracht.

Te bestellen bij:
Vonk Uitgevers
Antwoordnummer 420
3700 VB ZEIST

De Stripschappagina

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Bestuur:

voorzitter: Hennie Wesseling	070-276102
secretaris: Hans Duncker	020-939857
penningmeester: Theo van Anraad	02990-43903
informatie: Willem Naber	03404-51120
ledenservice: Ton Schuringa	020-852229
documentatie: Albert Tol	020-134128
filmzaken: Ad Huysmans	030-321353

Girorekeningen:

contributie	1.513.000
hoofdrekening	5.000.000
ledenservice	3.291.121
informatie	5.463.424
filmotheek	491.593

Alle girorekeningen staan t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.

Bankrekeningen:

hoofdrekening	42.11.38.114
ledenservice	46.28.09.498

Beide rekeningen bij de Amro Bank te Amsterdam t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.

Lid kunt u worden door:

- storting van *f* 27,50 op giro 1513000 of bankrekening 421138114 beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- storting van *f* 20,— op één van bovengenoemde rekeningen indien u jonger dan 15 of ouder dan 65 jaar bent.

Lid van Het Stripschap én abonnee van Stripschrift wordt u door:

- storting van *f* 64,50 op bovengenoemde rekeningen.

Ledenservice

Bob de Moor

De uitgaven van Brabantia Nostra zijn op veel plaatsen niet te vinden. Naast de reeks Arman & Ilva (7 delen, *f* 29,75 per deel) is nu ook de Bob de Moor-reeks bij de ledenservice te bestellen:

1. De lustige kapoentjes deel 1
2. De lustige kapoentjes deel 2
3. Hobbel de Sobbel deel 1
4. Hobbel de Sobbel deel 2
5. Willem de vrijbuiter

Harde kaft, zwart-wit binnenwerk, voorzien van secundaire informatie, *f* 29,75 per deel.

Kraaienhove

Uitgeverij De Meulder gaat door met zijn Kraaienhove-serie. In september verschenen de delen 2 en 3: *f* 7,25 per deel (deel 1 *f* 6,25).

Chef!

95 keer het redaktiestripje uit Eppo, door Peter de Wit, uitgegeven door Bert Meppelink, in een oplage van 1000 exemplaren. Prijs *f* 6,95.

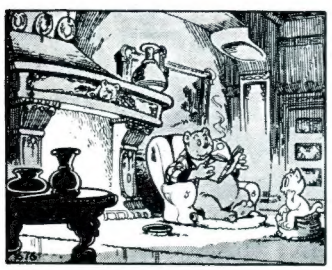

Tom Poes

Nog tot het einde van dit jaar geldt onze speciale Bommelaanbieding: 5 setjes voor *f* 5,— per stuk!

1. de drakenburcht/ de bergmensen
2. het verdwijneiland/het geheim van het noorderlicht
3. het lijm teem/de partenspeler
4. het wegwerk/eh... dinges
5. de betoverde prinses/de gebr. weeromstuit

Bovendien bij aankoop van alle vijf setjes (*f* 25,—) drie losse deeltjes gratis: horror de ademloze, het wroegwezen, de chinese waaier.
Daarnaast nog verkrijgbaar à *f* 7,50 per setje:
de geheimzinnige sleutel/kaspar de draak
de geheimzinnige gaper/het vibreerputje
de volvetters/de schoonschijners

Uit de Toonder-studio's

Met de regelmaat van de klok (in feite driemaal per jaar) verschijnen er nieuwe delen in deze samenwerkingsreeks van uitgeverij Arboris en Het Stripschap. Begin december verschijnen de delen 9 en 10 alweer:

9. Joris Valckenier deel 1
10. Joris Valckenier deel 2

Eén verhaal, getekend door Gerrit Stapel, verdeeld over twee albums. Met extra informatie over de strip en een interview met de maker. *f* 9,50 per deel.
Eerder verschenen:

1. Floris – Het rode meel
2. Myra van Dijk – Drugs
3. Student Tijloos – Een droesel op de vliering
4. Aafje Anders – De juwelenroof
5. Horre, Harm en Hella – De maagd van Otterhout
6. Marion – De valse barones
7. Martin Evans – Het venuskruid
8. Myra van Dijk – Paris by night

Ook intekenen op deze reeks is mogelijk en wel met een flinke korting: *f* 51,— voor zes delen. U kunt intekenen op de delen 7 t/m 12 of op de delen 1 t/m 6. De delen verschijnen steeds paarsgewijs in mei, september en december. Bij intekening krijgt u de nieuwe albums zo spoedig mogelijk na verschijnen thuisgestuurd. Intekenen doet u door *f* 51,— over te maken naar de ledenservice, onder vemelding van Toonder 1-6 of Toonder 7-12.

Secundaire literatuur

Uiteraard zijn boeken over strips ook altijd bij de ledenservice verkrijgbaar. Toegevoegd aan het fonds zijn:
De Matla Stripkatalogus 1984/1985: *f* 49,50
Het Stripjaarboek '84-'85: *f* 19,90
Strips tekenen en schrijven: *f* 47,50

Overzicht

Tot slot een greep uit de verdere aanbiedingen van de ledenservice.
Van de Oberon zwart-witreeks zijn nog verkrijgbaar:

21. Blook – de zwelplaneet
24. Blook – de melodioten
27. Blook – de robots
30. De gouden kraag
31. Blook – de tellecten
32. Huckleberry Finn – deel 2
33. Burt Becker – stad onder vuur
34. Huckleberry Finn – deel 2
35. Professor Breinbreier deel 2
39. Huon de Neveling deel 1

40. Sjors en die andere
41. Huon de Neveling deel 2 (*f* 6,95)
42. Dan Teal – het maanvirus
43. Historische vertellingen deel 1
44. De brug in het oerwoud

Deze albums zijn nog steeds *f* 5,95 per deel!

45. Inferno ballade
46. Cliff Rendall – het geheim van de 5 vierkanten
47. Historische vertellingen deel 2
48. Cliff Rendall – gevangenen van het heelal
49. Historische vertellingen deel 3

f 6,25 per deel.

Stripschrift-specials:	
Lucky Luke	*f* 17,50
Suske en Wiske	*f* 17,50
Giraud/Moebius	*f* 25,—
De F van Flater	*f* 25,—
Vrouwen van papier	*f* 25,— (Nieuw!)
Sjors en Sjimmie	*f* 25,— (Nieuw!)

De Bibliotheek van het Nederlands Beeldverhaal:

Gloria van Goes	3 delen	*f* 13,90 p.d.
Jennifer Scott	3 delen	*f* 13,90 p.d.
Dzjengis Khan	2 delen	*f* 13,90 p.d.
Senmoet	4 delen	*f* 13,90 p.d.
Liselore	2 delen	*f* 13,90 p.d.

Nog een paar exemplaren van:

Liselore deel 2 hardcover	*f* 30,—
Bert Bus bibliografie 1 hardcover	*f* 30,—
Bert Bus bibliografie 1	*f* 13,90
Jonne (uitg. Oberon)	*f* 5,95
Jonne 3	*f* 13,90
Alleen op de wereld	*f* 13,90
Trouwboekje	*f* 7,90
Frank de vliegende Hollander 1 en 4	*f* 11,90 p.d.
Piloot Storm, 8 delen	*f* 11,90 p.d.
Tekko Taks, 2 delen	*f* 14,90 p.d.
Joris PK 1	*f* 8,50
Joris PK 2 en 3	*f* 9,50 p.d.
Het hopmysterie	*f* 6,25
Stripschap Conventiebundels:	
Paridoe en plagiaat	*f* 2,50
Strips en onderwijs	*f* 3,50
Merchandising van stripfiguren	*f* 4,—

Alle aanbiedingen van de ledenservice kunt u bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken naar postgiro 3.291.121 of Amrobank 46.28.09.498 t.n.v. Het Stripschap Ledenservice, Amsterdam.
U krijgt de boeken dan (na plm. een maand) thuisgestuurd. Het Stripschap betaalt de portokosten voor leden. Niet-leden van Het Stripschap betalen 10% extra voor kosten. Graag minimaal 2 boeken tegelijk bestellen.
Uiteraard zijn alle ledenservice-aanbiedingen ook op onze beurzen verkrijgbaar.

STRIPWINKELGIDS

STRIPWINKEL
PIET SNOT
KORTE JANSSTRAAT 1 UTRECHT 030-318472

DE STRIPSPEURDER
Wagenstraat 130
2512 BA DEN HAAG
Tel.: 070-643005

"DE STRIP-AAP"
STRIPSPECIAALZAAK
IN- & VERKOOP, VERHUUR
KUIPERSDIJK 66
7512 CJ ENSCHEDE
053-305261
Di. t/m vr. 12.00 - 18.00 uur,
za. 11.00 - 17.00 uur, do. koopavond

POP
Stripwinkel - Oude Aa 1 - Helmond - 49222

HAAGSE STRIPSHOP
Wagenstraat 183
2512 AW Den Haag
Tel.: 070 - 63 41 15

STRIPBOEKHANDEL
breestraat 22 delft
tel. 015 126097
BUL SUPER

ROTTERDAMS GROOTSTE STRIPWINKEL & LECTUURHAL
TIJDSCHRIFTENHAL
NOORD
ZAAGMOLENDRIFT 35 t/m 41
1e MIDDELLANDSTRAAT 110
ROTTERDAM
SCIENCE FICTION
STRIPVERHALEN
geopend dinsdags tot zaterdags
09.00 t/m 18.00 uur
vrijdagavond tot 21.00 uur
illustratie Marvano

DE BEREKUIL
LIJNBAAN 118 ROTTERDAM
TEL.:010-122734

DE PRIJSBREKER IN STRIPLAND!
DUBBELMAN
Hilversum-Vaartweg 17
dag. 10-18 uur, do. tot 21 uur
035-234091 bgg. 03465-71142

EEN WINKEL VOL AVONTUUR
Stripwinkel Beo
Hopland 15 – Antwerpen
Tel. 03/233.25.36
OPEN ALLE DAGEN
VAN: 10-18 u / zondag: 10-14 u
HOPLAND 15 (BIJ VOGELTJESMARKT)

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

GUUST

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

STRIPBOEKHANDEL DE NOORMAN

Lange Hezelstr 113a Nijmegen tel 080-226146
Koningstr 43 Arnhem tel 085-420909
Nieuwlandstr Tilburg tel 013-358319

HARA-KIRI

Goudsesingel 44
3011 KC Rotterdam
Tel.010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

Leidse Stripshop
Aalmarkt 4 Leiden
tel. 071-121802

BLUNDER

In- & Verkoop
van STRIPBOEKEN

Oude Gracht 203 (hoek Haverstraat)
Utrecht - 311461

EPPO STRIP & BOEK
ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL:
040-441882

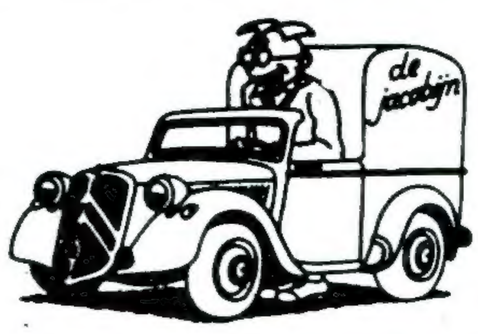

© JOOST SWARTE

JACOBIJNENSTRAAT 10
2011 TH HAARLEM
TEL. 023-320782

Antiquariaat Nillco
Strips en oude boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

---

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18; Leiden, tel. 071-126404
BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

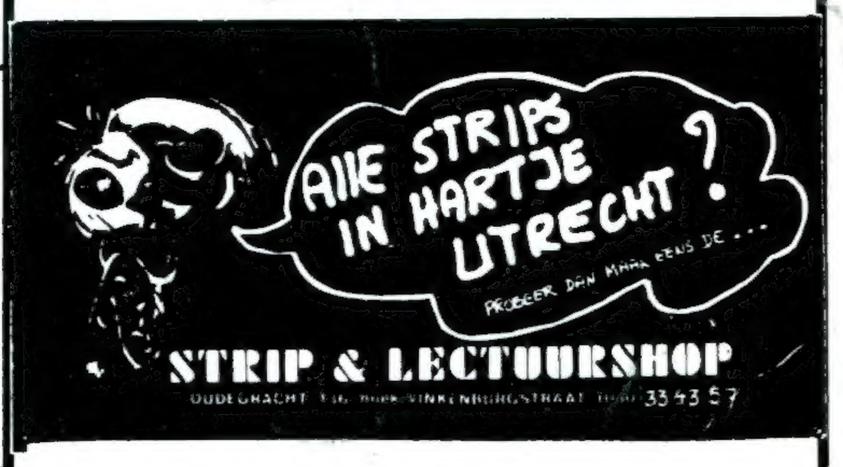

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
058-130756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR. 3
05150-15510

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

P.G. Hermans

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TM 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND
strips en science fiction
Soembawastraat 56
1095 XD Amsterdam
020 - 943562